

T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
Sağlık Bilimleri Enstitüsü

**DAVRANIM BOZUKLUĞU OLAN
ERGENLERİN AİLELERİNDE DİSİPLİN
UYGULAMALARI:
FENOMENOLOJİK BİR ÇALIŞMA**

Yüksek Lisans Tezi

Kübra ÇENTELİ

Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı

İzmir

2021

T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
Sağlık Bilimleri Enstitüsü

**DAVRANIM BOZUKLUĞU OLAN ERGENLERİN
AİLELERİNDE DİSİPLİN UYGULAMALARI:
FENOMENOLOJİK BİR ÇALIŞMA**

Yüksek Lisans Tezi

Kübra ÇENTELİ

Danışman
Doç. Dr. Satı DOĞAN

Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı
Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği

İzmir

2021

Tez Değerlendirme Kurulu Üyeleri

(Adı Soyadı)

(İmza)

Başkan : Doç. Dr. Satı DOĞAN

.....

(Danışman)

Üye : Doç. Dr. Şeyda DÜLGERLER

.....

Üye : Prof. Dr. Leyla BAYSAN ARABACI

.....

Yüksek Lisans Tezinin Kabul Edildiği Tarih:

Önsöz

“Toplumun gelecekteki sağığı, çocukların zihinlerini ve gönüllerini şimdi nasıl geliştirdiğimizde yatar.” (Doğın Cüceloğlu)

“Aile her türlü iyilik ve kötülüğün öğretildiğı bir okuldur.” (Wilhem Stekel)

“Aile uygarlığın çekirdeğidir.” (Will Durant)

Ailenin önemini anlatan birkaç cümle ile başlamak istedim tezime. Yeni doğın çocuk ile toplum arasındaki ilk köprüdür aile. Çocuğun gelecekteki hayatında nasıl bir yetişkin olacağını büyük ölçüde etkileyendir aile. Bu çalışmanın da çocuklarını yetiştirirken ailelere, ruh sağığı profesyonellerine ve planladıkları eğitimlerde eğitimcilerle ışık tutması ümidiyle...

Bu süreçte bilgi ve tecrübesiyle beni aydınlatan, tezimi olabilecek en donanımlı şekilde bitirmemi sağlayan tez danışmanım Doç. Dr. Satı DOĞAN’a ve her ne kadar uzakta olsalar da maddi manevi her koşulda bana destek olan canım aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İzmir, 2021

Kübra ÇENTELİ

Özet

Davranım Bozukluğu Olan Ergenlerin Ailelerinde Disiplin Uygulamaları: Fenomenolojik Bir Çalışma

Bu araştırma, Davranım Bozukluğu olan ergen ebeveynlerinin kullandıkları disiplin uygulamalarını araştırmak amacıyla yapılan fenomenolojik nitel bir araştırmadır.

Araştırma evreni; Aralık 2019- Ocak 2020 tarihleri arasında İzmir Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı'na bağlı Ergen Davranış Polikliniği'ne başvuran ve 12-17 yaşları arasında Davranım Bozukluğu tanılı çocuğu olan ebeveynleri kapsamaktadır. Çocuğunda ek tanı olmayan, araştırmaya katılmayı kabul eden ve soruları anlama ve algılamasında sorun olmayan 3 baba, 8 anne ve 1 annecanne olmak üzere 12 ebeveynle araştırma tamamlanmıştır. Araştırma verileri, araştırmaya katılan ebeveynlerin tanıtıcı bilgilerini içeren Tanıtıcı Bilgi Formu, Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları ve yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler ile elde edilmiştir. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Sorularıyla elde edilen verilerin analizinde Yorumlayıcı Fenomenolojik Analiz'den yararlanılmıştır. Değerlendiriciler arası iç tutarlılık katsayısı 0.86 olarak hesaplanmıştır.

Davranım Bozukluğu olan ergenlerin ailelerinde disiplin uygulamaları; “disiplin algısı, önem verilen değerler, disiplin uygulamaları, disiplin uygulamasının çocuğa etkisi, tanı sonrası davranış değişikliği ve geçmişi değerlendirme süreci ” olmak üzere 6 ana tema şeklinde ele alınmıştır.

Araştırma sonucunda, Davranım Bozukluğu tanılı ergen ebeveynlerinin kullandıkları negatif disiplin uygulamalarının oldukça fazla olduğu, pozitif disiplin uygulamalarından bazılarını kullanmalarına rağmen bunun yeterli olmadığı ve negatif disiplin uygulamalarının çocuğun karakterinin şekillenmesinde daha etkili bir şekilde kendini gösterdiği görülmüştür. Ayrıca ebeveynlerin bu süreci yönetmede oldukça zorlandıkları dikkat çeken detaylardan biridir.

Anahtar Kelimeler; Davranım bozukluğu, ergen, aile, disiplin uygulamaları, fenomenoloji.

Abstract

Discipline Practices in Families of Adolescents with Conduct Disorder:

A Phenemological Study

This research is a phenomenological qualitative study conducted to investigate the disciplinary practices used by adolescent parents with Conduct Disorder.

Research universe; It includes parents who have a child diagnosed with Conduct Disorder between the ages of 12-17, who applied to the Adolescent Behavior Polyclinic of Izmir Ege University Medical Faculty Hospital Child and Adolescent Psychiatry Department between December 2019 and January 2020. The study was completed with 12 parents, 3 fathers, 8 mothers and 1 grandmother, whose child had no comorbidity, agreed to participate in the study and had no problem in understanding and perceiving the questions. The research data were obtained through the Descriptive Information Form containing the introductory information of the parents participating in the study, Semi-structured Interview Questions and semi-structured interviews. Interpretative Phenomenological Analysis was used in the analysis of the data obtained through Semi-Structured Interview Questions. The internal consistency coefficient between raters was calculated as 0.86.

Disciplinary practices in families of adolescents with Conduct Disorder; It has been discussed in 6 main themes as “perception of discipline, values that are given importance, disciplinary practices, the effect of disciplinary practice on the child, behavior change after diagnosis and historical evaluation process”.

As a result of the research, it was seen that the negative discipline practices used by the adolescent parents with the diagnosis of Conduct Disorder are quite high, although they use some of the positive discipline practices, this is not enough and negative discipline practices manifest themselves more effectively in shaping the child's character. In addition, it is one of the remarkable details that parents find it difficult to manage this process.

Keywords; Conduct disorder, adolescent, family, disciplinary practices, phenomenology.

İçindekiler

Önsöz.....	II
Özet	III
Abstract.....	IV
İçindekiler	V
Tablolar Dizini.	VI
Şekiller Dizini.....	VII
Kısaltma Listesi.	VIII
Giriş.....	1
1.1. Araştırmanın Problemi.....	1
1.2. Araştırmanın Sorusu	2
1.3. Araştırmanın Varsayımları.....	2
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	2
1.5. Araştırmanın Amacı.....	2
1.6. Araştırmanın Etik Yönü.....	2
Genel Bilgiler	4
Gereç ve Yöntem.....	16
Bulgular.....	22
Tartışma.....	76
Sonuç ve Öneriler.....	86
Kaynaklar.....	88
Ekler.....	100
Teşekkür.....	111
Özgeçmiş.....	112

Tablolar Dizini

Tablo 1: Katılımcılara Ait Çeşitli Betimsel Verilerin Dağılımı

Tablo 2: Disiplin Uygulamaları Ana Temaları ve Alt Temaları

Şekiller Dizini

Şekil 1: Disiplin Algısı Ana Teması ve Alt Temaları

Şekil 2: Önem Verilen Değerler Ana Teması ve Alt Temaları

Şekil 3: Disiplin Uygulamaları Ana Teması ve Alt Temaları

Şekil 4: Disiplin Uygulamalarının Çocuğa Etkisi Ana Teması ve Alt Temaları

Şekil 5: Geçmiş Değerlendirme Süreci Ana Teması ve Alt Temaları

Şekil 6: Tanı Sonrası Davranış Değişikliği Ana Teması ve Alt Temaları

Kısaltma Listesi

DB	: Davranım Bozukluğu
ABD	: Anabilim Dalı
KOKGB	: Karşıt Olma Karşı Gelme Bozukluğu
DEHB	: Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu
ASKB	: Antisosyal Kişilik Bozukluğu

Giriş

1.1. Araştırmanın Problemi

Davranım Bozukluğu (DB), insanların temel haklarının ve yaşa uygun toplumsal norm ve kuralların sürekli ve tekrarlayıcı biçimde ihlal edildiği saldırgan davranışlarla karakterize çocukluk ve ergenlik çağının sık görülen bir psikiyatrik bozukluğudur. Başta bireyin kendisini, daha sonra da çevresini maddi ve manevi anlamda olumsuz yönde etkilemektedir (APA, 2013). Çocukluk çağında DB tanısı alan bireyler tedavi edilmediği takdirde 18 yaşından sonra Antisosyal Kişilik Bozukluğu (AKB) tanı ölçütlerini karşılamaktadır (Öztürk, 2002). DB'nin etiyojisine bakıldığında birçok faktörden söz edilmekte, ama özellikle aile içi ilişkiler üzerinde durulmaktadır.

Yeni doğan çocuk ile toplum arasında ilk köprü ailedir. Aile sistem kuramına bakıldığında; sistem, kişilerin toplamından daha büyük bir bütündür. Böylece sistemde olan her kişi veya ilişki bireysel olarak hareket etmemektedir. Sistemdeki işleyiş ve üyelerin hal ve hareketleri kurallar ve örüntülerden etkilenmektedir. Bundan özellikle küçük çocuklar etkilenmektedir. Çünkü ebeveynler arasındaki ilişkinin kalitesi çocukların sosyal ve duygusal gelişimi ile doğrudan ilişkilidir (White ve Klein, 2002). Çocuklar toplum içinde farklı durumlarda yaptıkları davranışların kabul edilebilirliğini ebeveynlerinin rehberliğinde öğrenmektedir (Dinçer, 2003). Aile işlevlerinin en önemli parçalarından biri olan disiplin, uzun dönemde çocuğun psikolojik iyilik hali üzerinde oldukça büyük bir etkiye sahiptir (Pritchett, Kemp, Wilson, Minnis, Bryce ve Gillberg, 2011). Ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişki kalitesi, çocuğun topluma uyum becerilerinde oldukça önemli bir rol almaktadır. (Ögel, 2010.) Butchart ve meslektaşları (2006)'na göre, çocuk disiplini, yargı geliştirmeye yönelik eğitimi, davranış sınırlarını, kendi kendini kontrol etmeyi, öz yeterliliği ve olumlu sosyal davranışları içeren eğitimi kapsamaktadır. Kişinin çocukluk döneminde uygulanan yanlış disiplin uygulamaları veya ailenin bu konudaki tutarsız davranışları ileride psikolojik ve fiziksel sorunlara neden olabilmektedir. Özellikle bu dönemler çocuğun gelişim aşamasında temel olarak görülmektedir (Amont ve Wang, 2016). Yapılan alanyazın taramasında DB'nin etiyojisinde aile disiplin uygulamalarının önemi vurgulanmaktadır (Morawska ve

Sanders, 2007; Sanders ve Woolley, 2005; Sandersve ark., 2007).

Tüm bu bilgilerden yola çıkarak; ebeveyn disiplin uygulamalarının DB'nin etiolojisinde önemli bir yeri olduğu bilinmekte, fakat bununla ilgili ulusal ve uluslararası alanyazında hemşirelik ve diğer alanlarda nitel anlamda araştırma bulunmadığı görülmektedir. DB tanılı ergen ailelerinin kullandıkları disiplin uygulamalarını temel alacak şekilde kurgulanan bu araştırma sonucunda elde edilen veriler, DB'nin önemli bir etiolojik faktörü olan olumsuz anne-baba tutumlarının elimine edilmesi ve disiplin uygulamaları konusunda aile eğitimlerinin yapılandırılmasında sağlık profesyonellerine yol gösterici olacak ve alanyazına hemşirelik alanında bu konuda yapılan ilk çalışmalardan biri olarak katkı sağlayacaktır.

1.2. Araştırmanın Sorusu

Bu araştırmada DB olan ergenlerin ailelerindeki disiplin uygulamalarını incelemek amacıyla aşağıdaki soruya yanıt aranmıştır;

DB olan ergenlerin ailelerindeki disiplin uygulamaları nasıldır?

1.3. Araştırmanın Varsayımları

Katılımcıların soruları içtenlikle ve doğru yanıtladığı varsayılmıştır.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma, Aralık 2019-Ocak 2020 tarihleri arasında İzmir Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Anabilim Dalı (ABD)'na bağlı Ergen Davranış Polikliniği'ne gelen 12-17 yaşları arasındaki ergenlerin ebeveynleri ile sınırlıdır.

1.5. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, 12-17 yaşları arasında DB tanılı ergen çocuğa sahip ebeveynlerin kullandıkları disiplin uygulamalarını değerlendirmektir.

1.6. Araştırmanın Etik Yönü

İlk olarak araştırmanın etik uygunluğu için “Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurul İzni” ve 10.10.2019 tarihinde 19-10.IT/17 kodlu Etik Kurul onayı alındıktan sonra, 18.11.2019 tarihinde araştırmanın yapılacağı Ege Üniversitesi

Hastanesi Başhekimliği'nden Kurum İzni alınmıştır. Görüşmeye başlamadan önce katılımcılara Katılımcı Bilgilendirme ve Yazılı Onam Formu okutulmuştur. Görüşme esnasında ses kayıt cihazı kullanılacağına dair bilgilendirme yapıldıktan sonra çalışma için gönüllü olan katılımcılardan yazılı/imzalı onam formu alınmıştır.

Genel Bilgiler

2.1. Ergenlik Dönemi

Birey, doğumundan ölümüne kadar geçen süreçte bazı gelişim dönemlerinden geçmektedir. Bu bağlamda bireyin yaşamı; çocukluk, ergenlik/gençlik, yetişkinlik ve yaşlılık gibi ana gelişim dönemlerine ayrılarak incelenmektedir (Koç, 2004). Her dönem insan yaşamı için ayrı bir öneme sahiptir; lakin fizyolojik, psikolojik ve toplumsal olarak hızlı ve önemli değişimlerin yaşandığı bu dönem, ergenlik dönemidir (Avcı, 2006).

Ergenlik dönemi; fiziksel gelişim ve cinsel olgunlaşma ile çocukluktan yetişkinliğe geçişle birlikte; bilişsel, sosyal ve duygusal ihtiyaçların ortaya çıktığı olağan bir süreçtir (Guzey ve Başbuğ, 2016). “Ergen” kelimesi ise, Batı alanyazınındaki ‘adolescent’ sözcüğünün karşılığı şeklinde kullanılmakta olup Latince; büyümeyi ve olgunlaşmayı ifade eden ‘adolescere’ fiilinin kökünden gelmektedir. Bu kavram bir durumdan ziyade bir süreci anlatmaktadır (Yavuzer, 1998). Ergenlik kavramının gruplandırma ve yaş aralığı içindeki durumu, farklı toplumlarda ve dönemlerde, farklı şekillerde incelenmektedir (Yavuzer 2013).

Yaş aralığı olarak, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), 0-17 yaş grubunu "ergen", 18-65 yaş grubunu "genç insan" olarak tanımlamıştır (WHO, 2017). Yasalar ise; 11 yaş öncesini “çocukluk”, 11-15 yaş arasını “ergenlik”, 15-18 yaş arasını “ergen”, 18 yaş üstünü ise “yetişkinlik” olarak tanımlanmaktadır (Bülbül, 2004). Ergenlik çağı ülkemizde kızlarda 13-14, erkeklerde 14-15 yaşları arasında başlamaktadır (Çubukcu ve Sivasslıgil, 2007). Başka bir araştırmaya göre ise ergenlik, Türkiye’de kızlar için ortalama olarak 10-12, erkeklerde 12-14 yaşları arasında başlamakta olup, ortalama 21-24 yaşlarında sonlanmaktadır. Ergenlikteki gelişim sürecinin daha iyi incelenebilmesi adına ergenlik dönemi üç alt döneme ayrılmaktadır. Bunlar; erken ergenlik (11-14 yaş), orta ergenlik (15-17 yaş) ve geç ergenlik (18-21 yaş) dönemidir (Şahin ve Özçelik, 2016).

Erken ergenlik döneminde, hızlı fizyolojik değişimler (boyda uzama, kiloda artış, ikincil cinsel karakterlerin gelişimi) beden yapısında farklılıklar olmaktadır (Arıkan ve ark. 2013). Bu dönemin en göze çarpan özelliği ergenlikle birlikte yaşanmaya başlayan fiziksel değişikliklerin neden olduğu baskı karşısında ergenin uyum sağlayabilme ve başa çıkabilme çabalarıdır (Susman ve Rogol, 2004; Patton ve Harris, 2007). Ergen vücudunda meydana gelen hızlı değişimlere ilk etapta uyum

göstermekte zorlanabilmekte ve böylece etrafındakilere karşı hareketlerinde ani tepkiler gösterebilmektedir (Arıkan ve ark. 2013).

Orta ergenlik döneminde, bilişsel gelişme ve pubertal değişiklikler tamamlanmaktadır. Bu dönemde ergen, genellemeler yapabilmekte, soyut düşünebilmekte ve iç görü geliştirebilmektedir. Bu dönemin başlıca önemli konuları; kişiliğin oluşması, bağımsızlık ve cinsel kimlik gelişimidir (Susman ve Rogol, 2004; Çuhadaroglu, 2000).

Geç ergenlik döneminde, arkadaş grupları eski değerini kaybetmektedir. Bireysellik ön planda olup, yakın ilişkiler kişiliklerinin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Ergenin karşı cinsle olan ilişkileri sevgiye dayalı, yakın, gerçekçi, uzun süreli ve iyi anlaşmayı içermektedir (Ocakçı, 2015). Büyüme ve cinsel olgunluğa ulaşılmasıyla birlikte bu konudaki kaygılar son bulmakta ve soyut düşünebilme süreçleri tamamlanmaktadır (Çuhadaroglu, 2000; Patton ve Harris, 2007).

Ergenlik döneminde, kimlik oluşum süreciyle beraber bilişsel gelişimin hızlanması, preödüpal ve ödüpal çatışmaların yeniden alevlenmesi, dürtülerde ve duygu yoğunluğunda artma, karşı cinsle kurulan ilişkiler, bireyselliğe geçiş, meslek seçimi gibi faktörlerden dolayı ergenler bu dönemde oldukça zorlanmakta ve birtakım çatışmalar yaşayabilmektedir (Derman, 2008). Bu dönemde ergenlerin yaşadıkları fiziksel ve bilişsel değişimlere nasıl uyum sağlayacakları hakkında pek fikirleri bulunmamaktadır ve bu nedenle ergenlerde kuralların kendilerini kısıtlayan birer engel olduğu algısı oluşmaktadır. Böylece ergenler, kural dışı davranışlara başvurarak bir bakıma kendilerini ispat etiklerine veya özgürlük alanlarını genişlettiklerine inanmaktadırlar (Gül ve Güneş, 2009)

2.2. Davranım Bozukluğu

2.2.1. Tanım

Yıkıcı Bozukluklar, Dürtü Denetimi ve Davranım Bozuklukları genel başlığı altında; Karşıt Olma, Karşı Gelme Bozukluğu (KOKGB), Aralıklı Patlayıcı Bozukluk, Davranım Bozukluğu (DB), Toplum dışı (Antisosyal) Kişilik Bozukluğu, Piromani ve Kleptomani bulunmaktadır (APA, 2013). ICD 10'da ise KOKGB ve DB için ortak bir belirti listesi kullanılmaktadır (Yavaş, 1996). Davranım Bozukluğu için DSM-V tanı ölçütleri şu şekildedir:

A. Son iki ay içerisinde, aşağıdaki kategorilerden herhangi birinden olmak üzere, aşağıdaki 15 tanı ölçütlerinden en az üçünün varlığı ve en az bir tanı temel haklarının ya da yaşına uygun başlıca toplumsal değerlerin ya da kuralların hiçe sayıldığı, yineleyici ve sürekli bir davranış örüntüsü;

İnsanlara ve Hayvanlara Karşı Saldırganlık

1. Sık sık başkalarına kabadayılık eder, gözdağı verir ya da başkalarının gözünü korkutur.
2. Sık sık kavga, dövüş başlatır.
3. Başkalarını ağır yarayabilecek bir gereç(örn. Sopa, taş, kırık şişe, bıçak) kullanmıştır.
4. İnsanlara karşı acımasız davranmıştır.
5. Hayvanlara karşı acımasız davranmıştır.
6. Kişinin gözü önünde çalışmıştır.(örn. Saldırıp soyma, kapkaççılık, zorla para alma, silahlı soygun)
7. Birini cinsel etkinlikte bulunmaya zorlamıştır.

Eşyaları kırıp dökme

8. Ağır zarar vermek amacıyla, bile bile yangın çıkarmıştır.
9. Başkalarının eşyalarını bile bile zarar vermiştir(yangın çıkararak yapmanın dışında).

Dolandırıcılık ya da hırsızlık

10. Başkasının evine, yapısına ya da arabasına zorla girmiştir.
11. Elde etmek, çıkar sağlamak ya da yükümlülüklerinden kaçmak için sıklıkla yalan söyler(başkalarını kazıklar).
12. Başkaları görmeden, sıradan olmayan nesneleri çalmıştır(örn. Mağazalardan aşırma, düzmecilik).

Kuralları Büyük Ölçüde Çiğneme

13. Ana-babasının yasaklarına karşın, on üç yaşından önce başlayarak sık sık geceyi dışarda geçirme
14. Ana babasının ya da onların yerini tutan kişilerin evinde yaşarken, en az iki gece evden kaçmıştır ya da aradan uzun bir süre geçmeden dönmediği bir kez evden

kaçışı olmuştur.

15. On üç yaşından önce başlayarak sık sık okuldan kaçmaları olur.

B-) Bu davranış bozukluğu, toplumsal, okulla ya da işle ilgili işlevsellikte klinik olarak belirgin bir düşmeye neden olur.

C-) Kişi 18 yaşında ya da daha ileri bir yaşta ise, toplum dışı(antisosyal) kişilik bozukluğu için tanı ölçütleri karşılanmamaktadır (Köroğlu, 2015).

DB'nin üç türü bulunmaktadır. Bunlar;

Çocuklukta başlayan tür: DB için tanı ölçütlerinden en az birini 10 yaş öncesi gösterir.

Ergenlikte başlayan tür: DB için tanı ölçütlerinden hiç birini 10 yaş öncesi göstermez.

Başlangıcı belirlenmemiş: DB için tanı ölçütleri karşılanmaktadır, ancak ilk belirtinin 10 yaş öncesi gösterip göstermediğini saptamak için yeterli bilgi yoktur (Köroğlu, 2015).

2.1.1. Epidemiyolojik Veriler

DB, çocukluk ve ergenlik döneminde hem epidemiyolojik çalışmalarda hem de çocuk psikiyatrisi kliniklerine yapılan başvurularda en sık görülen bozukluklardan biridir. DB prevalansında son 10-20 yıl içerisinde bir artış gözlenmektedir (Kim-Cohen ve ark., 2005; Costello ve ark, 2003). Yapılan çalışmalarda DB prevalansı %1 ile %16 arasında değişen oranlarda bildirilmektedir (Esser ve ark., 1990; Sadock BJ, Sadock VA, 2012b). Tüm çocuk psikiyatri başvurularının ise %30-50' sini oluşturmaktadır (Bassarath, 2001). Başlangıç yaşı erkek çocuklarda kızlara göre daha erkendir.

Erkek çocuklar tanı ölçütlerini 10-12 yaşında karşılarken, kızlar tanı kriterlerini karşılamadan önce 14-16 yaşlarına ulaşmaktadır (Moffitt ve ark., 2001). Kız-erkek oranının ergenlik dönemi öncesinde 1:4 olduğu, ergenlik dönemiyle birlikte bu oranın 1:2 olduğu görülmektedir (Loeber ve ark., 2000). Kentsel bölgelerde kırsal bölgelere oranla daha sık rastlanmaktadır (Loeber ve ark., 1998; Hill ve Maugham, 2001).

Gül ve arkadaşlarının 2010 yılında ülkemizde yaptığı çalışmada DB yaygınlığı %4.4 olarak bildirilmiştir (Gül ve ark., 2010).

2007 yılında Aras ve arkadaşlarının Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi'nde yaptığı araştırmada, polikliniğe gelen 822 hastadan 11 erkek, 4 kız olmak üzere toplamda 15 hasta DB tanısı almıştır (Aras ve ark., 2007).

Ülkemizde yapılan bir başka çalışmada 101 çocuk ve ergen incelenmiş, DB tanısı alan çocuk ve ergenlerde erkeklerde kızlara oranla 5 kat fazla olduğu bulunmuştur. Kızların yaş ortalaması 170.7 ay olup, erkeklerde yaş ortalaması 142.9 aydır (Yavaş, 1996).

Loeber ve ark.'nın (1995) 10 yıl boyunca yaptığı araştırmaların incelendiği bir çalışmada ise DB prevalansı toplumda erkekler için 1.8-16%, kızlar için 0.8-9.2% şeklinde belirtilmiştir. Yaygınlık oranlarında geniş aralıklar olması; yapılan araştırmalarda birbiri ile tutarsız tanı sistemlerinin kullanılmasına ve küçük, yeterli olmayan örneklem sayısına bağlanmaktadır (Maughan, 2004).

2.1.2. Etiyoloji

2.2.3.1. Genetik Etmenler

Kişide DB gelişmesinde sadece bir etiyolojik nedenden bahsetmek olası değildir. Genetik ve çevresel etmenlerin birbirleriyle etkileşiminin bu bozukluğa yol açtığı düşünülmektedir.

Nörobiyolojik çalışmalarda, DB tanılı çocuklarda dopamini noradrenaline çeviren enzim olan dopamin beta hidroksilazın plazma düzeyi düşük bulunmaktadır. Bu bulgu DB'de azalmış noradrenerjik işlevi desteklemektedir (Loeber ve ark., 1995). Dürtü kontrol ve davranış bozukluğu olan bireylerle yapılan araştırmalarda serotonin ve serotonin yıkım ürünlerinin düzeyi düşük bulunmaktadır (Ercan, 2008).

Yapılan bir araştırmada, ebeveynde major depresif bozukluk olmasının çocukta yıkıcı DB görülmesi açısından risk faktörü olduğu bulunmuştur (Hirshfeld-Becker ve ark., 2008). Babalarla yapılan bir araştırmada, antisosyal babaların çocuklarında DB riskinin 2 kat daha faz oldu ifade edilmektedir. (Blazei ve ark., 2008).

Prenatal dönemde annenin sigara veya alkol kullanımı ile çocukta DB arasında da ilişki saptayan çalışmalar bulunmaktadır (Latimer ve ark., 2012; Hujibregts ve ark., 2008). Bir çalışmaya göre gebelik sırasında 1/2 paket/gün sigara kullanımı DB riskini 4.4 kat artırmaktadır (Larkby ve ark., 2011).

DB olan erkek çocuklarında anormal cilt iletkenliği bulunduğu ve otonomik düşük cevaplılığın anterior singulat kortekste işlev bozukluğu ile uyumlu olduğu gösterilmektedir (Herpertz ve ark., 2007).

DB tanısı kadınlara oranla erkeklerde daha sık görülmektedir. Bu durum göz önüne

alındığında cinsiyetin önemli bir faktör olduğu, testosteron miktarı ile agresyon arasında ilişki olduğu düşünülmektedir (Loeber ve ark., 1995).

2.2.3.2. Çevresel Etmenler

Düşük sosyoekonomik durum, ebeveynlerin eğitim düzeylerinin düşük olması, alkol-madde kullanımı, ilgisiz ve tutarsız ebeveyn tutumları, geniş aile, kronik sağlık sorunları, yetersiz sosyal çevre, okul başarısızlığı, anti-sosyal arkadaş gruplarıyla yakınlık kurma, başarısız kimlik gelişimi, beyin hasarı, çocuk istismarı, travmatik yaşam deneyimleri gibi birçok faktör çocukta DB gelişmesine neden olabilmektedir (Earls, 1994; Offord, 1989; Robins, 1991; AACAP, 2013; Apaydınlı, 2012; Loeber ve ark., 1995; Abalı, 2006; Murray ve Farrington, 2010).

Ayrıca elverişsiz çevre koşulları, üvey anne veya babaya sahip olma (Webster-Stratton ve Hammond, 1998; Nicholson ve ark., 2008), tek ebeveynli olma (Sanders ve ark., 2007), eş istismarının yaşandığı aileler (Webster-Stratton, Reid ve Hammond, 2001), eşler arasında evlilik uyumsuzluğu, (Webster-Stratton ve Hammond, 1999), olumsuz anne-baba tutumları (Sanders ve Woolley, 2005; Morawska ve Sanders, 2007; Sanders ve ark., 2007), iki veya daha fazla çocuğu olan ebeveynler, stres düzeyi yüksek ve öz yeterlilik düzeyi düşük ebeveyne sahip olma ve madde kullanımı (Sanders ve ark., 2007; Bor ve Sanders, 2004; Ralph ve ark., 2003) gibi faktörler de DB'nin etiyolojisinde rol oynamaktadır.

2.1.3. Komorbidite

DB tanılı çocuk ve ergenlerde komorbid tanı görülme riski diğer psikiyatrik hastalıklara oranla daha fazladır (Greene, 2002). DB tanılı çocuklarda en çok eşlik eden tanılar KOKGB, Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB), Anksiyete Bozuklukları ve Duygu Durum Bozukluklarıdır (Maughan, 2004; Tamam ve Döngel, 2018).

DB ile en iyi tanımlanan komorbidite, çocukluk çağı DEHB'dir. DB ve KOKGB'nin DEHB ile %50-60 oranında komorbid tanı olarak görüldüğü ifade edilmektedir. (Lalonde ve ark., 1998; Wender ve ark., 2001).

Yapılan bir araştırmada madde kullanımıyla DB arasında da güçlü bir etkileşim olduğu görülmektedir (Tamam ve Döngel, 2018).

2.1.4. Ayırıcı Tanı

DB'nin ayırıcı tanısında göz önünde bulundurulması gereken en önemli tanı KOKGB'dur. DB'de görülen çoğu davranış KOKGB tanılı çocuklarda da görülmektedir. Fakat, KOKGB tanılı çocuklarda DB'li çocuklardan farklı olarak başkalarının haklarına, yaşa uygun toplumsal değerlere ya da kurallara saldırı bulunmamaktadır (Ercan, 2008). DEHB'li çocuklar ise DB'li çocuklardan farklı olarak uygun toplumsal değerleri ya da kuralları çiğnememektedir. Manik Epizod geçiren çocuklarda davranım sorunları bipolar bozukluğun epizodik gidişi ve eşlik eden manik epizoda özgü belirtilerin olması ile ayrılmaktadır (Ercan, 2008; Tamam ve Döngel, 2018).

2.1.5. Tedavi

Sık görülen ve toplum açısından yüksek maliyete sebep olan sorunlardan biri olduğu için DB'nin tedavisinde pek çok yöntem denenmiş, fakat sadece bazıları olabilmıştır (Hengeller ve ark., 1998). Bu nedenle, DB'de başarılı bir tedavi için birçok alan koordineli bir biçimde ele alınmaktadır. Agresif tutumların ve saldırganlığın kontrolü için antipsikotikler, antikonvülsanlar, lityum, antidepresanlar, uyarıcılar, benzodiazepinler ve beta blokörler kullanılabilecek psikofarmakolojik yaklaşımlardır (Tamam ve Döngel, 2018; Ercan, 2008). Fakat tedavide farmakoterapi tek başına yeterli bulunmamaktadır. DB'nin tedavisinde temel yöntem; Bilişsel Davranışçı Terapi (BDT), özellikle de Spivak ve Shure tarafından geliştirilen Problem Çözme Becerileri Eğitimi (PSST)'dir (Johnston, 2001). Diğer tedaviler ise; sosyal beceri eğitimleri, aile eğitimi ve terapisi, multisistemik terapi gibi yöntemlerden oluşmaktadır (Sadock ve Sadock 2012b, Kazdin, 1995; Tamam ve Döngel, 2018).

2.1.6. Prognoz

DB'nin gidişatı değişkenlik göstermektedir. Bireylerin çoğunda hastalık erişkinlikte geçmekle birlikte bazı bireylerde ileriki süreçte de devam etmekte ve bu kişiler AKB tanı ölçütlerini karşılamaktadır. Çocukluk çağında başlangıç, kötü sonlanımı düşündürmekte ve erişkinlikte AKB riskini arttırmaktadır.

DB tanılı bireyler yetişkinlikte duygudurum ya da anksiyete bozukluğu, somatoform bozukluğu ve madde kullanım bozuklukları için yüksek risk taşımaktadır.

DB tanılı ergenlerin çoğu yetişkinliğe geçişte oldukça güçlük yaşayan bireylerdir. Bu ergenlerin yetişkinlikte yüksek ihtimalle karşılaştıkları bazı durumlar şunlardır; düşük akademik başarı (Olsson ve ark., 2006; Jaffe, 2002), yüksek işsizlik oranı

(Miech ve ark., 1999), sosyal hizmetlerin çok miktarda kullanılması (Bardone ve ark., 1998; Moffitt ve ark., 2001), yüksek ergen ebeveynlik prevalansı (Olsson ve ark., 2006), suça eğilim (Fombonne ve ark., 2001) alkol ya da madde bağımlılığı (Olsson ve ark., 2006; Fombonne ve ark., 2001), sosyal işlev bozukluğu (Olsson ve ark., 2006; Bardone ve ark., 1998), ruh ve akıl sağlığı problemleridir (Barkley ve ark., 2004; Fischer ve ark., 2002).

Alanyazına bakıldığında, DB tanılı ergenlerin yaklaşık %40'ında ASKB görülmekte; göstermeyen bireylerin çoğunluğunda da iş ve sosyal ilişkilerinde belirgin işlevsel problemler olduğu görülmektedir (Simonoff ve ark., 2004).

2.2. Disiplin ve Ebeveynlik

Çocuğun tüm hayatı boyunca etkili olan ebeveynler, çocuğun gelişimi ve temel alışkanlıkları kazanmasında oldukça önemli bir rol oynamaktadır (Ponzetti ve Dulin, 1997). Ebeveynler çocuğun biyopsikososyal açıdan gelişip, yeni bilgiler kazandıran ilk eğitimcileridir (Ersoy ve Şahin, 1999). Ailenin en önemli parçalarından biri ise disiplindir. Disiplinin uzun dönem etkisi gözlemlendiğinde çocuktaki ruhsal iyilik hali üzerinde oldukça etkili olduğu görülmektedir (Pritchett, Kemp, Wilson, Minnis, Bryce ve Gillberg, 2011).

Disiplin kavramı, Latince “Discipulus” kelimesinden türemiştir (Tuncer, 1980). Disiplin; uyulacak kurallar listesi oluşturma, emretme, ceza veya ödülle istenen davranışı sağlama, doğal dürtüleri doyumsuz bırakma, engelleme veya bastırma demek değildir (Küçükahmet, 1986; Onur, 1979). Disiplin, çocuğun sorgusuz sualsiz büyüklere itaati demek de değildir (Onur, 1979). Genellikle "ceza" ya da “kontrol” kelimeleri ile düşünülen disiplin kavramının anlamını "eğitim" ve "öğretme"dir. (Halis, 2002; Canadian Pediatric Society, 2004). Ebeveynlerin sözel veya sözel olmayan disiplin uygulamalarının, çocuğun fikirlerini yapılandırması, öz-düzenleme kabiliyetini cesaretlendirmesi, kimlik gelişimini desteklemesi, yargı, sınır duygusu, öz denetim, kendi kendine yeterlilik ve olumlu bir sosyal davranış geliştirmeleri gibi noktalarda etkisinin olduğu vurgulanmaktadır (Canadian Pediatric Society, 2004; Butchart ve ark., 2006).

Yapılan araştırmalarda, ebeveynlerin çocuklarına karşı kullandıkları pozitif disiplin uygulamalarının, çocukta doğru davranışları desteklediği ve bu çocukların topluma kolayca uyum sağladığı görülmektedir. Negatif disiplin uygulamaları ise çocuklarda davranım problemlerine neden olabilmekte ve böylece çocuk topluma uyumda bazı sıkıntılar yaşamaktadır (Gülay ve Önder, 2011; Arabacı, 2011).

2.2.1. Dünya’da ve Türkiye’de Ebeveyn Disiplin Uygulamaları

Ebeveynlerin kullandıkları disiplin yöntemleri birçok faktörden etkilenmekle birlikte Dünya genelinde ve Türkiye’de bu konu ile ilgili yapılmış birçok çalışma bulunmaktadır. Bu disiplin yöntemleri ülkeden ülkeye, hatta çok kısa mesafeler arasında bile farklılıklar göstermektedir.

Hindistan’da yapılan çalışmalarda ebeveyn otoritesinin önemli bir kültürel değer olduğu ve çocukların yaşamları ile ilgili kararların, anne baba tarafından verildiği görülmektedir (Balaguru, 2004). Hindistan’da disiplin zamanını belirlerken çocuğun olgunlaşması ve hazır oluşluğu ön planda bulunmaktadır. Çocuk on yaşına kadar yaptıkları konusunda sorumluluk almamaktadır (Rao, McHale ve Pearson, 2003). Hindistan’da yapılan bir araştırmada annelerin en çok ağır sözel cezalandırmayı ve ciddi fiziksel cezalandırmayı disiplin yöntemi olarak kullandığı görülmektedir (Hunter, Jain, Sadowski ve Sanhueza, 2000).

1998-2003 yılları arasında Brezilya, Şili, Mısır, Hindistan, Filipinler ve ABD’de 14239 kadınla yapılan çalışmada; ailelerin yarısından fazlasının fiziksel ceza kullandığı ifade edilmektedir. Şaplak atma oranları (açık elle kalçaya), Hindistan’da eğitilmiş bir toplulukta %15’lik bir orandan Filipinli bir toplulukta %76’ya kadar değişmiştir. Ebeveynlerin bazıları iki yaşından küçük çocukları salladığını itiraf etmiştir (Desmond K. ve ark., 2010).

Kanada Quebec’de 3148 anneye telefon aracılığı ile yapılan araştırma; annelerin %80’inin çocuklarına psikolojik saldırganlık davranışları yönelttiği görülmektedir. Görüşme yapılan anneler istenmeyen davranışlar sonucunda çocuklarına bağırıldığını, azarladığını, küfür ettiğini, lanetleme türü konuşmalar yaptığını, “aptal, salak” gibi isimleri taktığını, çocuğunu evden atmakla veya kovmakla tehdit ettiğini belirtmektedir (Clement ve Chamberland, 2007).

Gershoff ve ark. (2010) Çin, Hindistan, İtalya, Kenya, Filipinler ve Tayland gibi ülkelerden katılan 292 ebeveynle disiplin uygulamalarına yönelik bir araştırma yapmıştır. Bu araştırmada çocuklara uygulanan fiziksel cezalandırma, fiziksel şiddet, bağırma, mola, hayal kırıklığını vurgulama ve utandırma gibi disiplin uygulamalarından bahsedilmektedir.

İsveç'teki bir araştırmada ise ebeveynlerin hemen hemen hepsi disiplin uygulamaları arasından fiziksel ceza yöntemini doğru bulmamaktadır. Bu yöntem yerine ebeveynler, davranış yönetimi oluşturmak adına birtakım kısıtlamaları ve sözel kontrol uygulamasını kullanmaktadır (Salari, Wells ve Sarkadi, 2014).

Almanya'daki 12 Türk kökenli anne ile yapılan nitel çalışmada; annelerin yarısının çatışma anında verilen ilk uygulamanın bağırma ve kızma olduğu; fakat sonrasında pişman olma, özür dileme, sarılma ve konuşma olduğu, diğer yarısının ise yaşadıkları sorun üzerinde doğrudan konuşarak çözme yöntemini tercih ettikleri belirtilmektedir. Bazıları ise ortamdan uzaklaşıp sakinleşmeyi, çocuğun dikkatini başka bir yöne çekmeyi kullandıkları belirtilmektedir. Ödüllendirme ve cezalandırma uygulamasında, genellikle anneler ödül yöntemini daha etkili ve motive edici bulmakta, fakat belirli düzeyde uygulanması gerektiğini ifade etmekte; ceza yönteminin de mola verme ya da sevilen bir şeyden mahrum bırakma şeklinde uygulanabileceğini vurgulamaktadırlar (Pektaş ve Demircioğlu, 2017).

Türkiye'de yapılan bir çalışmada ise çocuk yetiştirmede kullanılan yöntemler; babaya söyleme (çok yaygın), dayak atma (çok yaygın), karanlık bir yere, ahıra, kilere, bodruma kapatma (yaygın), ağzına biber sürme (yaygın), aç bırakma (yaygın), azarlama, alkarısı, arap, arap bacı, cin (yaygın), çingene (çok yaygın), öcü (çok yaygın), doktor, iğneci, eskici (yaygın) gibi kimi model gruplarıyla ayı, akrep, canavar, çakal, köpek, kedi gibi hayvanlarla, Allah, cehennem, zebani gibi dinsel kavramlarla, ateş, bıçak, iğne, kibrit, makas gibi araç gereç ve ev eşyasıyla korkutma, sevdiği şeylerden yoksun kılınmakla, yiyecek vermemek ve gezmeye götürmemekle, hastalıkla korkutmadır (Altınköprü, 1979).

Tahiroğlu ve arkadaşlarının 2009 yılında 4-12 yaş arasında çocuk sahibi 442 ana baba ile yaptığı çalışmada çocuk yetiştirmede en sık kullanılan ödüller; “istediği bir şeyi alma” ve “sevip okşama, beğenisini belirtme” olarak belirtilmektedir. Ödüller içerisinde en az kullanılanın ise “para verme” olduğu görülmektedir. Yaşa göre incelendiğinde ise “para vermenin” yaşla birlikte arttığı, fakat diğer ödüllerin yaş büyüdükçe azaldığı ifade edilmektedir. En çok kullanılan pozitif disiplin uygulaması ise “ceza vermeksizin yaptığının neden yanlış olduğunu açıklamak” olduğu bildirilmektedir.

247 anne ile yapılan bir başka çalışmada ise, annelere disiplin uygulamaları ile ilgili sorular sorulmaktadır. Araştırmada açık uçlu sorular kullanılmış ve disiplin uygulamaları olarak kızma, durum hakkında konuşma, vurma ve kulak çekme gibi fiziksel cezalandırma, odasına yollama, parka çıkarmama, çocuğun sevdiği şeyleri yasaklama, yapamayacakları kadar çok iş verme ve hakaret etmeyi uyguladığı görülmektedir (Akduman, 2010).

Dallar ve arkadaşlarının 2013 yılında Ankara’da 1043 anne baba ile yapılan çalışmada; anne-babaların çocuklarına nasıl ceza verdikleri sorulduğunda hemen hemen yarısı ceza vermediğini, diğerleri ise sevdiği şeyden mahrum bıraktığını, oda cezası verdiğini ve duygusal yöntemleri kullandığını belirtmiştir.

Camadan ve arkadaşlarının 2017 yılında yaptığı çalışmada ise; bir sorunla karşılaştıklarında ebeveynler bağırarak tepki gösterdiğini, ceza verdiğini, fiziksel şiddet uyguladığını, tehdit ettiğini, açıklama yaptığını, anlaşılmaya vardığını ifade etmiştir.

2.3. Davranım Bozukluğu ve Ebeveyn Disiplin Uygulamaları Arasındaki İlişki

DB, bireyin kendisini ve çevresini olumsuz yönde etkilemesi açısından önemli psikiyatrik bozukluklardan biridir (APA,2013). DB gösteren çocuk ve ergenlerin öz geçmişleri üzerinde yapılan araştırmalarda anne-baba-çocuk ilişkilerinin bu bozukluğun oluşmasında önemli bir yer aldığı görülmektedir (Çağdaş ve Seçer, 2011). DB’de problem davranışların aile içerisinde ortaya çıktığı, ailevi özelliklerle yakından ilişkili olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle araştırmalar ebeveyn özellikleri ve aile ilişkileri üzerine yoğunlaşmaktadır.

Annelerle ilişkili olarak özellikle yüksek eleştirelilik ve sıcaklığın az olması üzerinde durulmaktadır. DB popülasyonunda babaların daha mesafeli, daha az konuşkan ve daha az onaylayıcı özelliklere sahip oldukları belirtilmektedir (Reed ve Solile, 1992).

DB ile ilgili yapılan çalışmalarda ailede geçimsizliğinin, DB’nin oluşumu ve problem davranışların devamlılığı üzerinde oldukça önemli bir etkisi olduğu görülmektedir. DB olan ergenlerin ailelerinde evlilik ilişkisinin zayıf olduğu ve ilişkilerin daha az esneklik içerdiği belirtilmektedir (Reed ve Solile, 1992).

DB olan ergenlerin ailelerinde daha çok çatışma, daha az uyum saptanmaktadır. Bu ailelerde, ebeveynlerin ergene uyguladığı ceza ve ödüllerde tutarsızlık olduğu

görülmektedir (Jewell ve Stark, 2003).

Çalışmalarda DB gösteren çocukların ailelerinin daha eleştirel ve kontrolcü tutum içinde oldukları, tutarsız ve sert disiplin uyguladıkları, çocuklarıyla daha az olumlu ilişki içinde oldukları ve davranış problemleri olmayan çocukların ebeveynlerine göre çocuklarına karşı daha olumsuz algıları olduğu gösterilmektedir (Rhule, McMahon ve Spieker, 2004).

Cinsel kötüye kullanıma maruz kalma, ebeveyn reddi, ihmal ve ilgi eksikliği ile ilişkili tüm negatif disiplin uygulamaları, eğitimde tutarsızlıklar ve aile içi şiddetin DB'nin gelişiminde etkin olduğu görülmektedir (Hill ve Maugham, 2001; Terr, 1991; Kazdin, 1995).

Alanyazına bakıldığında davranış sorunları ile aile disiplin uygulamaları arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar her geçen gün artmaktadır (Arkun, 2011; Saydam ve Gençöz, 2005; Tahiroğlu, Ay, Bahalı, Avcı, Seydaoğlu ve Uzel, 2009; Tazeoğlu, 2011). Fakat DB tanısı alan çocuk ve ergenlerle ilgili ülkemizde yapılan çalışmalar incelendiğinde; çalışmaların oldukça az sayıda olduğu ve sadece tıp ve psikoloji alanında yapıldığı görülmektedir. Bu araştırma hem "Hemşirelik" alanında daha önce yapılmamış olması hem de nitel bir araştırma olması açısından özgün bir araştırmadır.

Gereç ve Yöntem

3.1. Araştırmanın Deseni/Modeli

Bu araştırma, nitel araştırma desenlerinden biri olan fenomenoloji (olgu bilim) deseni ile yürütülmüştür.

3.2. Araştırmanın Yeri ve Zamanı

Araştırma, Aralık 2019-Ocak 2020 tarihleri arasında İzmir Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Çocuk ve Ergen ABD'na bağlı Ergen Davranış Polikliniği'nde yürütülmüştür.

3.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, Aralık 2019- Ocak 2020 tarihleri arasında Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları ABD'na bağlı Ergen Davranış Polikliniği'ne başvuran 12-17 yaşları arasında DB tanılı çocuğu olan ebeveynler oluşturmuştur. Araştırmada nitel geleneğe uygun amaçlı örneklem yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemiyle örneklem seçimine gidilmiştir. Ek ölçütler olarak; çocuğunda ek tanı olmayan, araştırmaya katılmayı kabul eden ve soruları anlama ve algılamasında sorun olmayan ebeveynler araştırmaya dahil edilmiştir. Yıldırım ve Şimşek (2013), Fenomenoloji deseniindeki örneklem grubu büyüklüğünün 10'u geçmemesini önermektedir. Bu öneri ile birlikte veri doygunluğuna da erişildiği için örneklem grubu sayısı on iki kişi ile sınırlandırılmıştır.

3.4. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak, araştırmacı tarafından geliştirilen görüşme soruları ile birlikte kişisel ve tanımlayıcı özellikleri öğrenmek amacıyla da ek bir form kullanılmıştır. Sorular oluşturulduktan sonra, uzman görüşü almak için 3 uzmana danışılmış, 3 deneme görüşmesi yapılmış ve ilgili geri bildirimler doğrultusunda bazı yerlerinde düzeltmeler yapılmış, bazı yerleri tümüyle çıkarılmıştır. Görüşülen kişilerin soruları anlayamama ihtimaline karşı aynı anlama gelecek farklı sorular da yedekte tutulmuştur.

3.4.1. Bireyin Tanıtıcı Özellikleri

Formun ilk bölümünde ebeveynlerin yaşı, cinsiyeti, eğitim durumu, medeni durumu, mesleği, aile tipi, gelir durumu, çocuk sayısı ile ilgili tanımlayıcı bilgilere yer verilmiştir. Ayrıca DB tanılı çocuğu ile ilgili (özlüğü, yaşı, cinsiyeti, tedavi durumu) veriler elde edilmiştir.

3.4.2. Açık Uçlu Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları

Bu araştırmada DB tanılı ergenlerin ailelerindeki disiplin uygulamalarını incelemek amacıyla aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Size göre disiplin ne demek?

Alt sorular: Disiplin kavramı size neyi çağrıştırıyor? Disiplin denilince aklınıza ne geliyor?

2. Çocuğunuzu yetiştirirken hangi değerlere önem verdiniz?

Alt sorular: Sizin için hangi değerler önemli? Yaşantınızda önem verdiğiniz değerler nelerdir? Çocuğunuzu büyütürken hangi değerlere sahip olmasını isterdiniz?

3. Çocuğunuzu yetiştirirken sizin için önemli olan disiplin uygulamaları nelerdir?

Alt sorular: Önem verdiğiniz konularda genel bir uygulamanız var mı, her bir beklentiniz için ayrı bir uygulama mı yapıyorsunuz? Bunun için nasıl bir yol izlediniz? Disiplin uygulamaları konusunda eşinizle paylaşımınız nasıldır? Çocuğunuzun yetiştirilmesi konusunda siz ve eşiniz dışında disiplin uygulamalarınıza dahil olan (aile büyükleri, eğitimci vb.) var mı? Varsa, onların yaklaşımı nasıl?

4. Kullandığınız disiplin uygulamaları nasıl sonuçlar verdi?

Alt sorular: Disiplin uygulamalarınız sonucunda nelerle karşılaştınız? Disiplin uygulamalarınız sonucunda çocuğunuz nasıl tepkiler verdi? Disiplin uygulamalarınız sonucunda karşılaştığınız istediğiniz/istemediğiniz sonuçlarla ilgili ayrıntı verir misiniz?

5. Geçmişteki disiplin uygulamalarınızı değerlendirdiğinizde ebeveyn olarak neler düşünüyor ve hissediyorsunuz?

Alt sorular: Şu an, geçmişteki disiplin uygulamalarınıza baktığınızda bu durum size nasıl hissettiriyor ve neler düşünüyorsunuz? İyi ki şunu yapmışım / keşke şunu da yapsaydım / keşke şunu yapmasaydım dediğiniz durumlar var mı? Örnek vererek açıkla mısınız?

6. Çocuğunuz Davranım Bozukluğu tanısı aldıktan sonraki süreçte disiplin uygulamalarınız konusunda neler söyleyebilirsiniz?

Alt sorular: Şu an ki disiplin uygulamalarınız nelerdir? Çocuğunuzun Davranım Bozukluğu tanısı almasından sonraki süreç ile geçmiş arasında kıyaslama yaptığınızda disiplin uygulamalarınızda bir farklılık oldu mu, örnek vererek açıkla mısınız? Sizinle aynı durumda olan bir arkadaşınız olsaydı, ona ne söylemek isterdiniz?

7. Bu konuda son olarak duygu ve düşüncelerinizi toparlayacak olursak neler söylemek istersiniz?

Alt sorular: Konu ile ilgili benim atlamış olabileceğim, sizin ilave etmek istediğiniz bir şey var mı? Bu görüşme ile ilgili geribildirimleriniz nelerdir?

3.5. Veri Toplama Süreci

3.5.1. Ön Çalışma Aşaması

Araştırmacı Ergen Davranış Polikliniği'ne giderek oradaki hekimlerle araştırmanın uygunluğu ve DB tanılı ergenlerle ilgili bilgi almıştır. Görüşmelerin yapılacağı oda belirlenip düzenlendikten sonra hazırlanan görüşme soruları ile üç ebeveynle ön görüşme yapılmıştır. Yapılan görüşmeler doğrultusunda sorularda anlaşılmayan ya da eksik kalan kısımlar üzerinde revizyon uygulanmıştır. Yapılan ön görüşmeler araştırmaya dahil edilmemiştir.

3.5.2. Veri Toplama Uygulama Aşaması

Araştırmanın ön görüşmeleri yapıp, ön verileri elde edildikten sonra bu verilere göre sorularda revizyon ve düzeltmeler yapılmış, ardından uygulama aşamasına geçilmiştir. Araştırmaya gönüllü ve önceden belirlenen ölçütler içerisinde yer alan katılımcılarla ayrı ayrı randevular oluşturulmuştur. Görüşmeler Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi'nde yapılmıştır. Görüşme öncesi katılımcılara istedikleri

soruları cevaplamama haklarının olduğu hatırlatılmıştır. Verilerin tekrar tekrar dinlenebilmesinin araştırmaya kolaylık katacağını ve bundan dolayı ses kaydı almasının araştırmacının işini kolaylaştıracağı notu hatırlatıldıktan sonra etik kurallara uygun olması açısından izinleri alınarak ses kayıtları yapılmıştır.

Araştırmacı, görüşme sorularını daha önceden katılımcılar ile paylaşmıştır. Ancak yine de görüşme esnasında katılımcıların kendilerini rahat hissetmeleri açısından doğrudan konuya girilmemiş, katılımcıyı tanıtıcı ön bilgiler elde edilmiştir. Katılımcıların kendilerini rahat hissettiklerini ve hazır olduklarını belirtmelerinden sonra sorulara ve kayda geçilmiştir. Her bir katılımcıya ayrılan görüşme dakikaları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1: Katılımcılara Ait Çeşitli Betimsel Verilerin Dağılımı

Katılımcı Kodu	Yaş	Cinsiyet	Medeni Durum	Eğitim Durumu	Aile Tipi	Görüşme Süresi
K1	56	E	B	YO	P	31:44
K2	46	E	B	YO	P	57:28
K3	37	K	E	İÖ	G	23:34
K4	59	K	E	İÖ	G	22:33
K5	40	K	E	L	Ç	44:11
K6	48	K	B	OO	P	30:22
K7	47	E	E	L	Ç	28:46
K8	37	K	E	YO	Ç	31:32
K9	40	K	E	L	Ç	34:04
K10	55	K	B	YO	Ç	20:13
K11	48	K	B	LÜ	P	36:38
K12	43	K	E	İÖ	G	25:29

Kısaltmalar: E: Erkek, K: Kadın, B: Bekar, E: Evli, İÖ: İlkokul, OO: Ortaokul, L: Lise,

YO: Yüksekokul, LÜ: Lisansüstü, Ç: Çekirdek Aile, G: Geniş Aile, P: Parçalanmış Aile.

Görüşme sırasında katılımcılara çocuklarını yetiştirirken kullandıkları disiplin uygulamaları ile ilgili deneyimleri, algı ve görüşleri hakkında sorular sorulmuştur.

Araştırmacı, görüşmenin daha güvenilir olması için bazı hususlara dikkat etmiştir. Dikkat edilen bu noktalar aşağıda sıralanmıştır:

- Görüşme esnasında katılımcı ile göz teması kurulmaya çalışılmış, gerektiğinde notlar alınmış, yansıtıcı dinleme ilkeleri gereği ara ara beden dili ve kısa ifadelerle katılımcının aktif dinlendiği gösterilmiştir.
- Görüşme esnasında kapalı kalan ifadeler için ek sorular sorulmuş ya da katılımcıdan konuyu biraz daha açması istenmiştir.
- Sorulan bir soruya verilen cevaplar bitmeden diğer soruya geçilmemiş ve katılımcının sözleri ve ifadelerin akışı sabote edilmemeye çalışılmıştır.
- Katılımcıların ifadelerine yorum katmadan kendilerine zaman zaman yansıtarak teyitler alınmıştır. Kimi zaman ifadeler farklı biçimlerde aktarılmış ve söylenen ile anlaşılanın uyuşup uyuşmadığı test edilmiştir.
- Görüşmeler esnasında katılımcılara kimi zaman konu ile ilgili düşünmek için zaman tanınmıştır.
- Bir sonraki soruya geçilmeden önce verilen yanıt özetlenmiş ve eklenecek bir durumun olup olmamasına dikkat edilmiştir.

3.6.Verilerin Değerlendirilmesi ve Çözümlemesi

Elde edilen ham veriler öncelikle dökümanite edilerek bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Veriler çözümlenmeden önce geçerlik düzeyini artırmak için öncelikle katılımcı teyidi alınmıştır. Çözümlenen veriler katılımcılarla paylaşılmış ve ifadelere ekleme-çıkarma yapıp yapılmayacağına ilişkin katılımcı geri bildirimleri alınmıştır. Daha sonra veriler MAXQDA 2020 programına aktararak çeşitli anlam üniteleri, ortak temalar, kodlar ve alt kategoriler oluşturulmuştur. Aynı tema altında toplanan kategori ve kodlardan yola çıkılarak genel temalara erişilmiştir. Veriler çözümlenirken her bir katılımcıya bir kod verilmiştir. Kod sırası görüşme sırasıyla paralel şekilde yapılmıştır.

Araştırmacının veriler hakkında yaptığı yorumlar ile katılımcıların söylemek istedikleri arasındaki uyum bu aşamada karşılaştırılarak araştırmanın geçerlik düzeyi yükseltilmektedir (Merriam, 2013). Bu konu ile ilgili bir başka yöntem ise uzman görüşüne başvurmaktır. Verilerden ortaya çıkan tema, alt tema ve kodlar bu alanla ilgili uzman 3 akademisyene incelenilerek akademisyenlerin de aynı ifadelere aynı

kodları verip vermeyeceği ve aynı alt-tema ve temalara ulaşıp ulaşmayacağı kontrol edilmiştir. Alandaki 3 akademisyenin geri bildirimlerinden sonra Miles ve Huberman (1994) görüş birliği ve görüş ayrılığı katsayılarına göre güvenilirliği 0,86 olarak hesaplanmıştır.

Miles ve Huberman modelinde “içsel tutarlılık” şeklinde ifade edilen ve farklı kodlayıcılar arasındaki fikir birliği olarak kabul edilen bu benzerlik için aşağıdaki formül kullanılmaktadır:

$$\Delta = C \div (C + \partial) \times 100$$

Formülde, Δ : Güvenirlilik katsayısını, C : Üzerinde görüş birliği sağlanan konu/terim sayısını, ∂ : Üzerinde görüş birliği bulunmayan konu/terim sayısını ifade etmektedir. İçsel tutarlılık için kullanılan bu kodlama hesaplamasına göre farklı kodlayıcı kişiler arası görüş birliğinin minimum %80 olması istenmektedir (Miles ve Huberman, 1994; Patton, 2002).

Bulgular

Davranım bozukluğu olan ergenlerin ailelerinde disiplin uygulamaları aşağıdaki Şekilde 1’de de görüleceği üzere 6 ana tema altında toplanmıştır. Bunlar; “disiplin algısı, önem verilen değerler, disiplin uygulamaları, disiplin uygulamasının çocuğa etkisi, tanı sonrası davranış değişikliği ve geçmiş değerlendirme süreci” dir.

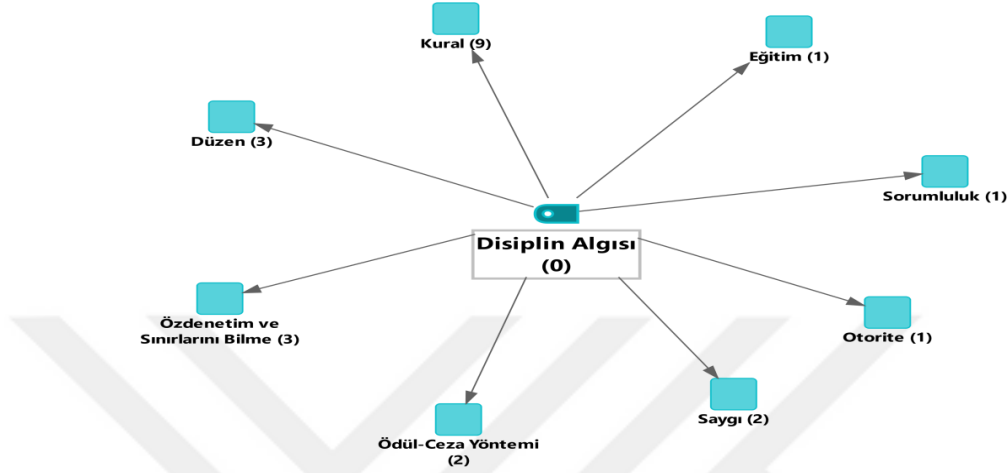
Tablo 2: Disiplin Uygulamaları Ana Temaları ve Alt Temaları

Temalar	Alt Temalar
Disiplin Algısı	*Kural *Düzen *Özdenetim ve Sınırlarını Bilme *Ödül-Ceza Yöntemi *Saygı *Otorite *Sorumluluk *Eğitim
Önem Verilen Değerler	*Ahlaki Değerler *Topluma Uyum ve Yararlılık *Öz bakım ve Sağlık *Dini Değerler *Eğitim *Özdenetim-Öz yeterlilik *Sınır Duygusu *İtaat Etme *Mükemmelliyetçilik *GörgüKuralları *Vatani Değerler *Bağımlılıktan Koruma
Disiplin Uygulamaları	*Pozitif Etkili Disiplin Uygulamaları *Negatif Etkili Disiplin Uygulamaları
Disiplin Uygulamalarının Çocuğa Etkisi	*Pasif Davranışlar *Agresif Davranışlar *Girişken Davranışlar *Manipülatif Davranışlar *Uyumsuz Davranışlar *Duyarsız Davranışlar *Özdenetim Eksikliği *Doyumsuzluk
Tanı Sonrası Davranış Değişikliği	*Çocukta Davranış Değişikliği Yaratmaya Yönelik Uygulamalar * Kendilerinde Davranış Değişikliği Yaratmaya Yönelik Uygulamalar *Değiştiremedikleri Davranışlar
Geçmiş Değerlendirme Süreci	*Pişmanlık *Gelecek Kaygısı *Sorgulama/Kararsızlık *Kendinden Memnuniyet ve Olumlu Duygular *Baş Etme Güçlüğü

4.1. Disiplin Algısı

Araştırmanın ilk ana teması olan *Disiplin Algısı* ve alt temaları Şekil 1’de görülmektedir.

Şekil 1: Disiplin Algısı Ana Teması ve Alt Temaları*

**NOT: Parantez içerisindeki rakamlar ilgili alt temanın görüşme esnasında kullanılma sayısıdır.*

Görüşmeye katılan bireylerin disiplin algıları farklılıklar göstermektedir. Şekil 1 incelendiğinde, 8 ayrı alt temanın katılımcıların disiplin algıları üzerinde öne çıktığı görülmüştür. Disiplin algısı katılımcılar tarafından yoğun olarak “kural, düzen, özdenetim ve sınırlarını bilme, ödül ceza yöntemi, saygı, otorite, sorumluluk, eğitim” alt temaları üzerinde tanımlanmıştır.

Kurallar ve kurallara uymak, disiplin denildiğinde katılımcılar tarafından ilk aklı gelen görüşlerden olmuştur. K1, K2, K3, K4, K5, K6 bu konuda görüş bildirmiştir.

Katılımcılardan K5 bu konuda aşağıdaki görüşü ile bu konuyu açıklamıştır:

“Uyulması gereken kural.”

K6 ise bu konu ile ilgili olarak; *“Disiplin demek kural demek”* şeklinde bir görüş bildirmiştir.

Disiplin algısı ile ilgili olarak ailelerin yoğun olarak bahsettiği bir diğer konu ise “Özdenetim ve Sınırlarını Bilme” olmuştur. K3, K9 ve K11 bu konu ile ilgili görüş bildirmiştir. K9 bu konu ile ilgili aşağıdaki ifadeleri kullanmıştır:

“Herkes kendi sınırları içinde kendi kurallarına uyarsa, kimse kimsenin sınırını ihlal etmezse, disiplin yani.”

K11 ise disiplin kavramı ile ilgili görüşlerini aşağıdaki biçimde bildirmiştir:

"Bana göre disiplin... Kendi hayatını sürdürebilmesi için ya da hepimizin kendi hayatını sürdürebilmesi için kendimizde bir otokontrol yaratabilecek itici bir güç..."

Bir diğer alt tema olan “Saygı” ile ilgili K3 ve K12 görüş bildirmiştir. K12 bu konuyla ilgili aşağıdaki ifadeleri kullanmıştır:

“Bana göre disiplin; herkese karşı saygılı olsun yani okulda öğretmenine olsun evde büyüklerine en basit kardeşine bile...”

K3 ise; *“Anne babaya saygılı olmak, büyüklerine anne babaya karşı saygılı.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

“Düzen” alt teması ile ilgili görüş bildiren katılımcılar K6 ve K8’dir. K8 bu konuyla ilgili *"düzeni kurmak için gerekli bir kavram"* şeklinde görüş bildirirken, K6 *“disiplin demek, düzen demek”* ifadesini kullanmıştır.

Diğer alt tema olan “Ödül-Ceza yöntemi” ile ilgili K7 ve K10 görüş bildirmiştir. Bu konu ile K7 *"Ceza veya ödüllendirme olarak görüyorum ben disiplini"* ifadesini kullanırken K10 bu konudaki görüşünü şu şekilde ifade etmiştir:

"Bana göre disiplin, çocuğun yanlış yaptığı şeyde hoşnut olduğu şeyden bir kısım uzak tutmak. Sevdiği bir oyuncağı yanlış yaptığından dolayı ondan bir müddet uzak tutmak"

Otorite alt teması ile ilgili olarak sadece K8 görüş bildirmiştir. K8 için disiplin *“...Yani süreklilik getiren, otoriteyi ve düzeni kurmak için gerekli bir kavram...”* dır.

Bir diğer alt tema olan “Eğitim” ile ilgili sadece K3 kodlu ebeveyn görüş bildirmiştir. K3 kodlu ebeveyn eğitim alt teması ile ilgili fikirlerini aşağıdaki şekilde belirtmiştir.

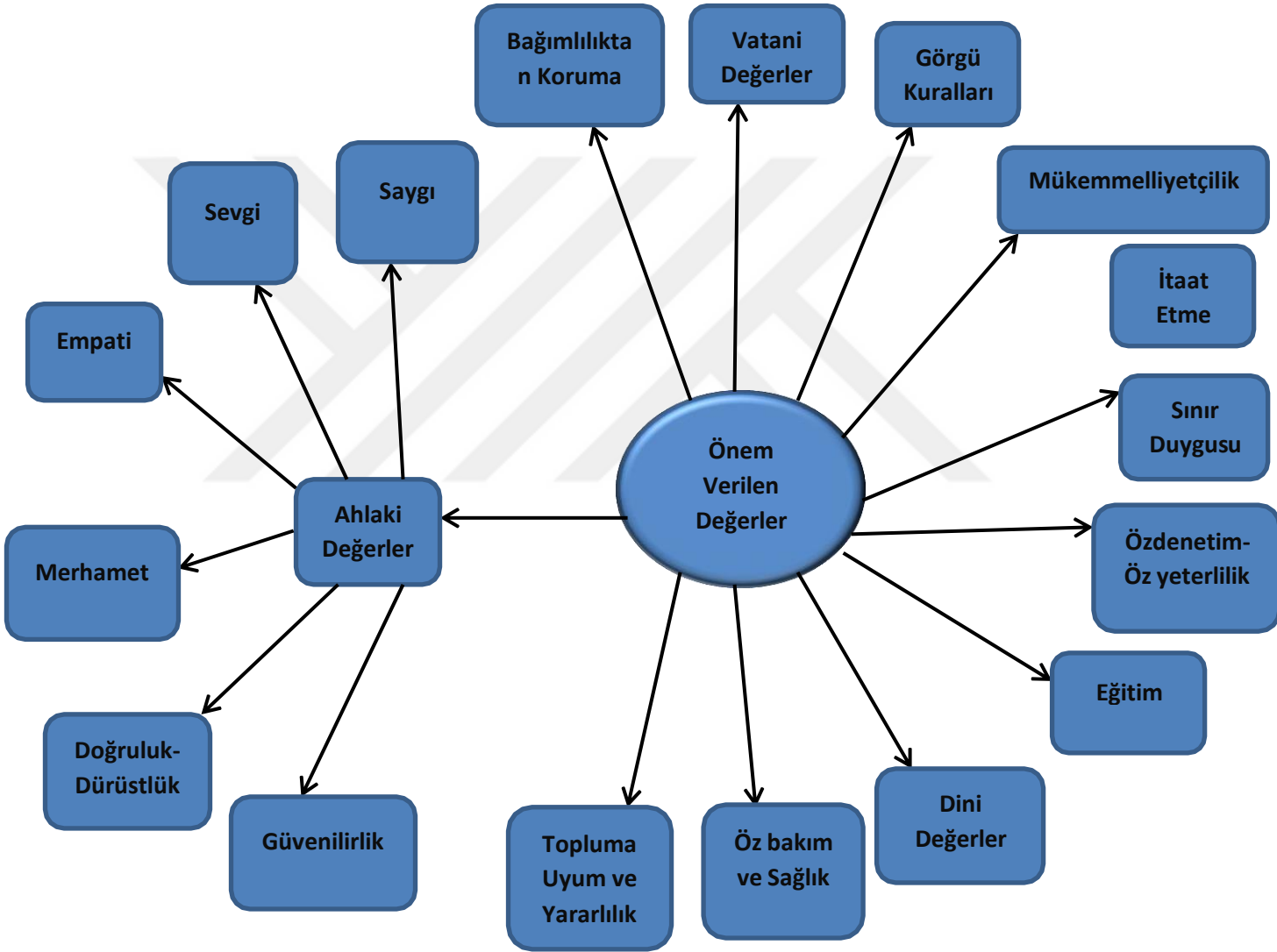
“Bana göre disiplin. Mesela kendi çocuğunu güzelce eğitmek...”

Son alt tema olan “Sorumluluk” ile ilgili ise sadece K4 görüş bildirmiştir. Bu konudaki görüşlerini *“...sorumluluğunu bilen”* şeklinde ifade etmiştir.

4.2. Önem Verilen Değerler

Araştırmanın ikinci ana teması olan *Önem Verilen Değerler*, alt temaları ve kategorileri ile birlikte Şekil 2’de görülmektedir.

Şekil 2: Önem Verilen Değerler Ana Teması ve Alt Temaları

Ebeveynlerin çocuklarını yetiştirirken önem verdikleri bazı değerler bulunmaktadır. Şekil 2 incelendiğinde, Önem Verilen Değerler katılımcılar tarafından Ahlaki Değerler, Topluma Uyum ve Yararlılık, Öz bakım ve Sağlık, Dini Değerler, Eğitim, Özdenetim-Öz yeterlilik, Sınır Duygusu, İtaat Etme, Mükemmelliyetçilik, Görgü Kuralları, Vatani Değerler ve Bağımlılıktan Koruma alt temaları olmak üzere 12 farklı şekilde tanımlanmıştır. Katılımcılar için önem verilen değerler yoğun olarak

“Ahlaki Değerler” alt teması çevresinde toplanmıştır. Bu alt tema; Saygı, Sevgi, Empati, Doğruluk-Dürüstlük, Merhamet, Güvenilirlik kategorilerinden oluşmaktadır.

İlk alt tema olan Topluma Uyum ve Yararlılık ile ilgili K1, K2, K3, K5, K7, K8, K9 ve K11 görüş bildirmiştir. K7 bu konu ile ilgili olarak “...yetiştirdiğimiz çocukların iyi bir şey olarak, vatandaş olarak topluma kazandırılması için yapılan bir şeydir yani” şeklinde görüş bildirirken, K8 bu konuyla ilgili düşüncelerini “...kötülük yapmayan, yardım eden, başkalarını düşünen...” şeklinde ifade etmiştir. K9 ise bu konudaki görüşlerini şu cümlelerle dile getirmiştir.

“Öyle bir şey yapsın ki benim çocuklarım ilerde ülkesinde adı duyulsun istiyorum. Yani insanlık için faydalı bir şeyler yapsınlar. Bir alet bir cihaz keşfetsinler ya da bir şey araştırsınlar bir şey bulsunlar ki bir şey yapsınlar bu insanlık için faydalı olsunlar. En azından bir resim yapsın. Ya da bir kitap yazsın, ufku genişlesin istiyorum çocuklarımin. Onlar öldükten sonra “bunu da bu kişi yapsın” denilecek bir buluş yapsınlar istiyorum. O şekilde yetiştirmeye çalışıyorum.”

“Öz Bakım ve Sağlık” alt teması ile ilgili K1, K4, K6, K9, K10 ve K11 görüş bildirmiştir. Çocuğunun öz bakım ve sağlığına önem verdiğini ifade eden K6 şu cümlelerle bunu ifade etmiştir:

“...mesela yaşam şekli, sabah kalkmak, düzenli kahvaltı, iş düzeni, okul hani. İşte giyinme, banyo, kişisel bakım hepsi...”

K4 ise bu konuyla ilgili olarak “...Kendi özel kişiliğiyle diş fırçalama, yatak toplama, bir yere giderken verdiği saati tutma... Mesela lavaboyu temiz bırakmasını istiyorum tuvaleti, yatağını toplamasını istiyorum, saatinde yemeğimizi yememizi istiyorum...” şeklinde bir görüş bildirmiştir.

K11 ise önem verdiği değerlerden öz bakım ve sağlık alt teması ile ilgili olarak “Öncelikle hani bir takım öz bakım becerilerini geliştirmesine yönelik bir takım değerler. Öz bakım deyince vaktinde kalkması, hayatında yapması gereken işlere öncelik vermesi gerektiğinin bilincinde olması. Hayatını planlama noktasında sabah kalkıp elini yüzünü yıkamak, dişini fırçalamak, tuvalete gitmek. Yani öz bakıma yönelik bir takım şeyleri zaman içerisinde kendisinin yapması, yıkanması, haftada kaç kere yıkandığı dahil olmak üzere...” ifadelerini kullanmıştır.

“Dini Değerler” alt teması ile ilgili K2, K4, K7 ve K8 görüş bildirmiştir. K8 bu konu ile ilgili *“Gayet modern bir yaşantım var ama, her zaman insanlar istediği dine inanabilir, inancı çok başka olabilir ama Allah’a inanmak çok gerekli olduğunu düşünüyorum kendi adıma öyle düşünüyorum ve hep şey derdim “A*** ilk önce Allah’ı sev, sonra Atatürk’ü sev, ondan sonra da hani anneni babanı işte kuzenlerini dedeni onları sev” şeklinde bir ifade kullanmıştır.*

K7 ise *“Valla çocuğu büyütürken en başta benim için dini ve ahlaki değerler gelir. Yani nasıl söyleyeyim? Bizim dinimizin emrettiği gibi; doğruluk, haramdan uzak durma, helalle uğraşma. Bu şekilde ben şey yaptım yani. Benim kriterlerim buydu”* şeklinde görüş bildirmiştir.

“Eğitim” alt teması ile ilgili olarak görüş bildiren katılımcılar; K3, K4, K6, K9 ve K11 dir. K3 bu konuyla ilgili olarak şu ifadeleri kullanmıştır.

“...Sadece eğitime falan dikkat ettim. Mesela ben isterim çocuğum okulda çok başarılı bir öğrenci olsun.”

K9 ise *“Benim en çok istediğim şey onun ders çalışması”* diyerek eğitime verdiği önemi ifade etmiştir.

Bir diğer alt tema olan “Özdenetim-Öz yeterlilik” ile ilgili görüş bildiren katılımcılar K4, K5, K11, K12 dir. K5 bu konuyla ilgili olarak şu ifadeleri kullanmıştır.

“Bence ilk başta en büyük kural benim için bir insanın küçükte olsa büyükte olsa kendi ayakları üzerinde durabilmesi. Kendini ifade edebilmesi. Bu çok önemli bir kural bence. Ondan sonra, başkasına muhtaç olarak yaşamaması. Başkasını kendi ihtiyaçlarını gören bir araç olarak görmemesi. Sorumluluğunu bilmesi en büyük.”

K12 ise *“Düzenli olsun, yani okul saatine geç kalmasın. Ben o şekilde düşünüyorum yani. Ben nasıl işime sabah geç kalmıyorsam düzenli oluyorsam her şeyimi takip ediyorsam onların da onları takip etmesini istiyorum”* diyerek bu konuya önem verdiğini ifade etmiştir.

“Sınır Duygusu” alt teması ile ilgili olarak K2, K5, K7 ve K9 görüş bildirmiştir. K7 bu konudaki görüşlerini aşağıdaki şekilde bildirmiştir:

“...Bize derlerdi ki “senin hak ve özgürlüğün diğer kişinin hak ve özgürlüğünün sınırı odur” derlerdi. Yani ben sınırlarımı bildikten sonra o yol kendiliğinden düzelir gibisinden düşünüyorum yani.”

K12 ise *“Neyi ne zaman yapılacağını. Her zaman her şey yapılmaz. Her zaman çok pahalı şeyler alınmaz. Her gün dışarıya çıkılmaz. Alınacak bir şey var alınmayacak bir şey var. Her istediğini her zaman yapmak istemiyorum mesela. Yani alışmasın ya da hayat ona bir altın tepsi içinde sunulmayacak. Benim ona sunduğum hayatı kendi ileride kendisi yaşayamayabilir. Bir arkadaşım demişti “ben bir prenses yetiştiremem onun bir kralla evleneceğini bilmiyorum”. O yüzden çocuğumu ilerde nasıl bir hayat bekliyor bilemem.”* diyerek bu konuya dikkat çekmiştir.

Bir diğer alt tema olan “İtaat Etme” ile ilgili K1, K3 ve K4 görüş bildirmiştir. K3 kodlu ebeveyn ise; *“...Her anne babanın istediği gibi anne babasına karşı gelmesin.”* diyerek çocuğundan ebeveynlerinin istediği her şeyi yapmasını beklediğini belirtmiştir.

K4 ise çocuğunun isteklerini yapmasına önem verdiğini şu cümleyle ifade etmiştir. *“Mesela...Diyelim ki ben ondan bakkala gitmesini istedim onu yapmalı...”*

“Vatani Değerler” alt teması ile ilgili olarak görüş bildiren tek katılımcı K2 kodlu ebeveynidir. K2 vatani değerlere verdiği önemi şu cümlelerle ifade etmiştir.

“Vatanını milletini seven, Müslüman bir şekilde yaşayan, kimseye sarkıntılık vs. yapmayan, insanlara rahatsızlık vermeyen, örnek vatandaş diyeyim yani...”

“Bağımlılıktan Koruma” alt teması ile ilgili olarak K4, K6, K7 kodlu ebeveynler görüş bildirmiştir. K7 kodlu ebeveyn, çocuğunun bağımlılık yapıcı maddelerden uzak durmasına verdiği önemi şu cümlelerle ifade etmiştir:

“Ben mesela şeyi de söyleyeyim. Sigara içtiğini öğrendim ben onun. Çok aşırı tepki vermedim. Yaptığım tepki şuydu. “Oğlum bak sigara ben içiyorum bak zararını görüyorum, yolun başındayken bırak bu sigarayı.” Fazla da sigara içmiyor, günde 5-6 tane sigara içiyor belki. “Ben sana şu an sigara içmene fazla tepki göstermiyorum, ha bırakmanı çok isterim, ama başka bir eğer kötü alışkanlığın olursa”, “baba onu kesinlikle öyle bir şey yapmam”. “Hani arkadaşlık ortamına gidersin, yaa erkek değil misin sen şunu da yap bunu da yap” hani uyuşturucu yönünden diyorum Allah göstermesin. Diyorum “bak bunlara kesinlikle karşıyım.”

K6 kodlu ebeveyn ise çocuğunu kendisine karşı olan bağımlılığından korumaya verdiği önemi şu şekilde belirtmiştir:

*"...Ama çok bana şey olduğu için, biraz da mesafe koymak istiyorum. En ufak şekilde benden ayrılmıyor yürürken bile omuzumda eli şey yapacak, hani sürekli beni tutacak. Hani bana bağımlı olmasını istemediğim için fazla da şey yapmıyorum hani sarmaş dolaş olayım istemiyorum. Mesafe koymak istiyorum E***'e karşı."*

"Mükemmelliyetçilik" alt teması ile ilgili görüş bildiren tek ebeveyn K2'dir. K2 kodlu ebeveyn bu alt tema ile ilgili görüşlerini bildirmek için aşağıdaki cümleyi kullanmıştır:

"Mükemmel insanlar yetiştirmek istedik."

Önem verilen değerlerden bir diğer alt tema olan "Görgü Kuralları" ile ilgili görüş bildiren ebeveynler K6 ve K10'dur. K6 bu konuyla ilgili şu cümleleri kullanmıştır:

"Hani 'günaydın' selamlaşma, hani görgü kuralları 'eline sağlığı teşekkür etmeyi' yani. Hani olması gerekenler düzenli bir şey için."

Son alt tema olan "Ahlaki Değerler" alt teması ise kendi içerisinde Saygı, Empati, Doğruluk-Dürüstlük, Sevgi, Merhamet, Güvenilirlik kategorilerinden oluşmaktadır. Saygı kategorisi ile ilgili K1, K2, K5, K11 kodlu ebeveynler görüş bildirmiştir. Ebeveynler, çocuklarının topluma ve kendilerine karşı saygılı davranmaları konusuna dikkat çekmiştir ve bu konu ile ilgili K2 kodlu ebeveynin aşağıdaki ifadeleri bu yönde ele alınabilir:

"Saygısızlık etmemek. Saygıya çok önem veririm. Büyüklere saygısız olmamak gibi. Bunlara çok önem veririm yani."

K1 kodlu ebeveyn ise önem verdiği değerler sorulduğunda *"Mesela, saygılı olması..."* ifadesini kullanmıştır.

"Empati" kategorisi de önem verilen değerler konusunda ailelerin vurguladığı önemli bir konudur. Bu kategori ile ilgili görüş bildiren ebeveynler K5, K8, K9, K11 kodlu ebeveynlerdir. K5'in bu konudaki görüşleri şu şekildedir:

"Kendisine yapılmasını istemediği bir şeyi başkasına yapmaması gerektiği konusu gibi mesela..."

K9 kodlu ebeveyn ise empatiye verdiği önemi şu sözlerle ifade etmiştir:

“Bana yapılmasını istemediğim bir şeyi başkasına yapmamak gibi. Herkes kendisine neyi istemiyorsa karşısındakini onu yapmaması gerekli. Hani canı yanan bir şey, onun da canının yanacağını düşünmek, empati kurarak.”

“Doğruluk-Dürüstlük” kategorisi ile ilgili K1, K2 ve K7 kodlu ebeveynler görüş bildirmiştir. K1 bu konuyla ilgili düşüncelerini “yalan söylememesi, iftira atmamak” şeklinde bildirirken,

K7 kodlu ebeveynin bu konudaki fikirleri aşağıdaki şekildedir:

“Yani nasıl söyleyeyim? Bizim dinimizin emrettiği gibi; doğruluk, haramdan uzak durma, helalle uğraşma. Bu şekilde ben şey yaptım yani. Benim kriterlerim buydu. Başka kimsenin malında gözü olmasın, kimsenin çoluğunda çocuğunda şey olmasın...”

“Sevgi” kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler K2, K7 ve K8 kodlu ebeveynlerdir. K2 kodlu ebeveyne önem verdiği değerler sorulduğunda ilk verdiği yanıt “sevgi” olmuştur.

K7 kodlu ebeveyn ise “...Ufaktan itibaren doğruyu yanlış ebeveynler versinler çocuklarına. Zaten bu aile sevgisi, en başta Allah sevgisi diyeyim ben...” diyerek sevgiye verdiği önemi açıklamıştır.

Bir diğer kategori olan “Merhamet” ile ilgili sadece K8 kodlu ebeveyn görüş bildirmiştir. K8 bu konuyla ilgili görüşlerini şu cümlelerle ifade etmiştir:

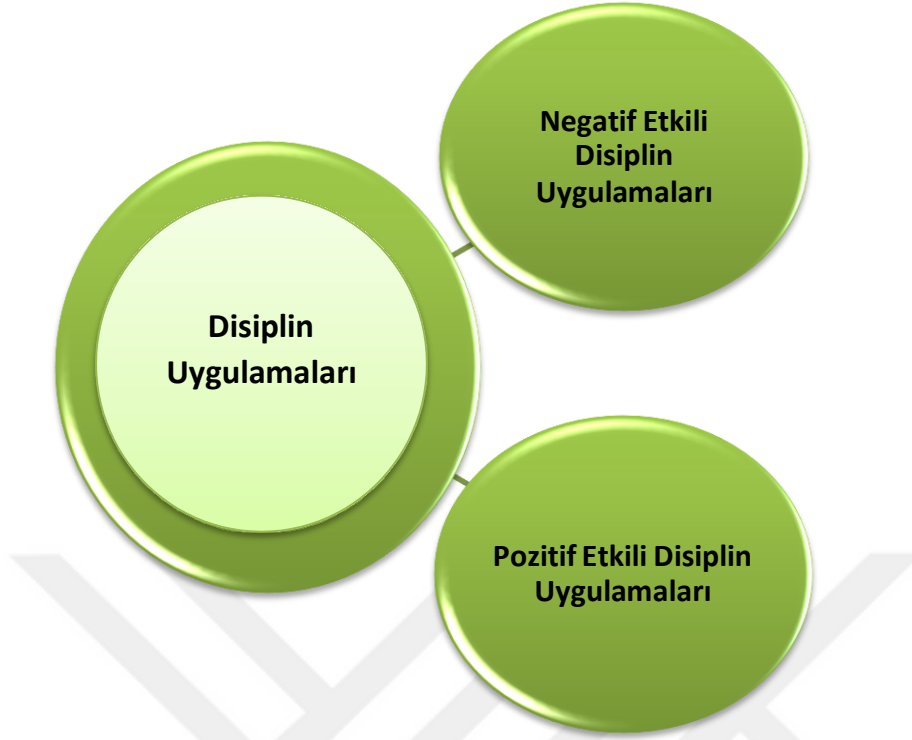
“Kötülük yapmayan, yardım eden, başkalarını düşünen. Merhametli olur, içinde Allah korkusu olur, böyle olur iyi insan.”

Son kategori olan “Güvenilirlik” ile ilgili ise görüş belirten sadece bir ebeveyn bulunmaktadır. K1 kodlu ebeveynin önem verdiği değerlerden biri de “güvenilir olması”dır.

4.3. Disiplin Uygulamaları

Araştırmanın üçüncü ana teması olan *Disiplin Uygulamaları*; alt temaları ve kategorileri ile birlikte Şekil 3’te görülmektedir.

Şekil 3: Disiplin Uygulamaları Ana Teması ve Alt Temaları

Disiplin Uygulamaları Şekil 3’te de görüldüğü üzere, Pozitif Etkili Disiplin Uygulamaları ve Negatif Etkili Disiplin Uygulamaları olmak üzere 2 farklı alt tema ile tanımlanmıştır. Pozitif Disiplin Uygulamaları; Hikayeleştirme, Erteleme, Kural Koyma, Sevdiği Kişilerle Çocuğa Ulaşmaya Çalışma, Davranış Değişikliği Oluşturma, Kabullenme, Uzman Desteği Alma, Telkin Verme, Sorumluluk Verme, Dikkati Başka Yöne Çekme, Derinlemesine Dinleme, Hoşgörü, Tutarlılık, Eğitim, Açıklama Yapma, Sosyalleştirme, Yönlendirme, Destekleme, Rol Model Olma, Kaliteli Zaman Geçirme, Sevgiyi Gösterme, Seçim Hakkı Verme ve Sözel Teşvik; Negatif Disiplin Uygulamaları ise; İhmal-İstismar-Şiddet, Ödül-Ceza Yöntemi, Çocuğa Bağımlılık, Fiziksel Engelleme, Ebeveyn Çatışması, Görmezden Gelme, Tutarsız Davranışlar, Dengesiz Disiplin, Otoriter Tutum, İzin Verici Ebeveyn, Sorumluluk Vermeme, İzolasyon, Kısıtlama, Mahrum Bırakma ve Öğüt Verme kategorilerinden oluşmuştur. İhmal-İstismar-Şiddet kategorisi ise; Sözel Şiddet, Psikolojik Şiddet, Fiziksel Şiddet, Ebeveynlerden Birinin İlgisiz Olması, Dışlama/Ayrımcılık alt kategorilerinden oluşmuştur.

Davranım Bozukluğu tanılı çocuğu olan ebeveynlerin bazıları yukarıda bahsedilen pozitif disiplin uygulamalarını kullandığını ifade etmiştir. Bu pozitif disiplin uygulamalarından biri olan “Açıklama Yapma” yöntemi çocuğa bir konuyu veya

durumu reddederken nedenleriyle birlikte anlatma durumudur. Burada amaç, çocuğun, davranışının diğer insanlar üzerindeki olumsuz sonuçlarının farkına vararak bu davranışları tekrarlamasını engellemektir. Çocuğa, yaptığı davranışla ilgili farkındalık kazandırmak adına oldukça etkili bir yöntemdir. Bu yöntem ile ilgili tüm ebeveynler görüş bildirmiştir.

K6 bu yöntemi şu şekilde uyguladığını ifade etmiştir:

“...Ama ilkokuldayken daha onu okula alıştırma bir sürecim vardı, adım adım hani “ben buradayım bahçedeyim gitmen gerekiyor, kalman gerekiyor, diğer arkadaşların böyle, burası okulun.” Benden ayrılmama problemi halen daha var da o süreci aşmaya çalıştık işte. Ödevlerini yaptırmaya çalıştım. İşte arkadaşlarıyla hani olması, bir şey istediği zaman öğretmen okulda olduğu zamanlarda öğretmenlerden istemesi gerektiğini, yalan söylememesi gerektiğini. Kaçamakları sürekli yapıyordu. “Hadi doğru değil bu”, doğru olmadığını hani bunu konuşarak anlatmaya çalıştım.”

K7 bu yöntemi şu şekilde uyguladığını ifade etmiştir:

“Mesela bu para almanın ahlaki yönden, dini yönden haramlığı, bu şekilde anlatmaya çalıştım ben ona. Yani yaramaz bu iş. Çünkü bizim işimiz ortak. Ailevi bir işte çalışıyoruz. Ben diyorum “benim cebimden para alırsan sadece benim değil, amcanın, kuzenlerinin parasının hakkını da almış olursun” diyorum. Bu şekilde şey yapmaya çalışıyorum. Allah’a şükür o sıkıntı kalmadı. Yavaş yavaş onu aştık.”

K7 aynı zamanda bu disiplin uygulamasının da işe yaradığını ifade etmiş ve çocuğunun para çalma alışkanlığının kaybolduğunu belirtmiştir.

Pozitif disiplin uygulamalarından biri de “Dikkati Başka Yöne Çekme” yöntemidir. Dikkati başka yöne çekme yöntemi, çocuğun dikkatini bir başka uyarana yoğunlaştırma girişimidir. Özellikle küçük çocuklarda daha kolay uygulanabilmektedir. Bu kategori ile ilgili görüş bildirenler; K1, K2, K6, K8, K9, K11 kodlu ebeveynlerdir.

K9 bu konuyla ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Dikkatini başka yöne çekeceksin mesela. O sinirlendiği konudan uzaklaştıracaksın onu. Başka bir şeyler. Hemen kitabı açacaksın. Oradaki bir kurbağa var mesela onu göstereceksin. Kurbağanın durduğu dalı göstereceksin ya da ne biliyim suyun üstünde hopladığı yeri anlatacaksın ona. Nasıl olduğunu anlatacaksın. O hayal

kurmaya çalışıyor ama bilmiyor hayal kurmasını da bilmiyorlar çok fazla. Böyle ayrıntılarına kadar onu anlatacaksın. Onun dikkatini başka yere yoğunlaştıracaksın."

Pozitif disiplin uygulamalarından bir diğeri de çocuğu "Destekleme"dir. Çocuğun doğru davranışlarının ebeveynleri tarafından desteklenmesi çocuğu o davranışları yapmaya motive etmektedir. Bu kategori ile ilgili görüş bildiren ebeveynler; K1, K2, K5, K8, K9 ve K11'dir.

K2 bu yöntemi şu şekilde uyguladığını belirtmiştir:

"Bir baktım, işte ben arabada Teoman falan dinlerim. Baktım bu karaoke müzik yapmış. Youtube'dan açmış. Teoman'ın paramparçayı söylemiş. Bana da dinletti. Allah! İnanılır gibi değil! "Aferin sana" dedim ya. "Sevdiği bir şeyi buldu bu hayatta çocuk" dedim, bu gelişme iyi. Pohpohladım. "Yap" dedim hadi, "çok güzel söylüyorsun". "Seni gitar kursuna gönderiyim" dedim. Karaoke müzikleri yaptı falan. Güzel de söylüyor, fena değil sesi. "İstiyorsan seni kursa gönderiyim, gitar kursuna" dedim. "Tamam" dedi. "Olur" dedi. İki ayda gitarı öğrendi çocuk. Çalışıyor."

Pozitif disiplin uygulamalarının bir diğer kategorisi ise "Hikayeleştirme"dir. Bu konuyla ilgili görüş bildiren tek ebeveyn K10'dur.

K10 bu konuyla ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

"...Sonra da ben anlatıyorum, başka bir çocukla başka bir olayından dolayı neler yapıldığını, kendi üstünde uygulamıyorum da. Başka bir çocuk böyle yapmış, şöyle olmuş, çok yanlış hareketler. Yalanın gitgide kötü olduğunu, arkadaşsız yalnız kalacağını anlatıyorum. Gülüyor sonra, "sen bir şeyler mi duydun anlatıyorsun bunu" falan diyor. "Yoo hayatımdaki örnek bunlar" diyorum. Öyle konuşuyoruz çocukla."

Pozitif disiplin uygulamalarından olan "Erteleme" kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler; K1, K2, K10'dur.

K1 bu yöntemi şu şekilde uygulamıştır:

"...Yaşadığı bir olay var mutlaka sakinleşince zaten anlatıyor onu. İıı... Nasıl tepki veriyor? Tepiniyor, kapılara vuruyor, küfür ediyor. Çok fazla ağır küfürler ediyor."

Yani şeye dikkat etmiyor mesela. “İnsanlar duyar mı, kim ne der” o tip şeylere dikkat etmiyor hiç. Gözü hiçbir şey görmüyor çok sinirli olduğu zaman. Ama ben “oğlum sen çekil odana bir sakinleş” falan diyorum. O şekilde hallediyoruz.”

K10 ise bu konu ile ilgili uygulamasını; *"Yani annesi ilk başlarda ılıman davranıyor, “tamam, olur, tamam I*** sonra yapalım” yapmayacağı bir şeyde bile. En basitinden bir şey alacak. Eline bir para geçti, hemen onu almak istiyor. Annesi “bak bunu saklarsan yazın daha güzel şeyler çıkar, yapmayalım...” şeklinde ifade etmiştir.*

Bir diğer kategori olan “Sevdiği Kişilerle Çocuğa Ulaşmaya Çalışma” kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler ise; K2, K5, ve K6 kodlu ebeveynlerdir.

K2 bu konu ile ilgili uygulamalarını şu şekilde bildirmiştir:

*"...En sevdiği insan yaklaşsın. Halalarını çok sever. Kuzenlerini çok sever. Onların üzerinden yürüdüm. “Bak O*** ben ders çalışıyorum. Sen de aç bir kitap oku...”*

K5 kodlu ebeveyn ise bu yöntemi aşağıdaki şekilde uyguladığını ifade etmiştir:

*"Yani amcası mesela çok konuşuyor S*** ile. “Bu şekilde bak ilerde çok sıkıntı yaşarsın. Sen sürekli annenin etrafında olmasıyla yaşayamayacaksın. Sen başka farklı toplumlara gireceksin. İş çevren olacak, iş hayatın, okul hayatın, üniversite hayatın, bilmem ne hayatın olacak yani. Herkesten aynı tepkileri bekleyeceksin. Herkesin sana annenin davrandığı gibi davranmasını isteyeceksin. Öyle yapmadıkları zaman bocalayacaksın. Nasıl davranman gerektiğini bilemeyeceksin.” diye anlatıyor...”*

“Kabullenme” kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler; K5, K6, K8, K9, K10 ve K11 kodlu ebeveynlerdir.

K10 kodlu ebeveyn bu konudaki görüşlerini; *"...Ben de anlatıyorum yani “onu normal bir insan olarak görmeyeceksin, hasta biri. Birinin böbreği hasta ise bunun da beyini düzeltmeye çalışacağız. Artık hasta. “Anne bak bunu bunu yapıyor” dediğin zaman normal insan olarak düşünmeyeceksin I***’ı. Bir müddet böyle gideceğiz.”* şeklinde ifade ederken; K11 kodlu ebeveyn ise bu konu ile ilgili; *"...O dışarı çıkmayı kafasına koyduysa alıyorum ve çıkarıyorum artık...”* şeklinde ifade etmiştir.

Bir diğerkategori olan “Uzman Desteği Alma” kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler; K2, K3, K4, K7 ve K11 kodlu ebeveynlerdir.

K7 bu konudaki uygulamalarını Şu Şekilde ifade etmiştir:

*“Daha önceleri “bununla kesinlikle konuşmayacaksın” falan filan diye üzerine gittik. Ama Şimdi İ*** Hanım “birden olmaz yavaş yavaş bırakacak bunu” deyince, bu Şekilde biraz daha yumuşadı hareketlerimiz İ*** Hanımın tavsiyelerinden sonra.”*

K11 ise bu konu ile ilgili; *“Biz henüz dört beş aydır ergen davranışlarımızdayız. Daha sakın bölümüne geçtik. Şu anda da bir Bornova psikoterapide de davranışlar üzerine eğitim alıyoruz ve uygulamaya çalışıyoruz...”* Şeklinde bir açıklama yapmıştır.

“Telkin Verme” kategorisi ile ilgili görüş bildirmeyen sadece K10 ve K11 kodlu ebeveynlerdir. Onların dışındaki tüm ebeveynler bu konu ile ilgili görüş bildirmiştir.

K3 kodlu ebeveyn bu konudaki uygulamasını aşağıdaki Şekilde belirtmiştir:

“...Biraz sakın ol oğlum. Biraz sabırlı ol sen, sakın ol her Şey yolunda gidiyor...”

K9 ise bu konuyla ilgili görüşlerini; *““O anda çok sinirlendim” diyor. “Sinirlenince başka bir Şey yapabilirsin yani kime sinirlendiysen neden seni sinir ettiyse ona sorabilirsin, onunla konuşabilirsin, sorununu halledebilirsin...”* Şeklinde ifade etmiştir.

“Sorumluluk Verme” kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler ise; K5 ve K7 kodlu ebeveynlerdir. K5 kodlu ebeveyn bu konu ile ilgili Şu c mlleleri kullanmıştır:

“Valla anne olmak gerçekten çok zor bir Şey. O kadar zor ki. Hayattaki en zor Şey anne olmakmış. O kadar zor ki. Hele birden fazla çocuğunuz varsa. Hem maddi olarak yetmeye çalışıyorsunuz hem manevi olarak hem psikolojik olarak hem bedenlen hem ruhen. Onun yani onun her Şeyi sağlamak anne olmak değilmiş ya. Yani onun yokluk da çekmesi gerekiyorsa çekecek. Eğer ağlaması gerekiyorsa ağlayacak.    lmesi gerekiyorsa    lecek. Bunu   nlemeye çalışmak anne olmak değil. Yani değilmiş. O yüzden eğer tekrar anne olmuş olsaydım Şimdi Şu halimle, korumacı olmazdım.”

K7 kodlu ebeveyn ise bu konu ile ilgili düşüncelerini aşağıdaki Şekilde ifade etmiştir:

*"...Ama dediğim gibi K***, bazı arkadaşlarım var mesela K***'ı çok severler. Aynı yaşta kendi yeğenleri olduğu halde "bak benim yeğenim affedersin bakkala ekmek almaya gidemezken senin oğlun kardeşine baktı evde" falan gibisinden bana şeyler yaptılar yani. K*** o yönden sağlamdır ve gözü karadır yani..."*

Bir diğer kategori olan "Derinlemesine Dinleme" kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler; K1 ve K9 kodlu ebeveynlerdir. K1 bu konuyla ilgili uygulamalarını *"...Genelde ben başlarda yalan olduğunu düşündüm ama sonra hep M***'in doğru söylediğini anladım yani. Geçen sene de bu olayı bizzat yaşadık yani. M***'in çevresinde öğretmenleri yalan söylediğini falan söylüyorlardı. M*** okulda yaşadığı bir takım olayları geldi bana anlattı. Ben de dilekçeyle okula başvuru yaptım. "Oğlum bu şekilde bir durum yaşamıştır. Bu konu hakkında bilgi istiyorum" diye. Çünkü benim de doktorlarına o şekilde bilgi aktarmam gerekiyor."* şeklinde belirtirken; K9 kodlu ebeveyn bu konuyla ilgili görüşlerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

"Bilmediğim bir şeyse araştırırım. Onlara bir şeyler öğretmeye çalışırım."

"Hoşgörü" kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler; K3, K5, K6, K7 ve K9 kodlu ebeveynlerdir. K3 kodlu ebeveynin bu konudaki görüşleri; *"Benim çocuğum duygusal olduğu için fazla pek üstüne düşmedim. Yani bakıyorum gerçekten benim çocuğumun sorunu varmış. İyi ki diyorum yani öyle üzerine gitmemişim. Yani en ufak hatasında dövmemişim etmemişim."* şeklindedir. K9 kodlu ebeveyn ise bu konu ile ilgili deneyimlerini aşağıdaki şekilde bildirmiştir:

"İlk an belki sesimi yükseltmişimdir yani ben o kırıldı diye çocuğumu dövmedim hiçbir zaman. Kırdıysa kırdı. Benim arkadaşların evine gittiğimde her tarafı biblolar süsler onlar bunlar. Benim evimde öyle şeyler hala yok. Ben aldığım bir şeyi bir seneden fazla kullanamadım hiçbir zaman. Belki bir sene bile değil belki bir ayda kırıldı. "Niye bu kırıldı" diye ben çocuğumu hiç dövmedim. Yeni bir şey kırılacaksa almıyorum bir daha ben. Benim hiç böyle süslü püslü bir evim olmadı. Memnunum. Sadelik daha güzel bence daha hoş. Önceden çok kırmayı dökmeyi seven bir çocuğu her şeyi. Kendisi çok düzenli şu anda."

“Tutarlılık” kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler ise; K3, K6, K8 ve K10 kodlu ebeveynlerdir. K8 kodlu ebeveyn çocuğu yetiştirirken kullandığı tutarlılık yöntemini aşağıdaki cümlelerle bildirmiştir:

*"Şimdi ben A***'a o kadar mümkün olduğu kadar hani her şeyi olumlu pozitif "tamam anneciğim yapalım, beraber yapalım". Çocuğun bebekliğinden küçüklüğünden bahsediyorum şuanda. Çok az "hayır dedim ama hayır dediğim bir şeyi de asla geri dönmedim hiçbir zaman. O yüzden A*** bilir, benim hayırım hayırdır. Ama çok da azdır yani."*

K10 kodlu ebeveyn ise; *"...Anlatıyorum mesela bugün bir şey alıp, "hayır olmayacak" diyorum. O benim net olduğumu biliyor. Net olduğum için bana tekrar ısrar etmiyor. Çok mutlu benimle, öyle söylüyor kendisi. O konularda netim. Net olduğum için de ısrarcı olmuyor ve I***'ın yanımdaki o hareketleri normal geliyor bana öyle aşırı bir hareketi olmuyor bana karşı."* şeklinde görüşlerini bildirmiştir.

“Eğitim” kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler ise; K2, K3, K5, K9 ve K11 kodlu ebeveynlerdir. K2 kodlu ebeveyn çocuğunun eğitimi ile ilgili yaptığı uygulamaları aşağıdaki cümlelerle bildirmiştir:

"Okula götürdüm. Anasınıfından başladı, ilkokul sonrasında ortaokul lise devam etti. Ekstra şeylere götürüyorum mesela çocuklarımı. TEGV'in kursları vardı Çiğli'de. Hepsine götürdüm. Spor, basketbol, futbol. Hangisine yetenekli onu gözlemledim. Satranç, el becerileriyle ilgili kurslar. Hepsine götürdüm yani."

K11 kodlu ebeveyn ise; *"...Ben elimden geldiğince hep onları çok yönlü, mesela resim konusunda çok iyidir, resim atölyesine götürmek, muhakkak hayatlarına farklı bir şeyler katmak..."* şeklinde ifade etmiştir.

“Yönlendirme” kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler; K1, K6, K7 ve K11 kodlu ebeveynlerdir. K1 kodlu ebeveyn bu konu ile ilgili uygulamalarını; *"“Onun yerine, kepekli ekmek yiyebilirsiniz tahıl ekmek yiyebilirsiniz o daha faydalı” diyorum. Cipsin zarar verdiğini ama bu tip şeylerin cips kadar zarar vermediğini söylüyorum."* şeklinde ifade ederken; K7 kodlu ebeveyn bu konudaki uygulamalarını *"Şimdi şöyle bir şey. Ben olayım, eşim olsun. Dini şeylerimizi yerine getirmeye çalışıyoruz. Artık bizi. Ha zorlamıyorum ben. "Hadi senin yaşın geldi namaz kılacaksın veyahut da şöyle yapacaksın" demiyorum yani. Ama namaz kılması*

gerektiğini, başlaması gerektiğini söylüyorum ben ona. Nasıl söyleyeyim? Dini yönden elimden geldiği kadar, bildiğim kadar bir şeyler katmaya." şeklinde ifade etmiştir.

"Rol Model Olma" kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler; K2, K5 ve K9 kodlu ebeveynlerdir. K2 kodlu ebeveyn bu konu ile ilgili uygulamalarını şu şekilde belirtmiştir:

"...Dediğim gibi örnek, rol model olmaya çalışarak ben daha fazla şey yaptım yani. Ben "oğlum bak ne yapıyorum, kitap okuyorum, hadi siz de okuyun..."

K9 kodlu ebeveyn ise; *"...Bizim evimizde çok fazla televizyon şudur budur izlenmez. Ben devamlı kitap okumaya çalışırım, onlara da okutmaya çalışırım, teşvik etmeye çalışırım..."* şeklinde uygulamalarını dile getirmiştir.

"Seçim Hakkı Verme" kategorisi ile ilgili görüş bildiren tek ebeveyn K9 kodlu ebeveynidir. K9 kodlu ebeveyn çocuğuna seçim hakkı tanıdığı aşağıdaki cümlelerle anlatmıştır:

"...Söylerim "bunun yapılması yanlış, bu senin için yanlış karşındaki için de yanlış, ama sen mutsuzsan da bunu yapmak zorunda değilsin..."

"Sözel Teşvik" kategorisi ile ilgili görüş bildiren tek ebeveyn K2 kodlu ebeveynidir. K2 bu konuyla ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

"... "Hadi aslan oğlum" diye tezahürat yapıyorum, gaza getiriyorum "hadi aslanım, iyi oynuyorsun..."

"Kaliteli Zaman Geçirme" kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler ise; K2 ve K9 kodlu ebeveynlerdir. K9 bu konuyla ilgili deneyimlerini şu şekilde ifade etmiştir:

*"...Kitap okuyoruz onlarla, resim yapıyoruz beraber E***'le biz... Biz o sırada büyük bir sürü bir sürü lego setlerimiz var bizim. Büyük Legolar küçük Legolar, onlarla mesela kitapçıkları var onları yapıyorsun. Biz o kitapçığı artık bırakmıştık kendimiz bir sürü şekiller yapıyorduk...Oyun oynuyorduk biz E***'le. Çekiçlerimiz vardı, keserlerimiz var, aletlerimiz. Oyuncak aletleri bırakıp bizim aletlerle de oyuyorduk biz E***'le. Bir şeyler çakiyorduk, kırıyorduk, döküyorduk, tamir yapıyorduk beraber. Bir şey yapılacaksa mesela biz beraber yapıyorduk E***'le...*

*Yemek yapılacaksa bile E****'le beraber yapıyorduk. Mutfağında ocağın yanında büyüttüm ben E***'i. Yemek yaparken onu oraya oturtturuyordum. O daha doğru düzgün yürüyemezken. O ben yaparken o seyrediyordu. Ya da eline bir şey veriyordum, salatalık soyuyorsam veriyordum, yarısını o yiyordu yarısını salata yapıyordum, havuç yemeği. Öyle yani."*

Bir diğer kategori olan "Sevgiyi Gösterme(Fiziksel Temasla)" kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler ise; K2, K3, K4, K6, K8 ve K9 kodlu katılımcılardır. K3 kodlu ebeveyn; "...A*** gündüz gelir bana sarılır. Ben de sarılıyorum öpüyorum." şeklinde konuyla ilgili görüşlerini belirtirken, K8 kodlu ebeveyn ise bu konu ile ilgili aşağıdaki şekilde görüş bildirmiştir:

"Sarılır, öper falan filan, böyle."

"Sosyalleştirme" kategorisi ile ilgili görüş bildiren tek ebeveyn olan K2 kodlu ebeveyn bu konudaki uygulamasından aşağıdaki şekilde bahsetmiştir:

"Çocuk kopuktu toplumdan. Küçük yaşlarda vardı bu. Bunu topluma kazandırmak için çok fazla yeltendim, çok fazla gayret gösterdim. Arkadaşlarım da buna şahit. Bütün kalabalık ortamlara, aile ortamlarına, arkadaş ortamlarına, misafir ortamlarına hep birlikte götürdüm getirdim. Ne biliyim, tatilini şeyini aksatmadım. Denize götürdüm, ayda bir pikniğe götürdüm."

"Kural Koyma" kategorisi ile ilgili görüş bildiren tek ebeveyn ise K10 kodlu ebeveyndir. K10 kodlu ebeveyn çocuğuna kural koyarken dikkat ettiği yerleri aşağıdaki cümlelerle anlatmıştır:

"...Kendi kurallarını koyacaksın ama yıpratmadan üzmeden kural koymak gerektiğini biliyorum. Yoksa çocuğun elinde oyuncak oluyorsun kural koymadığın takdirde...Disiplin kuralları olarak çocuklara iyimser kurallar koymak lazım. Şiddete yakın olan hiçbir şeyi ben tasvip etmiyorum zaten..."

Son kategori olan "Davranış Değişikliği Oluşturma" kategorisi ile ilgili görüş bildiren tek ebeveyn ise K1 kodlu ebeveyndir. K1 kodlu ebeveyn bu konu ile ilgili aşağıdaki ifadeleri kullanmıştır:

"...Genelde yaptığı hatanın yerine doğru olan bir davranışı yapmasını istiyorum..."

Davranım Bozukluğu tanılı çocuğu olan ebeveynlerin bazıları ise aşağıda bahsedilen negatif disiplin uygulamalarını kullandığını ifade etmiştir. Bu negatif disiplin uygulamalarından ilki olan “İhmal-İstismar-Şiddet” kategorisi; Ebeveynlerden Birinin İlgisiz Olması, Dışlama/Ayrımcılık, Fiziksel Şiddet, Sözel Şiddet, Psikolojik Şiddet alt kategorilerinden oluşmuştur. Ebeveynlerden Birinin İlgisiz Olması alt kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler; K2, K3, K4, K6, K7, K8, K10 ve K12 kodlu ebeveynlerdir.

K4 bu konuyla ilgili deneyimlerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

"Eşim fazla ilgilenmedi. Gece çalışıyordu gündüz uyuyordu. Emekli oldu. Polisleri biliyorsunuz zamanı yok."

K8 ise; *"Valla eşimle, A***'la eşim daha şurada iki üç senedir bir şeyler paylaşmaya başladılar. Ondan önce, çocuk sanki benim babamın evinden gelmiş gibiydi. Çünkü zor bir çocuk ya adamın ödü kopuyordu yani onunla yalnız kalacak falan ben olmayacağım diye adamın ödü kopuyordu, öyle yani korkuyordu A***'dan."* diyerek bu konu ile ilgili deneyimlerini paylaşmıştır.

“Dışlama/Ayrımcılık” alt kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler ise; K2, K5, K6 ve K11 kodlu ebeveynlerdir.

K5 kodlu ebeveyn bu konu ile ilgili deneyimlerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

*"...Yani küçüğe ayrıcalık gösterdiğimi savunuyor G***. Onun her dediğini yaptığımı, ondan korktuğumu, onun benim için daha önemli olduğunu. Halbuki öyle değil de. O öyle zannediyor. Öyle düşünüyor. Keşke bu aralarındaki dengeyi daha onların düzgün anlayabildiği şekilde kurabilseymişim keşke. En büyük sıkıntım oydu benim çocuklar arasında. Aradaki dengeyi koruyamamışım ben. Farklı yaklaşımlarla onların yanlış anlamalarına sebep olmuşum herhalde. İkisi de beni suçluyor."*

K11 kodlu ebeveyn ise bu konudaki deneyimlerini şu şekilde belirtmiştir:

"...Bizde hep bu doğrultuda ister istemez yani tek çocuğu yaramazdır ya da tek çocuk iyi bir şey yapmıştır ve sen onu ödüllendirirsin teşvik edersin bu çok ayrı bir dünya. Ama ikizlerde böyle bir şey olduğunda ister istemez bir kıyaslama oluyor. Hele ki birinin hareketi düzgün ya da tam tersi biri masum diğeri de birazcık daha farklı olduğunda işte o zaman biri sürekli uyarılan oluyor..."

“Fiziksel Şiddet” alt kategorisi ile ilgili görüş belirten ebeveynler ise; K2, K4, K5, K7, K11 ve K12 kodlu ebeveynlerdir. K2 kodlu ebeveyn bu konuyla ilgili deneyimlerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

*“...Elektrik süpürgesinin demir sapı var ya. Onunla O****’a vuruyor. Kafasına vuruyor, sırtına vuruyor... Ama anne giriyordu. Anne bacaklarına falan çocuğun böyle çimdik izleri falan görüyordum. Hatta bir defasında şeyle kollarını delmiş. 0.7 0.5 kalemle. Delik delik çocuğun kollarına baktım. İlkokula giderken...”*

K7 ise; “...Ufakken açıkçası dövüyordu yani, bir yerini kırma babında değil ama dövüyordu yani. Tokatlama hırpalama vardı...”

Davranım Bozukluğu tanısı alan ergen ebeveynlerinin tümü “Sözel Şiddet” alt kategorisi ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Bu alt kategori ile ilgili K2 kodlu ebeveyn aşağıdaki ifadelerde bulunmuştur:

“Çok kızdığımız zaman küfür falan ediyordum yani. O da iğrenç bir şey. O da artık, bizim yaşamış olduğumuz toplum iğrenç bir şey. Açıyorsun televizyonu, şimdi televizyonda bile. Allah kahretmesin Netflix’i falan. Tamamen küfür, tamamen lanet lanet sahneler. Öyle yani. Bizim Türk filmleri bile. Eskiden bir edep vardı Yeşilçam filmlerinde. Duygu veren şeyler. Şimdi kalmadı ki. Açıyorsun baştan sona tamamen küfürbazlık. Mahallede öyle, yetiştiğimiz ortam öyle, dilimiz alışmış. O konuda benim hatam var yani. Küfür etmişliğim olmuştur. Küfür konusunda kendimden nefret ediyorum.”

K3 kodlu ebeveyn ise; “...Bağırıp çağırıyordu. Hep azarlıyordu. “A**** başımdan çekil. Neden sen böyle yapıyorsun? Neden öyle çok konuşuyorsun? A**** bıktırdın, eve gelmek istemiyorum. Niye böyle yapıyorsun...” şeklinde deneyimlerini ifade etmiştir.

Bir diğer alt kategori olan “Psikolojik Şiddet” ile ilgili görüş bildiren ebeveynler ise; K2, K3, K4, K5, K6 ve K9 kodlu ebeveynlerdir. K4 kodlu ebeveyn çocuğun yaşadığı psikolojik şiddeti aşağıdaki cümlelerle bildirmiştir:

*“Küçükken baba anne kavgasını çok gördü T***. Mesela 5 yaşında “son artık tamam senden ayrırım” dediğinde bize “alo” dedi “gel anne baba beni al dayanamıyorum.” T***’ı kucığına almış, bıraktı. Bırakınca biz birden girdik içeri,*

*kocasıyla kavga etmeye başladı karı koca. Baktım T*** ellerini böyle yapmış (ağızına götürerek) duvara dayamış çocuk kendi böyle ellerini yiyor. Ayırdık biz eşimle onları. “Siz ne yapıyorsunuz” dedim “bak çocuğunuzun haline”, kucakladım. “Anlaşırsınız anlaşılmazsınız. Anlaşamıyorsanız da ben torunumu evladımı alıp gidiyoruz” dedik dedeyle aldık T***’ı. 5 yaşından beri de baba zaten düzelmediği içinde hiç aramadı. Zaten başka birini seviyordu ve onunla evlendi yıllardır onunla yaşıyor çocuğu da var. Evet bunu yaşadı bunu gördük biz son gün. (gözleri dolarak)”*

K5 kodlu ebeveynin bu konu ile ilgili deneyimleri ise aşağıdaki şekildedir:

“...Veya mesela herhangi bir şikayet olursa, ben onlara söylemiştim işte. “Burası babaannenin evi sonuçta. Baban da yok artık bizim başımızda. Herhangi bir çevreden, konu komşudan şikayet olursa veya benim şikayetim olursa, ben sizden darp görüyorum veya ben sizinle baş edemiyorum” gibi şeyler söylemiştim ben onlara. Ondan sonra hani Çocuk Esirgemeden gelecekler görevliler falan diye şey yapmıştım. O şekilde biraz bastırabilirim gibi düşünmüştüm yani. Onun birazcık baskısı var sanırım onlar üzerinde. Çünkü olayları çok çok çok çok böyle ileri dereceye getirmiyorlar. Bazen yapıyorlar ama hani bir yerde duruyorlar yani.”

*“Çocuğa Bağımlılık” kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler; K8 ve K9 kodlu ebeveynlerdir. K8 kodlu ebeveyn; “...Ne zaman ki çocuk on yaşından sonra artık kendi kendine “anne benim odam sen girme” işte “hadi beraber film izleyelim”, “yok ben kendim izleyeceğim” dediğinde ben bir boşluğa düştüm. Meğerse ben o şikayet ettiğim şeye yapışık ikiz gibi yaşamaya, hem şikayet ediyorum ama ben alıştığımı A*** benden uzaklaşmaya başlayınca fark ettim. Ben esasında ona çok alışmışım, o duruma. Ben hayatımda ilk kez, ilk kez demeyeyim çünkü ben çocuk inanılmaz severim, bebeklere taparım. Ayrıca ben hayatım boyunca şey derdim hani “ileride iki üç tane doğururum herhalde”. A*** o kadar zor bir bebektir ki hani, ikinciye hiç düşünmedim. Ta ki 10 11 yaşındaydı A***, benden böyle uzaklaşıyor, ben o sırada böyle cidden bir “ne oluyoruz” falan oldum “ben yalnız kaldım” falan oldum böyle. Eşime de dedim “çocuk yapalım mı” dedim. O da dedi ki “ilki süper oldu, bir daha mı çocuk yapacağız” dedi (gülerek)...” şeklinde görüşlerini belirtirken, K9 kodlu ebeveyn ise bu konuyla ilgili aşağıdaki ifadeleri kullanmıştır:*

"...Biraz basketeye gitti. İki üç hafta ben götürdüm. Sonra kendisi gitti. Ama böyle hep evden çıkınca aradı, oraya gidince aradı, dönüşte aradı falan. Böyle hep rahatlatmaya çalışıyor. Bir şey olacak diye çok korkuyorum. O yüzden daha yakın yerler olursa en azından kendi başına gidip gelsin istiyorum hani benim biraz. O da cesaretlensin istiyorum ama belli etmemeye de çalışıyorum ama aslında çok korkuyorum bir şey gelecek başına diye."

"Fiziksel Engelleme" kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveyn tek bir ebeveyn vardır. K6 kodlu ebeveyn bu konu ile ilgili; *"Yani ben yakınındaysam hani fazla şey yapmadan elini tutmaya çalışıyorum, oturtmaya çalışıyorum."* şeklinde ifadeler kullanmıştır.

Bir diğer kategori olan "Tutarsız Davranışlar" ile ilgili görüş bildiren ebeveynler; K4, K6, K7, K8, K9, K10 ve K11 kodlu ebeveynlerdir.

K8 kodlu ebeveyn bu konu ile ilgili deneyimlerini şu şekilde belirtmiştir:

*"...Ya eşimin tepkisi dediğim gibi hep aynı. İlk bir "hayır" der sonra bağırır şey yapar, sonra A*** ona bağırır. Evde böyle hani bir ya kıyamet çıkar. Ondan sonra eşim şey yapar "oğlum, oğlum, canım oğlum" yapar (gülerek)...Bilgisayarla yaşadığımız dönemde birkaç kez bilgisayarı kaldırdım, onda da evde kıyametler koptu gene. Evde ne ders yapıldı ne ödev yapıldı. Bana düşman oldu bu sefer. Ondan sonra bende mecbur paşa paşa gene bilgisayarını geri kurdum. Ondan sonra benim öyle derin pek disiplin şeyim yok yani."*

K11 kodlu ebeveyn ise; *"En sonunda bu disiplinde ve ebeveynlikte tutarlılık falan var ya, ay yok yalan, yalan oluyor hepsi. Çünkü o tutarlılığın sürdürmeme pek izin vermiyor."* şeklinde deneyimlerini ifade etmiştir.

"Dengesiz Disiplin" kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler ise; K4, K5, K7, K8, K9, K11 ve K12 kodlu ebeveynlerdir. K5 kodlu ebeveyn bu konuyla ilgili;

"...Benim bazen kabullenmediğimi o kabulleniyordu. Onun kabullenmediğini ben kabulleniyordum. Arada bir türlü dengeyi kuramıyorduk. Dengesiz büyüttük yani biz aslında yani. Sonuçta o çocukları o hale getiren bizleriz de... Çocuklar ikiyüzlü büyüdüler yani. "Babama yaptırılmazsak anneme yaptırırız, anneme yaptırılmazsak babama yaptırırız bir şekilde" diyorlardı. O şekilde." şeklinde görüşlerini bildirirken; K12 kodlu ebeveyn ise; "Babamız çok fazla uygulama yapmaz. Şimdi

yeni yeni. Ama işte bazen de gevşek bırakıyor. Bu sefer mesela çocuk bana karşılık versin veriyor da, saygısızca da konuştukları oluyor. “Siz annenizle ne şekilde konuşuyorsunuz, nasıl konuşuyorsunuz” demez yani. Öyle karşıdan izler. Ama kendisine yapınca bunlar hoşuna gitmez mesela. Geçen kıza mesela vurmuş. Neymiş, karşılık vermiş. E bana verirken sen hiç uyarmıyorsun çocuğu. Neden sana yapınca hoşuna gitmiyor? Bunlar da beni rahatsız ediyor. Şimdi mesela küfür ediyor, e kız da küfür ediyor. Öğreniyorlar okuldan sokaktan. Uyarıyorum. “Sen kız çocuğusun etmeyeceksin”, bunu da uyarıyorum. Ama ediyor küfür. Geçen gün dedim ki eşime. “Bak bu kız çocuğu, uyar bunu, etmesin küfür, içerde sen gülüyorsun ama el alem gülmeyecek, yeri gelir dayak yer” diyorum yani. Hiç. Umru değil. Rahat yani bizim babamız biraz.” şeklinde görüşlerini ifade etmiştir.

“Otoriter Tutum” kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler; K1, K2, K6, K7, K11 ve K12 kodlu ebeveynlerdir. K7 kodlu ebeveynin bu konudaki deneyimleri aşağıdaki şekildedir:

“...Daha önceleri “bununla kesinlikle konuşmayacaksın” falan filan diye üzerine gittik...”

K12 kodlu ebeveyn ise bu konu ile ilgili şu ifadeleri kullanmıştır.

“...Belki de çok baskı yaptığım içindir. Hep “onu yapın, hazırlanın, edin” ben o şekilde düşünüyorum yani. Çok uyardığım için olabilir... Çok sıkmak da iyi değil aslında da ben onu yapıyorum yani. O yüzden çok rahat bırakınca da olmuyor, çok sıkınca da olmuyor. Galiba o yüzden de birazcık duygusuz diye düşünüyorum ben hani. Çünkü ben sıkıyorum yani, kendim de farkındayım. Çok da rahat bırakmıyorum yani çocuklarımı...”

“İzin Verici Ebeveyn” kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler ise; K1, K4, K5, K8 ve K12 kodlu ebeveynlerdir. K4 kodlu ebeveyn bu konu ile ilgili; “Hep onun isteklerini ben yapmışım ki... “Canım anneannem” deyince gelip sarıldı mı ben bitiyorum, yayılıyorum... Mesela bir oyuncak istiyor, alıyorum. Evde de çizgi film istiyorsa “anneciğim çizgi film seyretsın çocuk.” Mesela dizi seyrediyor anne ben bıraktırıyorum, T*** seyretsın.” şeklinde açıklama yaparken; K5 kodlu ebeveyn ise bu kategori ile ilgili aşağıdaki ifadeleri kullanmıştır:

"...Bende disiplin yok. Disiplinsiz... Babası da kıyamıyordu yapıyordu. Her istediklerini almaya çalışıyordu. Gezdirmeye çalışıyordu elinden geldiği kadar."

Bir diğer kategori olan "Görmezden Gelme" kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler; K2, K3, K4, K5, K6, K8 ve K9 kodlu ebeveynlerdir. K3 kodlu ebeveyn bu konu ile ilgili deneyimlerini; *"...Mesela cevap veriyor annesine. "Ben senin annenim" diyorum. "Neden böyle karşılık veriyorsun, insan anne babasına böyle davranmamalıdır" diyorum. Mesela babaannesine de aynısı olsun. Bu sefer umursamıyorum takmıyorum duymamazlıktan geliyorum..."* şeklinde belirtmiştir.

K9 kodlu ebeveyn bu konuyla ilgili deneyimlerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

*"...Hiç kitap okumadı dün. Devamlı telefon bilgisayar falan oynamak istedi. Sabah oynadı. Abisi baya bir kızdı buna. Ben "hayatta başka şeyler de yapabilirsin, kitap okuyabilirsin test çözebilirsin sınava hazırlanacaksın" çünkü 8 sınıf. Biraz kavga ettiler bağıştılar falan. Sonra baktım E*** kaybolmuş gitti bir yerlere gitti. Bir arkadaşı var zaten onun evine gidiyor, orda olduğunu biliyorum. Hiç ses vermeden, izin almadan çıktı gitti. Sonra tekrar geldi. Yarım saati geçmişti sanırım. Hiçbir şey yokmuş gibi oturdu. Sonra tekrardan telefonu almış eline. Dedim " sen bugün hiç kitap okumadın, yani sadece hayat bundan ibaret değil. Hala da oyun oynamak istiyorsun başka bir şey yok. Bütün Cumartesi Pazar geçiyor hiçbir şey yok. Eee, oynamayacaksın". Küstü falan. Ya da odasında elektrikçiden bir tane kablo getirmiş bir gün önce galiba. Onu soymaya çalışmış bıçakla, parmağını kesmiş kanıyor. "Zaten sen benimle ilgilenmezsin, bir tek abim vardır zaten senin için, sen onu önemzersin beni önemsemezsin" falan. Peçeteyi aldı sardı falan. Odasında baya bir uğraştı. Hiç görmüyorum onu, hiç duymuyorum öyle, karşılık vermiyorum..."*

"Ebeveyn Çatışması" kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler; K1, K2, K4, K6, K7, K10, K11 ve K12 kodlu ebeveynlerdir. K7 kodlu ebeveyn bu konuyla ilgili aşağıdaki açıklamalarda bulunmuştur:

"Şöyle. Bizim dönem dönem oldu yani. Devamlı kavga olmadı. Mesela bazen bir ekonomik sıkışıklık yaşarız. Ben minibüs işletmesiyim. Borçlarımızdan dolayı kendime borçlarımızı ödeyelim diye av yevmiye alıyordum falan şey olsun diye. Eşim de bana kızıyor. "Sen niye böyle yapıyorsun, bak bizim ihtiyaçlarımız var." Neyse uzatmayalım. Bu şekilde bizim şeylerimiz oluyordu. Genelde maddi yönden bizim

sıkıntılarımız oluyordu. Öbür türlü fazla bir. “Eşim bana ilgisizsin, evle ilgilenmiyordun” falan filan diyordu. Ama bazı başımızdan geçen olaylar da vardı. Bazı mafya olaylarına başımız belaya girdi bizim. Onlarla uğraştık. Hatta 4-5 sene öncesine kadar mafya gibi bir insanlar vardı. Onlardan adli yönden kurtulduk Allah’a şükür. Şimdi şimdi şeyiz. Hatta 5-6 ay öncesine kadar tekrar boşanma evresine geldik biz. Sonra durumu anlattım. “Tamam hatalıyım” dedim. Hanım avukata kadar gitti. Avukatla durumu konuştuk. Hatta o zaman benim psikolojim çok bozuldu. Yani ben normalde çok fazla, tamam sinirliyim de, çok aşırı değilim. Kendimi bile anlamayacağım tepkilerde bulundum yani.”

K10 kodlu ebeveyn ise; “I***’ı büyütürken anne ile baba bir müddet ayrıldı. Anne bende yaşadı. Giderken ben dedim. Annesi “I*** için gidiyorum” dedi, I*** babasına düşkün, babasından daha iyi zaman geçirsin diye gidiyorum”. Ben de ona dedim “I***’a daha kötü yapacaksınız” dedim. “I*** bu hayata alıştı, ilk başta geldiğinde bizde bir zorlandı çocuk bocaladı, I*** daha kötü olacak, şu anda düzeni bizde oturdu”. Daha kötü oldu. Dediğim oldu. Keşke yapmasalardı. Şimdi anne mutlu mu, anne de mutlu değil. İkinci çocuk oldu, o da mutsuz. Kendisi de mutsuz çocuğu da mutsuz oldu.” şeklinde deneyimlerini ifade etmiştir.

Bir diğer kategori olan “Sorumluluk Vermeme” kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler ise; K2 ve K12 kodlu ebeveynlerdir. K2 kodlu ebeveyn; “Sabahleyin zorla ben kaldırıyorum ben gönderiyorum okula. Her şeyine ben koşuyorum, okula ben koşuyorum.” şeklinde deneyimlerini bildirirken, K12 kodlu ebeveyn ise bu kategori ile ilgili deneyimlerini aşağıdaki şekilde belirtmiştir:

“Mesela o yeğenimi büyütürken bakıyordum annemlere gittiğimde. Mesela düşse de kaldırmıyordu. Ben aynı kendi çocuğum gibi hani yeğenim düştü değil mi, “hemen kaldırayım”. “Bırak abla, kalksın kendisi” diyordu. Merdiven çıkacak, elinden tutup çıkartıyordum. O bırakıyor, “kendi yapsın”. Ki yapıyor da. Ne bileyim, görevlendiriyordu onu daha küçükken bile “hadi B*** su getirir misin”. Şişeyi alıp bardağı alıp çocuk getiriyordu. Ben mesela çocuklarımdan hiç doğru düzgün su istemedim. Üç dört yaşında olsa bile istemedim. Hep ben taşıdım. Şimdi onları şey yaptığım zaman kendimdeki hataları görüyorum. Keşke ben de öyle davransaydım, yapsaydım onları. Ama yapmadım.”

“Öğüt Verme” kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler; K1, K4, K5, K6, K7 ve K12 kodlu ebeveynlerdir.

K5 kodlu ebeveyn bu konu ile ilgili deneyimlerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

““Çok yanlış yoldasınız, yanlış yapıyorsunuz, çok pişman olacaksınız” gibi öğütler, cümleler kuruyor. “Bu şekilde yapmanız gerekiyor.” O çünkü çok böyle şeydir benim arkadaşım. Çok dobradır. O yanlış yaptı mesela, yüzüne direkt söyler.”

K7 kodlu ebeveyn ise; *“...Şu an kendinden yaşça, kendi yaşı 16-17 olmasına rağmen 5-6 yaş büyük kişiyle şey yapıyor, bir şey sürüyor bir kızla. Ondan şey olduğunu düşünüyorum. Onun yanlışlarını söylemeye çalışıyoruz. Bu şekilde yani bizim ödüllendirmemiz cezalarımız bu. Dini yönden bakıyorum ben bu olaylara. Toplumsal yönden kimsenin huzurunu kaçırmamasını, kimsenin hakkını yememesini. Bu şekilde ben şey yapıyorum. Öğüt veriyorum çocuğuma.”* şeklinde deneyimlerini bildirmiştir.

“Ödül-Ceza Yöntemi” kategorisi ile ilgili tüm ebeveynler görüş bildirmiştir. Ödül yöntemi olarak K2 kodlu ebeveyn bu konuyla ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

““...Oğlum, kuzum, aslanım hadi bak şunu yaz bak ondan sonra seninle bir eğlenelim güreşelim dışarıya çıkalım bir dondurma alalım” falan. Neler yapıyordum. Yani bir sayfa yazı yazdırmak için zulüm üstüne zulüm...”

Ceza yöntemi olarak ise K9 kodlu ebeveyn deneyimlerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

*“Ne olabilir ki mesela? Benim büyük oğlum mesela birinci sınıftayken bir arkadaşıyla kavgaya karışmıştı. Hala söylüyor onu. Kavgaya karışmıştı. Çocuğu benim oğlum tutmuş diğer arkadaşı da kafa atmış, çocuğun gözünün altı morardı. Bizi okula çağırdılar velileri. “Hani niye böyle şekilde”. Perşembe günüydü sanırım Cuma günü ara tatil, karneleri aldılar birinci sınıf çocuğu ve ben Şubat tatili boyunca onunla biraz küstüm. Konuşmadık çocukla birkaç gün iki üç gün falan. Babasına da dedim “hayır konuşamazsın”. E*** küçüktü. “Hayır, kardeşinle oynayamazsın sen cezalısın”. Öbür kardeşi daha küçüktü, beş altı aylık. Onla da oynayamazsın. Onu da sevemezsin, cezalısın”...”*

Bir diğer kategori olan “İzolasyon” kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler ise; K2 ve K7 kodlu ebeveynlerdir. K2 kodlu ebeveyn; *“Odada yalnız bıraktım mesela.*

“Şunu şey yapana kadar gelme yanıma, bir daha benle konuşma, uzak dur benden” falan dedim. Öyle şeyler yaptım.” şeklinde, K7 kodlu kodlu ebeveyn ise; “Hatırladığım kadarıyla bir keresinde odaya kilitlemişti bunu. Bir defa oldu o. Odaya kilitlemişti yanlış hatırlamıyorsam.” şeklinde bu konudaki deneyimlerini ifade etmiştir.

“Kısıtlama” kategorisi ile ilgili ise K6, K7, K9 ve K10 kodlu ebeveynler görüş bildirmiştir. K7 kodlu ebeveyn bu konu ile ilgili; “Arkadaşlarıyla görüşme kısıtlaması yapıyordu. Böyle böyle şeyler yani.” şeklinde görüş bildirirken; K10 kodlu ebeveyn bu konudaki görüşlerini, “Bana göre disiplin, çocuğun yanlış yaptığı şeyde hoşnut olduğu şeyden bir kısım uzak tutmak. Sevdiği bir oyuncağı yanlış yaptığından dolayı ondan bir müddet uzak tutmak.” şeklinde ifade etmiştir.

Son kategori olan “Mahrum Bırakma” kategorisi ile ilgili K3, K11 ve K12 kodlu ebeveynler dışında tüm ebeveynler görüş bildirmiştir. K4 kodlu ebeveyn bu kategori ile ilgili aşağıdaki ifadeleri kullanmıştır:

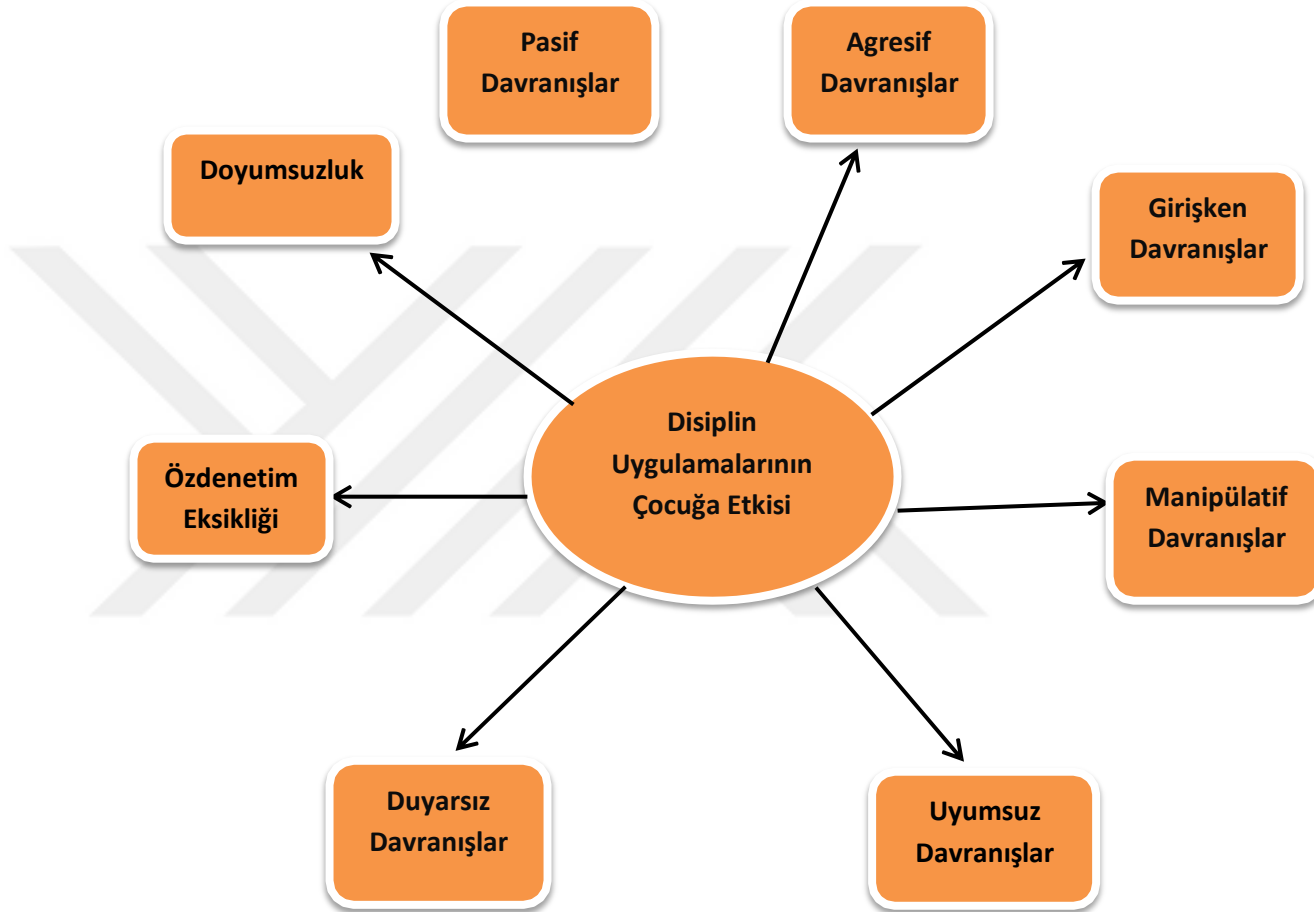
*“Aramızda sorun var, kötüleştiren? Hep o kazanıyor ki, hep o kazanıyor. Yani onu ben öğretemiyorum o şeyi. Mesela kural koymuştum bisikleti aldık. Bizim çevreden uzaklaşmayacaksın. “Tamam söz” diyor taaa çok uzaklarda parklara gidiyor. “Bak T*** ben o parkı sana yasak koydum oraya gitmişsin görmüş arkadaşların”. Mesela basket oynuyor hocası onu izliyor. Anneyi de bildikleri için sağ olsun çevre dikkat ediyor. “Gitmişsin” diyorum, “ya anneanne arkadaşımın orada geziyoruz”. “O zaman ben bisikletini alıyorum kilitliyorum gitmeyeceksin. Madem sözünü tutmuyorsun o parka gidiyorsun kötü kişiler oturuyor. Sana eroin verebilir bir şey içirebilir sigara verebilir başka bir sigara...”*

K7 kodlu ebeveyn ise bu konu ile ilgili deneyimlerini; *“...Onu mesela sevdiği bir şeyden mahrum bırakmak. Özellikle şu anda günümüzde yani özellikle telefonlar. Ama yapamıyoruz yani. Onu da yapamıyoruz da. Ama en çok bağlı oldukları şey şu an için telefon. Telekomünikasyon diyeyim daha doğrusu. Bilgisayar, telefon hepsi. Bilgisayar gerçi fazla uğraşmıyor da, elindeki telefonlar zaten bilgisayar gibi. Her şeye ondan ulaşabiliyorlar. Budur yani.”* şeklinde belirtmiştir.

4.4. Disiplin Uygulamalarının Çocuğa Etkisi

Araştırmanın dördüncü ana teması olan *Disiplin Uygulamalarının Çocuğa Etkisi*, alt temaları ve kategorileri ile birlikte Şekil 4’te görölmektedir.

Şekil 4: Disiplin Uygulamalarının Çocuğa Etkisi Ana Teması ve Alt Temaları

Şekil 4 incelendiğinde “Disiplin Uygulamalarının Çocuğa Etkisi” ana teması; Pasif Davranışlar, Agresif Davranışlar, Girişken Davranışlar, Manipülatif Davranışlar, Uyumsuz Davranışlar, Duyarsız Davranışlar, Özdenetim Eksikliği ve Doyumsuzluk alt temalarından oluşmuştur.

Pasif Davranışlar alt teması ise; Düşük Okul Performansı, Teknoloji Bağımlılığı, Ebeveyne Bağımlılık, İç Kapanıklık, Duygusallık/Hassasiyet, Özgüven Eksikliği, Çekingenlik, Sosyal Geri Çekilme, Beslenmede Dengesizlik, Alınganlık, Motor Becerilerinde Eksiklik, Duygusunu Göstermeme ve Ebeveyni Kaybetme Korkusu

kategorilerinden oluşmuştur. Ebeveynlerin bazıları çocuklarının okul performansından memnun olmadıklarını ifade etmişlerdir. “Düşük Okul Performansı” kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler; K2, K7 ve K12’dir. K2 bu konuyla ilgili şu ifadelerde bulunmuştur:

“‘‘Ders yap, ders yap’’. Yapmıyordu. ‘‘Allah rızası için ya aç şu kitabı bir bak.’’ Açmıyordu. Koyuyordum önüne. Yok.”

K7 ise “Ya mesela ders çalışma... Kendisi hiç ders çalışmıyor...” şeklinde görüş bildirmişti.

“Teknoloji Bağımlılığı” kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler ise; K2, K4, K7, K8 ve K9 kodlu ebeveynlerdir. K4 bu konuyla ilgili görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

"Bunu öğretemiyorum dışarda da evde de yüksek sesle mesela televizyonda telefonda çok aşırı kalıyor, bunu öğretemiyorum belirli bir saat koyuyorum ama uygulayamıyoruz."

K9 ise, “Devamlı telefon bilgisayar falan oynamak istedi.” diyerek çocuğunun teknoloji bağımlılığını ifade etmiştir.

Bazı ebeveynler ise çocuklarının kendilerine bağımlı olduğunu ifade etmiştir. “Ebeveyne Bağımlılık” kategorisi ile ilgili K5, K6 ve K8 kodlu ebeveynler görüş bildirmiştir. K6 kodlu ebeveyn bu konu ile ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

"Şimdi nasıl anlatacağım bilmiyorum bunu. Ama ilkokuldayken daha onu okula alıştırtma bir sürecim vardı, adım adım hani ‘‘ben buradayım bahçedeyim gitmen gerekiyor, kalman gerekiyor, diğer arkadaşların böyle, burası okulun’’. Benden ayrılmama problemi halen daha var da o süreci aşmaya çalıştık işte...Yalnız yatamıyor, bir şeylerden korkuyor, korkuyorum diye bahane ediyor arkasına sığınıyor."

K8 kodlu ebeveyn ise; “Ben A***’la çok aşırı zaman geçirdim, aşırı. A*** bana yapışık yaşıyordu on yaşına kadar falan, hatta beraber yatıyorduk A***’ın isteğiyle bu... Şimdi ilk küçükken şey oluyorsun ‘‘ay biri alsa oyalasa da hani şöyle bir boş duvara baksam’’ falan oluyorsunuz yani. O kadar yapışık ki, değil televizyon izlemek kuaföre gitmek, boş duvara bakmak bile bir lüks gibi geliyor size. Ondan sonra

*zamanla bu şeye alışıyorsunuz. Ben esasında hep sürekli A***'la olmaktan şikayet ediyordum, "ay birinizde alın şu çocuğu oyalayın da ben de kuaförüne gideyim, bir şey yapayım" falan filan diyordum."* şeklinde görüşlerini belirtmiştir.

"İçe Kapanıklık" kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler K2, K3 ve K11 kodlu ebeveynlerdir. K2 bu konuyla ilgili *"Ama çocuk kapalı yani, çocuğu bir türlü açamadım."* şeklinde bir görüş bildirmiştir.

K3 ise, *"...İlkokuldayken. O zamanlar zaten başladık. O zamanlar da içine kapanıktı..."* şeklinde görüşlerini ifade etmiştir.

Bir diğer kategori olan "Duygusallık/Hassasiyet" kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler K3 ve K6 kodlu ebeveynlerdir. K3 çocuğunun hassasiyetiyle ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

*"A***'in çünkü biraz rahatsızlığı hassaslığı var, duygusal bir çocuktur."*

K6 ise, *"Yani böyle de bir çocuk, duygusal bir çocuk. Hem öfke var hem çok duygusal bir yanı var."* şeklinde görüşlerini ifade etmiştir.

"Özgüven Eksikliği" kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler K2 ve K3 kodlu ebeveynlerdir. K3 bu konu ile ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

*"A*** iyi çocuktur aslında da A***'in sadece kendine güveni yoktur diye düşünüyorum."*

"Çekingenlik" kategorisi ile ilgili K3, K5 ve K6 kodlu ebeveynler görüş bildirmiştir. K5 kodlu ebeveyn bu konuyla ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

Söylüyor işte. "Sen kızarsın diye korktum falan diyor. "Sen kızarsın diye sakladım söylemedim" diyor."

K6 ise, *"...babasından çekiniyor hani "tamam baba" falan, daha alçak sesle konuşuyor."* Diyerek görüşlerini belirtmiştir.

"Sosyal Geri Çekilme" kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler ise; K2, K3 ve K10 kodlu ebeveynlerdir. K2 bu konuyla ilgili görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

"...Çocuk kopuktu toplumdan... Çok fazla arkadaşı yok. Çok samimi olduğu arkadaşı var mı dersen, herhalde o da yok. Birkaç kişi var görüştüğü zar zor. Onlarla da çok

aşırı samimi olduğunu sanmıyorum."

K10 ise, *"...Arkadaşlarıyla ilişki kuramıyor. "Hiç kimseyi sevmiyorum" diyor. Yaklaşanlar var kendisine ama o bir şekilde uzaklaşıyor. İlk başta I***'da şey vardı, hükmetmek. "Herkes benim dediğimi dinlesin, benden başkasına gitmeyin, oynamayın" olayı vardı bebeklik çocukluk yaşlarında. "Benle oynayın başkasıyla oynamayın" deyip kavga çıkarıyordu. Şimdi arkadaşlık kurmuyor I***. Ben ona üzülüyorum. Okul değiştirdikten sonra soruyorum "arkadaşlık kurabiliyor musun", "kurdum diyor, annesine "kurmadım" diyor. "Sen mutlu olasan diye öyle dedim" diyor sonra."* diyerek bu konudaki görüşlerini dile getirmiştir.

Bir diğer kategori olan "Beslenmede Dengesizlik" ile ilgili görüş bildiren tek ebeveyn K1'dir. Bu konuyla ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

*"...Mesela dediğim gibi M***'in beslenme konusunda biraz sorunu var. Mesela cips almak..."*

Bir diğer kategori olan "Alınganlık" kategorisi ile ilgili görüş bildiren tek ebeveyn K2 kodlu ebeveyndir. K2 kodlu ebeveynin bu konuyla ilgili görüşleri şu şekildedir:

"...Şeye yazdırdım işte. Koşucu bir kız arkadaşımız, kardeşimiz vardı Avrupa'da falan da koştu. Onun yanına götürdük. Yarışa girecek. Yanındaki bunu itti. Bir şey yok aslında. "Bu beni ittirdi" diye, o zamanlar 8-9 yaşlarında, "bu bana vurdu, ben koşmayacağım" deyip küstü."

"Motor Becerilerinde Eksiklik" kategorisiyle ilgili görüş bildiren tek ebeveyn ise K12 kodlu ebeveyndir. K12 bu konuyla ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

*"Benim çocuklarım yani mesela A*** daha kendi ayakkabısını bağlayamıyor. Kaç kez gösterdim. Ya bağlamak istemiyor ya da bağlamıyor, öğrenmek istemiyor, bilmiyorum... Kızım mesela hala banyo yapıyor, saçını yamuk tarıyor düzgün yapmıyor..."*

"Duygusunu Göstermeme" kategorisi ile ilgili görüş bildiren tek ebeveyn K5 kodlu ebeveyndir. K5 bu konuyla ilgili görüşlerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

"...Yani bir yerini mesela çizse morartsa canı yansa bile ağlamıyor yani. Çocuğun ağlaması şey böyle dayak olayıyla ağlama huyu yok..."

“Ebeveyni Kaybetme Korkusu” ile ilgili görüş bildiren ebeveyn ise K10 kodlu ebeveynidir. K10 bu konuyla ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

“...Bir şey yaptırdığı zaman onu aldırana kadar kabul ettirene kadar anneyi gele gide gele gide, en sonunda bir bebek de var elinde. O da “tamam” diyene kadar bırakmıyor peşini. Ama babaya gelince öyle yapmıyor... Dinliyor. Babanın sanki böyle sözünü, babayı kaybetme korkusundan... Babası mesela “ben seninle konuşmayacağım” dediği zaman, konuşmuyor. Baba çünkü evi terkeden, giden, gelen, çok ilgilenen değil, gidip de alkol alıp da eve geleceğine, gidip anne babasında kalan bir insan...”

“Agresif Davranışlar” alt teması ise; İnatlaşma, Israrcılık, Çok Konuşma, DEHB, Sigara Kullanımı, Sözel Şiddet, Fiziksel Şiddet, Yalan Söyleme, Tehdit Etme, Saldırganlık, Öfke, Kendi Kendine Zarar Verici Davranış ve Hırsızlık kategorilerinden oluşmaktadır.

“İnatlaşma” kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler; K4, K5, K8, K9, K10 ve K11 kodlu ebeveynlerdir. K8 kodlu ebeveyn bu konuyla ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

*“İşte mesela onu almak için buradaki hiçbir şeyle asla ilgilenmiyor, ağlamaya başlıyor, krize giriyor, ondan sonra kusmaya başlıyor, eve gidinceye kadar ağlıyor. En sonunda buralarında mesela hareler çıkıyordu. Ondan sonra şu anki şeyde ergenlikten sonra ki, yine çok hasar yani onun o şeylerini bildiğim için artık hep böyle alttan alarak şey yapıyorum. Şimdi mesela bir şey istiyor, yılan istiyordu ben yılanı istemedim açıkçası evde. Çünkü buzlukta fare yavruları da olması gerekiyor, çünkü onlarla besleniyor. Şimdi ben rahat bir kadınum, o kadar hani evde ejder var, şu var bu var ama yani fare istemedim açıkçası yani hani ondan sonra. Çok inatlaşmak istemiyorum ben A***’la, inatlaşınca iyi olmuyor çünkü.”*

K11 kodlu ebeveyn ise görüşlerini aşağıdaki şekilde bildirmiştir:

“...Tamam sen götürmezsen ben çıkıp gidiyorum” diyebiliyor. Bu son bir yıldaki hormonlarla birlikte iyicene bir özgüven geliyor. Yani belki şöyle görebilirsin. Ergenlikle birlikte o disiplin konusundaki bütün sınırları ekstra zorluyorlar.”

“İsrarcılık” kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler ise K1, K3, K4, K5, K6, K9, K10 ve K11 kodlu ebeveynlerdir.

K4 bu konudaki görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

“...Kilitliyorum bisikletini. Ayy yiyor beynimi. Yiyor yiyor yiyor. En sonunda da o kazanıyor veriyorum anahtarı.”

K10 kodlu ebeveyn ise bu koyle ilgili aşağıdaki ifadeleri kullanmıştır:

*“Ağlayaraktan yaptırdıkları veya ısrarcı oldukları oluyor bu konularda... Bir şey yaptırdığı zaman onu aldırana kadar kabul ettirene kadar anneyi gele gide gele gide, en sonunda bir bebek de var elinde. O da “tamam” diyene kadar bırakmıyor peşini... Hayır, I*** başının etini yiyor annesinin. “Alacağız alacağız alacağız alacağız alacağız...”*

“Çok Konuşma” kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler K3 ve K4 kodlu ebeveynlerdir. K3 bu konuyla ilgili görüşlerini şu şekilde belirtmiştir:

*“...Durmadan konuşuyordu. Durmadan konuşuyordu... Ama A*** bizi hiç rahat bırakmıyordu. Yani ben babasına söylüyordum “al”. Çünkü babası sabah gidiyor akşam geliyor. A*** beni bıktırıyordu konuşa konuşa...”*

K4 ise *“Çok konuşuyor... Kendini konuşmak için mesela arkadaşlarımlayım diyelim veya bir misafir geldiğinde veya bir yere gittiğimizde çok konuşmak istiyor. Normal karşılıyorum. Bazen de böyle sıkıyor karşısındakini, sıkınca o karşıdaki buna değer vermiyor sıkıldığı için...”* şeklinde görüşlerini ifade etmiştir.

“DEHB” kategorisi ise Dikkat Eksikliği, Hiperaktivite ve Dürtüsellik alt kategorilerinden oluşmuştur. “Dikkat Eksikliği” alt kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler K1, K11 ve K12 kodlu ebeveynlerdir. K1 kodlu ebeveyn; *“...Ama çocukta dikkat eksikliği de olduğu için genelde...”* şeklinde kendini ifade ederken K12 bu konuyla ilgili görüşlerini aşağıdaki şekilde açıklamıştır:

“...Her gün bir şey kaybeder, dersin başına oturur doğru düzgün çalışmaz. Yok silgi düşer, yok kalem düşer. Zorluyordu. Getirdim buraya test yapıldı. Dikkat eksikliği teşhisi kondu...”

“Hiperaktivite” alt kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler ise K1, K2 ve K11 kodlu ebeveynlerdir. K1 kodlu ebeveynin çocuğu hakkındaki aktarımları aşağıdaki şekildedir:

*“...M*** bazen aşırı tepkiler veriyor. Genelde okuldan gelince çok sinirli oluyor. Daha ısrarcı oluyor.”*

K11 kodlu ebeveyn ise bu konudaki görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

"Ama bizde birazcık dediğim gibi dürtüsellik fazla olduğu için genellikle mesela diğer kardeşi dürtten, rahatsız eden ya da ben yoksam bakıcı mesela onu uyutmaya çalışırken saatlerce bakıcıyı bırakmıyordu ve diğeri sırasını bekliyor ya da diğeri babaannedeyken o bir kişiyi yakaladı mı genellikle son ana kadar gasp ediyordu onu. Öyle olduğu için de dediğim gibi hani tek çocuğun ötesinde, bizimki özel bir durum olabilir, ikiz ve dürtüsellikle bağlantılı olarak işin açıkçası kimi yakaladıysa kanının son damlasına kadar onu sömürüyordu."

Bir diğer kategori olan “Sigara Kullanımı” ile ilgili görüş bildiren tek ebeveyn K7 kodlu ebeveynidir. K7 bu konuyla ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

“...Ben mesela şeyi de söyleyeyim. Sigara içtiğini öğrendim ben onun. Çok aşırı tepki vermedim. Yaptığım tepki şuydu. “Oğlum baka sigara ben içiyorum bak zararını görüyorum, yolun başındayken bırak bu sigarayı.” Fazla da sigara içmiyor, günde 5-6 tane sigara içiyor belki...”

“Sözel Şiddet” kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler ise K4, K7 ve K9 hariç tüm ebeveynler görüş bildirmiştir. K3 bu konu ile ilgili deneyimlerini şu şekilde aktarmıştır:

“Bağırıp çağırıyor. Küfrediyor. “Geri zekalı” diyor. “Manyak” diyor. Öyle laflar söylüyor... Elbiseleriyle kavga ediyordu. Üstünü çıkarttığı üstünü giydiği zaman ters çıkıyordu ya da çıkmıyor kolundan ya da giyerken kolları ters oluyordu. Çeviremiyordu. Bağırıp çağırıyordu. Küfür ediyordu. “Allah bunun belasını versin Allah bunun belasını. Bu neden çıkmıyor!” Kendi kendine kavga ediyordu. Kıyafetleri ile bile kavga ediyordu. Ya o zaman gözleri kan çanağı gibi oluyordu...”

K6 kodlu ebeveyn ise bu konuyla ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

“...Her şeyini yani bana yaptırmak istiyor, bana baskı uyguluyor, bana bağırıyor, bana hani argo da kelimeler kullanıyor ama babasına kullanmıyor tabi.”

“Fiziksel Şiddet” kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler ise K2, K5, K6, K9, K11 ve K12 kodlu ebeveynlerdir. K5 kodlu ebeveyn bu konu ile ilgili deneyimlerini aşağıdaki şekilde dile getirmiştir:

*“S*** direkt ablasına dalıyor. S*** çok fevri. Fevri dediğim, o direkt güç kullanarak kendisini ifade ediyor.... Ama S*** direkt dalıyor. Ben size argo kelime kullanayım. O şekilde. Ablasına giriyor yani. Dövüyor... Ben çocuklardan darp gördüğüm için eşim çocukları vurdu silahla...”*

K9 ise, *“Benim kontrole geldiğim gün arkadaşına başka bir sınıftan, ufak tefek arkadaşına başka bir sınıftan sataşmışlar. O da onu korumak amaçlı gidiyor. Oradakiler demişler “sen niye karışıyorsun”. Direkt küfür ederekten söylüyorlar bir de bunu. “Benim annem zaten hasta, sen benim anneme küfür edemezsin” diye çocuğun tek yumrukla ön dişini kırmış (ön dişini göstererek).”* şeklinde deneyimlerini paylaşmıştır.

Bir diğer kategori olan “Yalan Söyleme” kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler ise; K2, K5, K6, K9, K10 ve K12’dir. K2 kodlu ebeveyn bu konuyla ilgili deneyimlerini şu şekilde ifade etmiştir:

“...Çocuk yanına yaklaşıyor, kendini yere atıyor. “Ahhhhh!” Bağırmaya başlıyor. “Vurdun, penaltı” diyor. Yalancı. İğrenç şeyler yapıyor...”

K10 ise, *“...İlgi çekmek için, mesela okula gittiğinde öksürük şurubu alıp götürüyormuş “ben ilaç kullanıyorum” diye. İlgi çekmek için. İşte bu ilaçlarını gösteriyor...”* diyerek bu konu ile ilgili deneyimlerini ifade etmiştir.

“Tehdit Etme” kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler; K2, K5, K6 ve K11 kodlu ebeveynlerdir. K2 kodlu ebeveyn bu konuyla ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

“Ne yapabilir ki? “Alma abi” diyor. Tehdit ediyor. Gasp ediyor çocuktan alıyor. Sonra bana şey yapıyor. “Baba bak şeyimi aldı, işte hard diskimi söktü. Baba ekran kartımı söktü aldı”. Bana şikayet ediyor. Sonra ben geliyorum yanına. “Oğlum niye böyle bir şey yaptın” diyorum. “Kendisi verdi, kendisi verdi, kendisi verdi. Kendi vermedin mi” diyor. Çocuk sıkıysa desin, “vermedim” desin. Ben yokken dövecek.

Cevap vermiyor o da. “Ben verdim” diyor. Ben anlıyorum zaten. “Tamam, peki” diyorum. Geçiştiyorum.”

K6 kodlu ebeveyn ise; *“...Bir de hani senin zor durumunda, almayacak bir şeyleri de aldirmek için şey yapıyor, şantaj yapardı yapıyor. “*

“Saldırganlık” kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler ise; K7 ve K8 kodlu ebeveynler hariç tüm ebeveynler görüş bildirmiştir. K3 bu konuyla ilgili deneyimlerini şu cümlelerle ifade etmiştir:

“Sinirli, öfkeli geliyordu. Çantayı alıyordu yere vuruyordu. “Allah o öğretmenin belasını versin” diyordu... Elbiseleriyle kavga ediyordu. Üstünü çıkarttığı üstünü giydiği zaman ters çıkıyordu ya da çıkmıyor kolundan ya da giyerken kolları ters oluyordu. Çeviremiyordu. Bağırıp çağırıyordu...”

K9 kodlu ebeveyn ise bu konu ile ilgili deneyimlerini aşağıdaki şekilde belirtmiştir:

“Önce mesela, kendi sinirlendiyse kimseyi çok fazla önemsemiyordu mesela düşüncelerini. O anda onu yapmak istiyorsa yapıyordu bir şeyi. O an sinirlendi, kırılmaması gereken apartmanın girerken camını kırabilirdi mesela. Yangın söndürme alarmı yok mu, geçerken yumruk atıp kırıp geçebilirdi ama yapmıyor şu anda. Yani öyle bir şeyleri son bir buçuk iki senedir yok. Mesela, kızdıysa arkadaşının topunu kesip gelebiliyordu. Ya da komşunun arabasını çizip eve gelebiliyordu, yapabiliyordu yani bunları...”

Bir diğer kategori olan “Kendi Kendine Zarar Verici Davranış” ile ilgili ise; K8, K9, K10 ve K11 kodlu ebeveynler görüş bildirmişlerdir. K8 bu konuyla ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

“Ne oluyor işte atıyorum benim oğlanın şeyleri de enteresan zevkleri. Mesela küçük baltalar var evde işte, çakı koleksiyonu var falan filan. Ondan sonra atıyorum şey bir sefer koluna böyle minik bir falçata atmıştı. Hani böyle kendini jiletleyecek boyutta değil ama yani öyle minik bir şey.”

K9 kodlu katılımcı ise bu konuyla ilgili deneyimlerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Yapma dediğim bir şeyi yapıyorsa. Düştü diyelim, yapmayacaksın diyorum mesela. Düştü bir yarası var. O yarayı yoluyor yoluyor kanatıyor kanatıyor böyle nasıl büyük

büyük derin derin yaralar açtı kendine. Onları ben uyurken gece krem sürüyordum sarıyordum bantlıyordum. Sabaha kadar iyileşsin diye. “Sonra bak pişman olacaksın bu yaraların izi kalacak” diyordum. “Olmam, sana ne, can benim değil mi, sana ne, yanmıyor canım, acımıyor” diyordu. Acıyordu ama “acımıyor” diyordu. Büyük büyük yaralar açıyordu. Kendine zarar vermeye çalışıyordu...”

Son kategori olan “Hırsızlık” kategorisi ile ilgili görüş yapan ebeveynler ise K7 ve K10 kodlu ebeveynlerdir. K7 bu konuyla ilgili şu görüşlerini şu şekilde belirtmiştir:

“... Mesela şöyle bir şey. Benim oğlumun bu psikolojiden dolayı para çalma olayları vardı... Eskiden mesela dediğim gibi birkaç defa ben kendim yakaladım yani. Yanlış anlamayın. Cebimdeki paranın ne kadar olduğunu biliyorum. Bakıyorum eksilmiş. Ben direkt ona söylüyorum. “Nerede bu para” diyorum. “Ya baba ya”. “Oğlum nerede bu para? Senden başka kimse alamaz bunu” falan diyorum.”

K12 kodlu ebeveyn ise; *“...Mesela dikkat çekmek için para alıyor. Şu an bitti o. Yalan olayına başvuruyor...”*

Girişken Davranışlar alt teması ise; “Özdenetim, Dürüstlük, Şefkat, Yaşama Sevinci ve Yardımlaşma” kategorilerinden oluşmaktadır. “Özdenetim” kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler; K1, K7 ve K9 kodlu ebeveynlerdir. K1 bu konu ile ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

“...Mesela komşulara falan yardım ediyor bazen. Bisiklet kullanırken falan kırmızı ışıқта duruyor. Bunları takdir ediyorum. Ödevini gelip bana söylediğinde aferin diyorum...”

K9 ise; *“...E*** eskiden çok yaramazlık yaptığı için çok fazla göz önüne gelmiyordu. Şu anda da çok da güzelleştiği için herkes E***’e. Birine apartmanda girerken yardım etmeden girmiyor. Çıkarken selam vermeden, okuldaki etrafındakilere, nasıl anlatsam, hep böyle bir şeyler yapmak istiyor. Yani örnek bir insan olmaya çalışıyorlar...”*

“Dürüstlük” kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler ise; K4, K5 ve K8 kodlu ebeveynlerdir. K5 kodlu katılımcı bu konu ile ilgili deneyimlerini aşağıdaki şekilde belirtmiştir:

"...Ama genelde pek onlar yalan söyleme gereği duymuyorlar bana karşı. Çünkü her şeylerini söylüyorlar bildiğim için ben..."

K8 kodlu ebeveyn ise;

"Okul çıkışı arkadaşı güzel sanatları kazandı ya, güzel sanatlara girişte de bazı bölümlerde yetenek sınavları kaldırılacak diye bunlar şeye gitti Ekim ayında, Alsancak'a. "Anne ben ekimde" dedi işte okuldan sonra beni aradı "biz Alsancak'ta yürüyüş var yürüyüşe gideceğiz" dedi. Ondan sonra ben de istemedim hani "eve gel" dedim. "Anne lütfen bak bu bizim için çok önemli" dedi hani "fakülteye girerken yetenek sınavları kaldırılırsa işte, biz ne olacağız" falan filan. Hoşuma gitti, içimden dedim "aferin çocuk değerlerine şeyine sahip çıkıyor". Ondan sonra "iyi tamam git, geç gelme" dedim. Ben sandım ki hocaları da gidiyor. Ondan sonra bu eve geldi tabi, atıyorum ben "sekizde eve gel" dedim bu onda geldi. Ondan sonra şey "öğretmenlerin var mıydı" dedim "yoktu" dedi ondan sonra, bende şaşırdım hani, ben çünkü "vardı" der diye bekliyordum. Ondan sonra "niye ben sana yalan söyleyeyim ki, istersen öğrenebilirsin" dedi." cümleleriyle çocuğunun ona karşı olan dürüst davranışlarını bildirmiştir.

Bir diğer kategori olan "Şefkat" kategorisi ile ilgili görüş bildiren tek ebeveyn K7 kodlu ebeveynidir. K7 kodlu ebeveyn bu konu ile ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

*"...Mesela biri haksızlığa uğradığı zaman onu kollamaya çalışır. Dışarda çocuklar mesela kimisi dalga geçerken otizmlili çocuklarla bilmem nelerle, o sahiplenmeye çalışır, ona şefkat göstermeye çalışır. Hayvan sevgisi çoktur K***'ın. Böyle şeyler işte doktor hanım, ne diyeyim ben."*

"Yaşama Sevinci" kategorisi ile ilgili görüş bildiren tek ebeveyn K7 kodlu ebeveynidir. K7 kodlu ebeveynin bu konuyla ilgili görüşlerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

*"...K*** çok yaşamı seven bir çocuk. Yani mutlu bir çocuk. Her şeyde mutlu olacak bir şey bulur. Öyle cezalar pek etkilemez K***'ı. Etkilemez yani K*** çok kendisiyle barışık bir çocuk. Dışarıda herkesle çok kısa zamanda iletişim kurabilen bir çocuk."*

Son kategori olan "Yardımlaşma" ile ilgili görüş bildiren ebeveynler ise K1 ve K7 kodlu ebeveynlerdir. K1 kodlu ebeveyn bu konuyla ilgili deneyimlerini şu şekilde açıklamıştır:

“Mesela komşulara falan yardım ediyor bazen...”

“Manipülatif Davranışlar” alt teması ise; Manipülasyon, Başına Buyruklu ve Sınırları Zorlama kategorilerinden oluşmuştur. “Manipülasyon” kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler ise; K5, K6, K7 ve K11 kodlu ebeveynlerdir. K5 bu konuyla ilgili deneyimlerini şu şekilde ifade etmiştir:

“...Tamam biz küçükken yanlış yaptık onları yanlış büyüttük ama bu sürekli artık suistimal edilmesi, bilmiyorum yani normal mi? Belki normaldir belki de değildir bilmiyorum ama çocuklar suistimal ediyorlar yani şu an beni.. Ondan sonra, küçük beni hizmetçi gibi kullanıyor. Her şeyini getirttiriyor, götürttürüyor.”

K11 kodlu ebeveyn ise; *“...Çünkü boşlukları çok iyi kullanıyorlar. “Evet ben iki gün buradayım ama sonra diğer tarafta şunu şöyle yürütürüm” ya da “anneme gittiğimde tam tersine şu tarafından tutarım” deyip de o disiplini bozdukları pek çok nokta oluyor.”* diyerek bu konudaki görüşlerini bildirmiştir.

“Başına Buyruklu” kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler; K2, K3, K5, K8 ve K9 kodlu ebeveynlerdir. K2 bu konuyla ilgili deneyimlerini aşağıdaki şekilde belirtmiştir:

*“Yap demekle, ödül vermekle hiçbir şey yaptıramadım. Sadece kendi istediğini yaptı. Asla, kim ne yaparsa yapsın. En sevdiği insan yaklaşıp. Halalarını çok sever. Kuzenlerini çok sever. Onların üzerinden yürüdüm. “Bak O*** ben ders çalışıyorum. Sen de aç bir kitap oku”. Mümkün değil.”*

K5 kodlu ebeveyn ise; *“...O sadece, kendisinin istemesi lazım bir şeyi. O her şeyi kendi canı istediğinde, kendi istediği zaman yapmak isteyen bir çocuk...”* şeklinde görüşlerini ifade etmiştir.

“Sınırları Zorlama” kategorisi ile ilgili ise görüş bildiren tek ebeveyn K11 kodlu ebeveynidir. K11 kodlu ebeveyn bu konu ile ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

“...Zor bir çocuktu, çok zor bir çocuktan bahsediyoruz aslında. Hala da aynı şekildedir, şahsına münhasır sınırları çok zorlayan, bir şeyin sonucu konusunda hep “nereye varır ki”yi deneyen bir çocuk...”

Bir diğer alt tema olan “Uyumsuz Davranışlar” alt teması; Kurallara Uymama, Kardeş Kıskançlığı, Sözünde Durmama, Uyumsuzluk ve Okul Reddi

kategorilerinden oluşmuştur. “Kurallara Uymama” kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler; K4, K5, K6 ve K11 kodlu ebeveynlerdir. K4 kodlu ebeveyn bu konu ile ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

"Konuşmamı engelliyor. Ben de buna çok üzülüyorum. Mesela okulda bu yüzden arkadaşları ona değer vermiyor dalga geçiyorlar. Bunu öğretemiyorum dışarda evde de yüksek sesle mesela televizyonda telefonda çok aşırı kalıyor, bunu öğretemiyorum belirli bir saat koyuyorum ama uygulayamıyoruz. Dışarı çıkıyor bisiklet sürmeye, belirli saatte gelmiyor. Kurallarımız bundan ibaret dışarda evde. Uymuyor."

K6 ise; *"...Hiç beni dinlemiyor, mesela kurala uymuyor. "Saat 7 de ders çalışacağım" diyor altıda çalışmıyor hani "hafta içi internetimiz yok" dedik hadi abisi "yok, yapmayın" diye. Ben artık baş edemiyorum ikisiyle de tabi esnek davranıyorum. İşten geliyorum. Hadi dedim ben altı yapayım bunu, yedi yapalım yediden sonra başlayacağım. Onu yapmıyor sekiz oluyor."* şeklinde görüşlerini bildirmiştir.

“Kardeş Kıskançlığı” ile ilgili görüş bildiren ebeveynler; K2, K6, K9, K11 ve K12 kodlu ebeveynlerdir. K9 kodlu ebeveyn bu konu ile ilgili deneyimlerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

"...Zaten sen benimle ilgilenmezsin, bir tek abim vardır zaten senin için, sen onu önemzersin beni önemsemezsin..."

K12 kodlu ebeveyn ise; *"...Bu sefer tepkisi " siz hep onu koruyorsunuz, o da beni uyarıyor sürekli" diyor..."* şeklinde görüşlerini bildirmiştir.

“Sözünde Durmama” kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler; K1, K3, K4, K7, K10 ve K12 kodlu ebeveynlerdir. K4 kodlu ebeveyn bu konu ile ilgili deneyimlerini şu şekilde belirtmiştir:

*"...Öfkesi çabuk geçiyor, bir 10 dakika yarım saat sonra gelip sarılıyor bana. "Özür dilerim anneanneciğim" diyor "tamam dinleyeceğim" diyor. "Bak T*** hep uyarıyorum anneanneciğim" diyorum. Hani "hep tamam diyorsun ama yine aynı hataları yapıyorsun." "Tamam söz" diyor yine derslere girmiyor... Sözünde durmuyor. Sarılıyor ağlaşıyoruz. 1 gün sonra iyi oluyor 2'ncisi gün yine aynı yapıyor... "Tamam söz" diyor taaa çok uzaklarda parklara gidiyor... O gün*

tutuyorsa, 2 3 gün sonra veya 1 gün sonra unutuyor yine gidiyor yasak olan bir şeyi yapıyor..."

K10 kodlu ebeveyn ise bu konu ile ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

*"...Tamam anne, hata yaptım, doğru söylüyorsun, olmayacak bir daha bir şey" diyor. Bir saat sonra tekrar yapıyor onu I***..."*

"Uyumsuzluk" kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler ise K2 ve K11 kodlu ebeveynlerdir. K2 kodlu ebeveyn bu konudaki deneyimlerini aşağıdaki şekilde belirtmiştir:

"Ve uyumsuzdu. Girdiği ortamda. Kalabalık ortamlarda özellikle... Hep sorunluydu ya. Uyumsuzdu yani. Hiçbir ortama uyum sağlayamazdı."

K11 kodlu ebeveyn ise; *"Ama bu konuda dediğim gibi o kadar sınırları zorlayan bir çocuk ki. Taekwandoya başladı aikidoya başladı surf yapıyordu, yelken lisanslı sporcu oldu. Fakat disipline edilmesi gereken takım sporlarının, ki yine de yelken ve surf hem takım hem bireysel olmasına rağmen, hep reddetti. Yani küçükken mesela beden eğitimine, jimnastiğe götürdüğümde muhakkak grup oyunlarını bozan bir çocuktuktu, sıraya girmiyordu, arkadaşlarına çerme takıyordu falan gibi ve çok uyarı alıyordu. Ama kötü olan şu ki, genellikle o öğretmenler de çok disipline olmayan çocukları sonunda yollamayı tercih ettiler."* şeklinde deneyimlerini ifade etmiştir.

Son kategori olan "Okul Reddi" kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler ise; K3, K4 ve K8 kodlu ebeveynlerdir. Bu konu ile ilgili deneyimlerini K4 kodlu ebeveyn şu ifadeleri kullanmıştır:

"...Hani o konuda çok zorlanıyoruz ders yapmıyor okulda da öğretmenlerini üzüyor derslere girmiyor rehber öğretmenin yanında oturuyor. Beden derslerine giriyor bazen girmiyor..."

Bir diğer alt tema olan "Duyarsız Davranışlar" alt teması ise Geçişirme ve Umursamazlık kategorilerinden meydana gelmiştir. "Geçişirme" kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler; K1 ve K5 kodlu ebeveynlerdir. K5 bu kategori ile ilgili aşağıdaki şekilde görüşlerini bildirmiştir:

“...Hadi annecim ne olursun lütfen yap” diyorum. “Hayır yapmayacağım şimdi, sonra yaparım” diyor. Geçiştiyor. Sonra yapacağından da değil. Geçiştiyor sadece.”

“Umursamazlık” kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler ise; K4, K5 ve K12 kodlu ebeveynlerdir. K4 bu konu ile ilgili *“...Mesela “sen bana bunu yaptın beni üzdün ben seninle konuşmuyorum cevap vermek istemiyorum” diyorum yüksek sesle. O da “konuşmazsan konuşma” diyor tekrar gidiyor odasına.”* şeklinde görüş bildirmiştir. K12 kodlu ebeveyn ise; *“...Babaanne de benim gibi sürekli kadın hep uyarıyor onu nasihat veriyor. “Çocuğum oğlum şurada yanlışsın, yapma”. Ama A*** sanki (kulağını göstererek) buradan giriyor buradan çıkıyor yani... “Tamam tamam, hep aynı şeyleri söylüyorsunuz”. Öyle diyor bana. Babaannesine de öyle diyor mesela...”* diyerek bu konu ile ilgili deneyimlerini belirtmiştir.

Bir diğer alt tema olan “Özdenetim Eksikliği” alt teması ile ilgili görüş bildiren ebeveynler ise; K4 ve K12 kodlu ebeveynlerdir. K12 kodlu ebeveyn bu konu ile ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

“...Mesela basketbola gidecek. Saatini biliyor adam. Eee. “Otobüs seni beklemeyecek” diyorum. “Çık durağa sen bekleyeceksin, 10 dakika öncesinden çık”. O son ana kalıyor. Bu sefer “aman kent kartım nerede, aman bilmem neyim nerede?” Böyle bu sefer.”

Son alt tema olan “Doyumsuzluk” alt teması ile ilgili görüş bildiren ebeveynler ise; K5, K6 ve K10 kodlu ebeveynlerdir. K5 kodlu ebeveyn bu konu ile ilgili şu şekilde görüşlerini bildirmiştir:

“Evet, çocuklar şey yapıyorlardı. Yani mutlaka dediklerini yaptırıncaya kadar yalvarıyorlardı yakarıyorlardı. “Baba lütfen, baba şöyle yapacağız böyle yapacağız, bir daha hiçbir şey istemeyeceğiz babacım ne olursun” diyorlardı. Babası da kıyamıyordu yapıyordu. Her istediklerini almaya çalışıyordu. Gezdirmeye çalışıyordu elinden geldiği kadar. Ama yani çok doyumsuzlar ya.”

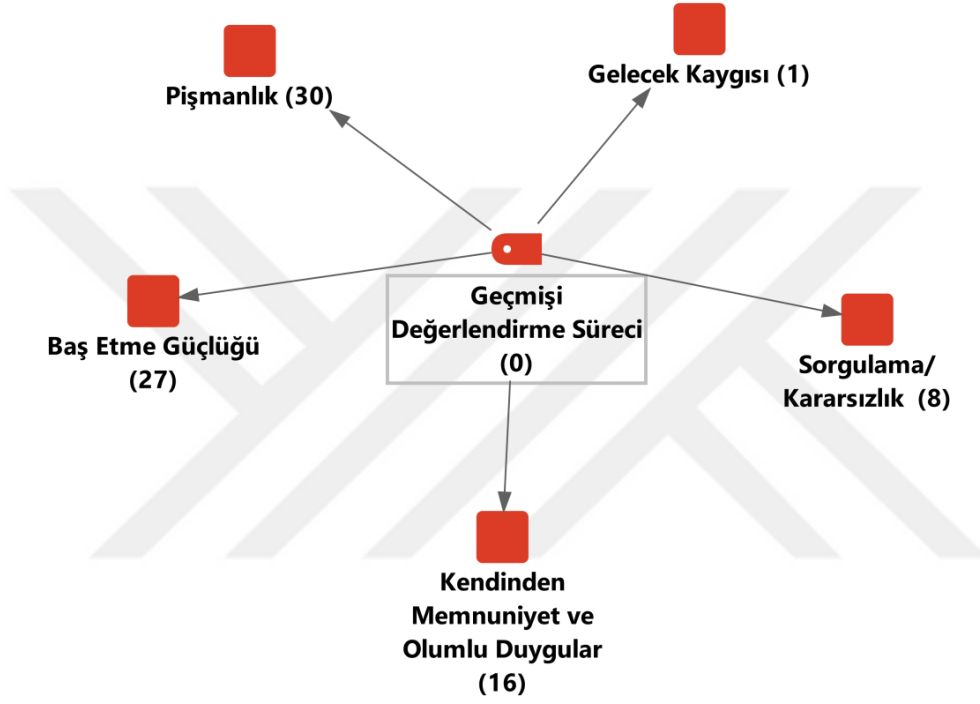
K6 kodlu ebeveyn ise; *“Mesela burada makinalar vardı. Sürekli oyuncak almak, aç değilse bile “açım” alt kata gidecek bir şeyler aldırarak. “İKEA ya gidelim, burada durmaktan sıkılıyorum, istemiyorum.” Burada beklememiz iki saat üç saat bana baya birçok hem zaman açısından hem maddi açıdan baya bir pahalıya mal oluyor her*

seferinde, eve gittiğimde bir gün migren ağrısıyla duramıyorum. Duramadığım günler çok oldu yani buradan gidişimde...” şeklinde açıklama yapmıştır.

4.5. Geçmiş Değerlendirme Süreci

Araştırmanın beşinci ana teması olan *Geçmiş Değerlendirme Süreci*, alt temaları ile birlikte Şekil 5’te görülmektedir.

Şekil 5: Geçmiş Değerlendirme Süreci Ana Teması ve Alt Temaları*

*NOT: Parantez içerisindeki rakamlar ilgili alt temanın görüşme esnasında kullanılma sayısıdır.

Ebeveynlerden geçmiş değerlendirilmeleri istendiğinde Şekil 5’te görülen Geçmiş Değerlendirme Süreci ana teması ve 5 alt tema tanımlanmıştır. Bu alt temalar “Pişmanlık, Gelecek Kaygısı, Sorgulama/Kararsızlık, Kendinden Memnuniyet ve Olumlu Duygular, Baş Etme Güçlüğü”dür.

Bazı ebeveynler geçmişte uyguladığı yöntemler ile ilgili pişmanlık duyduklarını ifade etmişlerdir. “Pişmanlık” alt teması ile ilgili K9 ve K10 hariç tüm ebeveynler görüş bildirmiştir.

K6 bu konu ile ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

*“İşte disiplini çok başta kuralı güzel koysaydım hani büyük çocuğum gibi davransaydım o gözle bakmasaydım daha iyi olurmuş. Hani ben kavrayamadım E***’in hareketliliğini şeyini. Hani biz “kısıkanıyor” deyip de “E*** hareketli”. Hani öfkeleniyor, onun öfkesi geçici hediyelerle geçici şeylerle keşke çözümlemeseydim. O zaman “hayır” deseydim. Öfkelenseydi de etseydi de “bu hayır, hayır” deseydim belki zorlanmazdım diye düşünüyorum.”*

K12 ise;

"Ben mesela çocuklarımdan hiç doğru düzgün su istemedim. Üç dört yaşında olsa bile istemedim. Hep ben taşıdım. Şimdi onları şey yaptığım zaman kendimdeki hataları görüyorum..." diyerek pişmanlığını dile getirmiştir.

K11 ise ikizleri arasında dengeyi sağlamak amacıyla yaptığı davranışlardan dolayı hissettiği pişmanlığı şu cümlelerle ifade etmiştir:

"Valla ben bir ikiz annesi olarak ve ikiz olduğu için de ikisine eşit muamele etme sürecinde oğlandan dolayı, onun o tepkiselliğinden dolayı kıza haksızlık edildiğini düşünüyorum. Biraz onunla ilgili bir şeyim var. Nasıl diyeyim? Kendi adıma “hay Allah ya, biz hep buna durma, sus, yapma ya da anneciğim gel seni şu tarafa alalım” derken öbürü aslında daha çok haksızlığa uğradı gibi bazen böyle bir özeleştiriy yapıyorum üzülüyorum. Çünkü sakın iyi sırasını bekleyen genellikle diğeri yüzünden hep şeyde kaldı, ikinci planda kaldı.”

Bazı ebeveynler ise sorulan sorular karşısında kendisinin ve çevresinin davranışlarını sorgulamaya başlamıştır. “Sorgulama/Kararsızlık” alt teması ile ilgili görüş bildiren ebeveynler; K2, K3, K4, K6, K8, K10 ve K11 kodlu ebeveynlerdir.

K4 bu konuyla ilgili şu cümleleri kullanmıştır:

“Kendimde kusur görüyorum şimdi her istediğini yaptığım için. Ondan dolayı mı düzelmiyor davranım bozukluğu oluyor her istediğini yaptığım için. Arkadaşa derdim “sen bunun her istediğini yapıyorsun da ondan böyle doyumsuz şımarık veya rahatsız mı” derdim. Bilmiyorum ki.”

K8 ise geçmişi değerlendirirken yaşadığı kararsızlığı şu şekilde ifade etmiştir:

*“Ya bu çok değişiyor ya bazen diyorum ki çok mükemmel bir anne gibi hissediyorum kendimi. Ondan sonra diyorum ki “keşke benim annem de böyle olsaydı”, tabi benim annem de iyidir bu arada. Ondan sonra, sonra diyorum ki bazen “Allah’ım bu çocuğa ben mi böyle yaptım” diyorum. Sonra düşünüyorum “hayır, yani ben böyle yapmadım” diyorum. Genelde iyi bir anne olduğumu düşünüyorum, ama kötü bir şey yaşadığım zamanda kendime mal ediyorum, yani A***’la ilgili kötü bir şey yaşadığım zaman işte, diyorum “ben daha işte otoriter bir kadın olsaydım” falan filan. Sonra tabi o an öyle düşünüyorum. Sonra bebekliğinden itibaren yaşadığım böyle film şeridi gibi geçince gözümün önünden “ne otoritesinden bahsediyorsun kızım sen” falan diyorum böyle.”*

Bir diğer alt tema olan “Gelecek Kaygısı” ile ilgili görüş bildiren tek ebeveyn K3 kodlu ebeveynidir. K3 çocuğunun geleceği ile ilgili kaygısını aşağıdaki cümlelerle belirtmiştir:

“...Küçüklükten beri böyle psikolojik sorunu, dikkat eksikliği, hiperaktivite bozukluğu, böyle ilaca başladı kaç defa bıraktı. İki senedir devam ediyoruz. Mesela ilerdeki yaşamını merak ediyorum. Acaba mutlu olur mu?”

“Baş Etme Güçlüğü” alt teması ile ilgili K7, K8 ve K9 kodlu ebeveynler hariç tüm ebeveynler görüş bildirmiştir. K2 çocuğuyla yaşadığı sorunlarla baş etmede yaşadığı güçlüğü şu şekilde ifade etmiştir:

"Beni artık yıldır, bıktırdı artık. Gücüm dermanım kalmadı... Artık ben de raydan çıktım, hanım da. Hepimizi delirtti diyebilirim yani."

K11 ise şu cümleleri kullanmıştır:

"Herkes çok uykusuz, herkes çok yorgun bitap ve öyle bir sürecin içerisinde ne zaman ki ben (bağırarak) “yeteeeeer artık” deyip de böyle çok delirdiğim zamanlar bir şeyler işe yaradı. Ama o zaman da ben kendimi sevmedim. Çünkü o benim normal davranışım değildi. Onun için hani çok zorlayıcı çocuk olduğunda da gerçekten o disiplin konusunda da ben çaresiz kaldığımı düşünüyorum."

Bazı ebeveynler ise bu süreçte ellerinden gelenin en iyisini yaptıklarını ifade etmişlerdir. Son alt tema olan “Kendinden Memnuniyet ve Olumlu Duygular” ile

ilgili K4, K10 ve K11 hariç tüm ebeveynler görüş bildirmiştir. Bu konu ile ilgili K2 bu konuyla ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

*“...Her şeyi denedim yani. Elimden geleni hasta halimle her şeyi yaptığıma inanıyorum... Dediğim gibi. Ben kendimden eminim. Yaptıklarım. Bir başkası bu kadarını yapamazdı yani. Yapamazdı O***’a... Çok gayret ettim. Arkadaşlarım olsun ailem olsun akrabalarım olsun beni bu konuda hep örnek gösterdiler yani. “Senin yaptığını kimse yapmaz” diye.”*

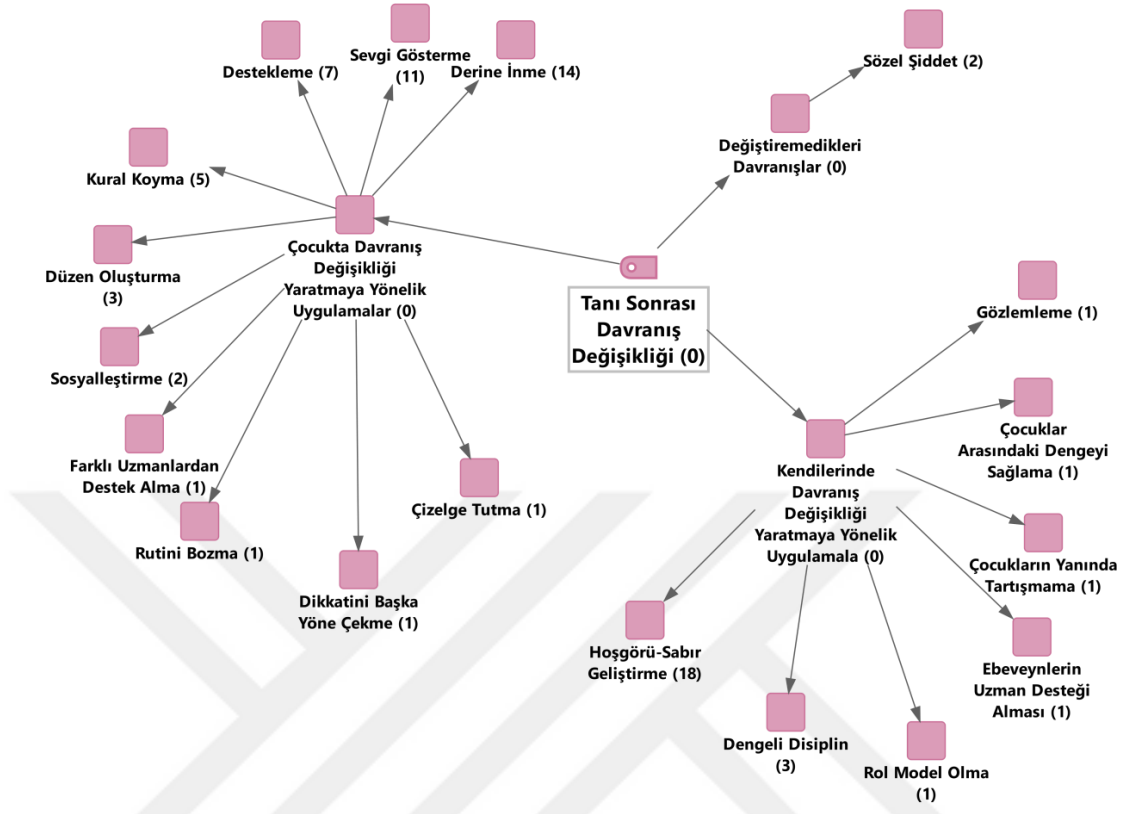
K3 ise;

“Ben her şeyini yaptım diye düşünüyorum. Kendimi suçlu hissetmiyorum. Yerine getirdiğimi düşünüyorum yani. Elimden geleni yaptım.” diyerek kendinden memnun olduğunu dile getirmiştir.

4.6. Tanı Sonrası Davranış Değişikliği

Araştırmanın altıncı ana teması olan *Tanı Sonrası Davranış Değişikliği*, alt temaları ve kategorileri ile birlikte Şekil 6’da görülmektedir.

Şekil 6: Tanı Sonrası Davranış Değişikliği Ana Teması ve Alt Temaları*

*NOT: Parantez içerisindeki rakamlar ilgili alt temanın görüşme esnasında kullanılma sayısıdır.

Davranım Bozukluğu tanısı aldıktan sonra ebeveynlerde oluşan davranış değişiklikleri ve değiştiremedikleri bazı davranışlar olmuştur. Tanı Sonrası Davranış Değişikliği ana teması; Çocukta Davranış Değişikliği Yaratmaya Yönelik Uygulamalar, Kendilerinde Davranış Değişikliği Yaratmaya Yönelik Uygulamalar ve Değiştiremedikleri Davranışlar olmak üzere üç alt tema altında toplanmıştır. Çocukta Davranış Değişikliği Yaratmaya Yönelik Uygulamalar alt teması ise Derine İnme, Sevgi Gösterme, Destekleme, Kural Koyma, Düzen Oluşturma, Sosyalleştirme, Farklı Uzmanlardan Destek Alma, Rutini Bozma, Dikkatini Başka Yöne Çekme ve Çizelge Tutma kategorilerinden oluşmuştur.

Ebeveynlerin bazıları çocukları Davranım Bozukluğu tanısı aldıktan sonra çocuklarının problemleriyle daha ilgili davranmış ve onları daha çok dinlemiştir. “Derine İnme” kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler K1, K3, K5, K7, K9 ve K10’dur. K1 bu konuyla ilgili şu cümleleri kullanmıştır:

“...Çocuğu dinlemek, sonra karşı tarafı da dinlemek, çocuk yalan söylüyor mu

söylemiyor mu, bir şeyleri açığa çıkarmak...Diyorlar ki “M*** dersin ortasında bağılıyor” mesela. Şimdi evet bağılıyordur ama neden bağılıyor mesela. Bunu araştırıyorum ben. Sonra bakıyorum bütün sınıf bağılıyor. Soruyorum M***’e... ”

K7 ise düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

"Ama mümkün olduğunca anlatıyorum “ oğlum az konuş, bu kadar konuşulmaz, sen beyninden ameliyat oldun, bu kadar telefonla konuşmak zararlı, radyasyona maruz kalıyorsun” falan böyle şeylerde bulunuyoruz yani."

“Sevgi Gösterme” kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler K1, K2, K3, K7, K8 ve K9’dur. K3 bu konuyla ilgili görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

“...Sevgini en azından. Bağırp çağırsalar da en azından. “Ben mesela sevgimi belli ettirmiyorum” diyor...Diyorum işte “böyle yapma. Bağırp çağırdığın zaman da ara ara sevgini belli ettir, çocuğunu sev okşa, güzel şeyler söyle.”

K8 ise eşindeki değişikliği şu cümlelerle belirtmiştir:

“Ondan sonra şimdi mesela ortak konuları hayvanlar atıyorum, atıyorum işte hayvanlarla onlardan bahsediyorlar “şunu alalım, bunu alalım, ona kafes yapalım, buna şey yapalım” falan filan, öyle paylaşımları oluyor. Ne bileyim yemeğe memeğe falan gidiyorlar bensiz. Ben çalıştığım zaman, geç geldiğim zaman karınlarını doyurup geliyorlar. Eskiden hiç yapamazlardı böyle şeyleri, ondan sonra, takılıyorlar yani."

“Destekleme” kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler ise K2, K6, K8 ve K9’dur. K2 kodlu ebeveyn bu konu ile ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

“Sen başarırısın oğlum, sen çok zekisin” diyorum. Bir de şey var bunda mesela. Küçükken de çok yazardı, hikayeler falan yazardı. “İyi bir yazar olmanı umuyorum ben senin” diyorum. Güzel kurgular şeyler, güzel hikayeler uydurur kendince. “Yazmaya devam et” diyorum. Hala bir şeyler yazıyor. Hayalperest biraz. Şey biraz. “Yaz bak ilerde hayatımızdan da bir şeyler yazmak istiyorsan yaz” diyorum. “İlerde belki hayat hikayemizi yazarsın, bir şeyler olur” diyorum."

K8 kodlu ebeveyn ise çocuğa şu şekilde davranılması gerektiğini vurgulamıştır:

"...Onu iyi yönlendir, yetenekleri neyse atıyorum çocuğun matematiğe veya sanata,

spora yeteneği vardır o şekilde ona yönlendir, hayata o şekilde hazırla, olmadığı bir şey için çocuğu zorlama, o zaman kendin de yıpranıyorsun, çocuk da yıpranır, çocuğun spor yeteneği varsa sen o çocuğa illa akademik başarı zorlama...

Ebeveynler çocuklarına tanı konulduktan sonra evde bazı kurallar koyduklarını ifade etmiştir. “Kural Koyma” kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveynler K5, K6 ve K10’dur.

K5 kodlu ebeveynin bu konuyla ilgili düşünceleri şu şekildedir:

"Yani çocuğun uyması gerek çok basit kurallar olabilir. Mesela evle ilgili kurallar olur, okul hayatı ile ilgili kurallar olur. Büyüklerine karşı nasıl davranması gerektiğiyle ilgili kurallar olur."

K10 kodlu ebeveyn ise;

"Daha bir kuralcı daha bir net oldular yaptıklarında." şeklinde bir açıklama yapmıştır.

“Düzen Oluşturma” kategorisi ile ilgili K4, K6 ve K8 kodlu ebeveynler görüş bildirmiştir.

K6 bu konuyla ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

"Mesela çocuğun diirtüleri var hani, ben uyguluyorum ama daha programlı bir yerlere adım atmak isterdim. Kendi gideceği yerlere geleceği yerlere hani arkadaşşıma derdim ki "hesap et önceden çocuğunu göz önüne al, ona göre aniden bir yere kalkıp gitme, aniden misafir kabul etme, hesap kitap yapmadan istek ihtiyaçlarının sen önceden ayarla ona anlat, benim bu kadar param var bunu alabilirim" hani bu şekilde anlatmasını söyledim."

Bir diğer kategori olan “Sosyalleştirme” ile ilgili görüş bildirenler K3 ve K9 kodlu ebeveynlerdir. K3 bu konuyla ilgili şu şekilde ifade etmiştir:

"Ya biraz daha ortama falan koydum... Ortama koymaya çalıştım. Mesela kendimle her yere götürmeye, dışarlara götürmeye çalıştım. Babasıyla abisiyle herhangi birileriyle yeri geldiği zaman babaannesiyile bile yani yolladım gitsin açılısın biraz."

K9 ise *"Şu anda ben H***'nda oturuyoruz. Şehir dışı biraz oluyor. Sosyal aktiviteler yok orada. En azından bir Ç***'ye veya K***'ya gelmesi gerek. Ben her zaman*

getirip götüremiyorum. Bunun için zaman ayırmam lazım. Diğer çocuklarım var. Hani oralara taşınmaya çalışıyorum açıkçası...” diyerek bu konudaki görüşlerini bildirmiştir.

Ebeveynlerden biri tanı aldıktan sonra farklı uzmanlara da danışmak istemiştir. “Farklı Uzmanlardan Destek Alma” kategorisi ile ilgili görüş bildiren bu ebeveyn K11 kodlu ebeveynidir. K11 kodlu ebeveyn bu konuda şu ifadeleri kullanmıştır:

“Tanı aldıktan sonra işin açıkçası, ancak biraz sakinleme dönemine gidildi... Biz henüz dört beş aydır ergen davranışlarındayız. Daha sakin bölümüne geçtik. Şu anda da bir Bornova psikoterapide de davranışlar üzerine eğitim alıyoruz ve uygulamaya çalışıyoruz...Daha çok onun empati kurabilmesi, bu zorlayıcı davranışlarının arkasındaki düşünce kalıplarını düzenleyip, beynin özellikle o kısmının yönlendirilmesi için bizlere ve ona hatta belki bir yaşam koçu abinin devreye girebileceği bir sürece gireceğiz şimdi.”

“Rutini Bozma” kategorisi ile ilgili görüş bildiren tek ebeveyn K11 kodlu ebeveynidir. K11 bu konuyla ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

“...Aynı zamanda anneye ve kız kardeşle olan rutini bozma. Çünkü bizle farklı bir rutin geliştirdi, babayla farklı bir rutin. Ama bize de söylenen şu ki, “babayla belki bunu üç dört şiddetinde gösteriyor, size sekiz dokuz şiddetinde yaşıyor” dediği yerde biz yeni yeni...”

“Dikkatini Başka Yöne Çekme” kategorisi ile ilgili ise yine sadece K11 kodlu ebeveyn görüş bildirmiştir. Bu konu ile ilgili; *“Ama en sonunda bana şey dediler. “Duymazlıktan gelin”. Şimdi ben elimden geldiğince duymamaya çalışıp ilgisini başka yöne çekmeye çalışıyorum.”* diyen K11 çocuğun dikkatini başka yöne çekerken de daha çok çocuğunun isteklerine göre davrandığını ifade etmiştir.

Son kategori olan “Çizelge Tutma” ile ilgili görüş bildiren tek ebeveyn K4’tür.

K4 bu konuyla ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“...Bize de ne dediler? Mesela şimdi doktor “biz size çizelge yapalım” dedi. Şimdiye kadar o yapılmamıştı mesela. Sabah kalktım, dişimi fırçaladım, ilaçlarımı içtim, okuluna gittim. “Yaptığın her şeye artı eksi koy” dedi. Yaptığına artı yapmadığına eksi. Onları yapacağız şimdi.”

Kendilerinde Davranış Değişikli Yaratmaya Yönelik Uygulamalar alt teması ise; Ebeveynlerin Uzman Desteği Alması, Hoşgörü-Sabır Geliştirme, Rol Model Olma, Çocuklar Arasındaki Dengeyi Sağlama, Çocukların Yanında Tartışmama, Gözlemleme ve Dengeli Disiplin kategorilerinden oluşmuştur.

Çocukları tanı aldıktan sonraki süreçte sadece K11 kodlu ebeveyn uzman desteği almıştır. Bu kategori ile ilgili K11 kodlu ebeveyn şu ifadeleri kullanmıştır:

"...Annenin babanın sakın olamadığı bir yerde onlardan bunu beklemek haksızlık gibi oluyor. Çünkü zaten şahsına münhasır özel çocuklar. Birbirini zorlamak yerine, herkesin bu konudaki tedaviye gönüllü olması gerekiyor. Ben bunu söylüyorum, herkesin hayrına olacak şekilde."

Hoşgörü-Sabır Geliştirme kategorisi ile ilgili görüş bildiren katılımcılar; K1, K2, K6, K7, K8, K9, K11 ve K12 kodlu ebeveynlerdir. K7 kodlu ebeveynin bu kategori hakkındaki görüşleri aşağıdaki şekildedir:

*"...Ama şimdi İ*** Hanım "birden olmaz yavaş yavaş bırakacak bunu" deyince, bu şekilde biraz daha yumuşadı hareketlerimiz İ*** Hanımın tavsiyelerinden sonra... Şimdi mesela o kız arkadaşıyla konuşuyor ben tepki vermiyorum pek... Sigara içtiğini öğrendim ben onun. Çok aşırı tepki vermedim."*

K8 ise; *"...Ondan sonra şu anki şeyde ergenlikten sonra ki, onun o şeylerini bildiğim için artık hep böyle alttan alarak şey yapıyorum.... Çok inatlaşmak istemiyorum ben A***'la, inatlaşınca iyi olmuyor çünkü."* ifadelerini kullanmıştır.

"Rol Model Olma" kategorisi ile ilgili görüş bildiren tek ebeveyn K2'dir. K2 kodlu ebeveyn bu konu ile ilgili düşüncelerini şu şekilde belirtmiştir:

"Tavsiye verecek olsam arkadaşşıma "Rol model ol" derdim yine. Bu doğrudur yani, ben yanlış yaptığıma inanmıyorum. "Rol model ol çocuğuna. Çocuğun yanında bağırıp çağırma" derdim."

"Çocuklar Arasındaki Dengeyi Sağlama" kategorisi ile ilgili görüş bildiren tek ebeveyn yine K2 kodlu ebeveyndir. K2; *"Arkadaşıma; "Çocuklarına eşit mesafede yaklaş" derdim. "Eşit davran çocuklarına. Biri çok zeki, biri çok güzel olabilir. Ama onlar senin çocukların. Allah'ın emaneti onlar. Eşit davran."* şeklinde bir açıklama yapmıştır.

Bir diğerkategori olan “Çocukların Yanında Tartışmama” kategorisi ile ilgili görüş bildiren tek ebeveyn K2 kodlu ebeveyndir. K2 bu konuyla ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

“Eşinle de tartışırsan... Çocuklar Duymasın filmi vardı, güzel bir şeydi mesela. “Git ayrı odada konuş. Onlar yokken tartışın.” derdim arkadaşşıma.”

“Gözlemleme” kategorisi ile ilgili görüş bildiren ebeveyn yalnızca K2 kodlu ebeveyndir. K2’nin bu konudaki görüşleri şu şekildedir:

“Arkadaşıma, çok iyi gözlemlemesini öneririm çocukları. Çok iyi gözlemleyin. Bir eksiği varsa anında müdahale edin. Hani çevredeki çocukları da görüyorsun, şeyleri de görüyorsun. “Çocuğunda bir eksik gördüğün anda hemen psikiyatra götür” derdim. Hemen. Acilen...”

Son kategori olan “Dengeli Disiplin” ile ilgili görüş bildiren ebeveynler; K4, K6 ve K11 kodlu ebeveynlerdir. K6 kodlu ebeveyn bu kategori ile ilişkili uygulamalarını aşağıdaki şekilde bildirmiştir:

“Yanlış bu, yanlışsa onun yanlışına sen evet deme” derdim arkadaşşıma.”

K11 ise bu konu ile ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

“Ebeveynlerin hemfikir olması ebeveynler arasında muhakkak bu süreçte karşılıklı o süreci yönlendirecek bir işbirliğinin olması her şeyden elzem. Yani “kızdım, oynamıyorum” şansımız yok. Çünkü ortada bir evlat var. Disiplin konusunda yine de hep ben çok zorlandığımı ister istemez. Biraz da tabi şu vardı. Babada kaldığı için, haftada bir kere ya da iki gün geldiğinde “sevgi mi şefkat mi disiplin mi” noktası hep zorladı. Çünkü bu iki günün içine sığacak bir şey değil. Onun için de benim söyleyebileceklerim, muhakkak ayrılık olsa bile fiziksel anlamda mekan olarak yakın olmalı, böylece çocuk onların arasında mesela ben bir gün “babam bir uçta sen bir uçta anneannem bir uçta” diye ağladığını biliyorum. Yani bu doğrultuda “ne yapayım canım bu benim hayatım” deme şansı da yok, her iki tarafın birden. Bunun içinde yeterince zorlanıyorlar, çok küçükler. Olabildiğince biz sakin olacağız, gerekirse herkesin hep birlikte disipline olması adına ben herkesin üstüne düşeni yapması gerektiğine inanıyorum.”

5. Ebeveynlerin Görüşme ile İlgili Geribildirimleri

Görüşmenin sonunda ebeveynlerden bu görüşmeyle ilgili geribildirimde bulunmaları istenmiştir. Bu görüşmeden dolayı kendini iyi hissettiğini ifade eden ebeveynler K1, K7, K8 ve K12 kodlu ebeveynlerdir. K1 bu konuyla ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

*“M*** gibi çocuklarla ilgilenen birilerinin olduğunu fark ettim. İlk kez böyle bir şeyle karşılaşıyorum. Demek ki böyle çalışmalar oluyor.”*

K7 kodlu ebeveyn ise;

*“İyi, güzel bir şey. Şöyle bir şey. Bizimle ilgilenildiğini daha iyi anladım. Mesela bu görüşmeyi yapmayıp da “nasıl olsa İ*** Hanım görüşüyor, nasılsa bu tedavi sürüyor” deyip bu görüşme olmayabilirdi. Ama benim düşüncelerim değerlendirilecekse burada benim için güzel bir şey yani... Yani iyi bir şey benim için güzel bir şey. İlgilenildiğini fark ettim. “Aman sen de tamam işini görsün gitsin” gibisinden yok. İlgilenildiğini fark ettim, hoşuma gitti. Güzel bir uygulama.”* diyerek bu görüşmenin ona iyi geldiğini ifade etmiştir.

K4, K5, K6, K10 ve K11 kodlu ebeveynler ise bu görüşmenin ardından çocuklarına olan yaklaşımlarını sorguladıklarını ifade etmişlerdir. K10 kodlu ebeveyn bu konuyla ilgili düşüncelerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

“Çocuğun küçüklüğüne doğru gittim ben. Onda yaptıkları hata nedir, onu düşünmeye çalıştım.”

K11 kodlu ebeveyn ise; *“Öncelikle yine de geçmişten bugüne disiplini sorgulayıp düşündürüttüğün için teşekkür ederim.”* diyerek bu konudaki görüşlerini bildirmiştir.

K5 kodlu ebeveyn ise bu tür görüşmelerin çocuklar için de olmasını istediğini şu şekilde ifade etmiştir:

“Valla böyle bir görüşmenin aslında çocuklar için de yapılmasını isterdim yani. Çocuklarla ilgili... Yani bu şekilde bire bir. Soru cevap şeklinde olabilir. Çocuğun kendi duygu ve düşüncelerini anlatması mesela bir konuyla ilgili. “Ne düşünüyorsun, bana anlatır mısın, içini döker misin?” şeklinde... Ben biraz daha böyle terapi gibi olmasını istiyorum. Yani böyle çocuk “tamam artık konuşmak istemiyorum” deyinceye kadar konuşabilmesini istiyorum.”

K2, K3 ve K11 kodlu ebeveynler ise bu görüşmeden onlarda farkındalık yarattığını ifade etmişlerdir. K3 bu konuyla ilgili görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Ha. Ya tabi ki insan her şeyden bir şeyler alıyor. Yani en azından birazcık daha bilgi sahibi oldum. O sorunlardan daha biraz farkındayım. Belki bazı yanlış şeyleri daha fazla düşünüyorum. Daha düzeltmeye çalışıyorum...”

K11 ise bu konuyla ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

“Hani yaşadığımız zorluğu da sana cevap verirken de aynı şekilde boşluklarla birlikte ne olduğunu bir kere daha görmüş oldum. Yani aslında sözünü ettiğimiz gerekçelerden dolayı sağlanamamasının sebeplerini, zorluk noktalarını, bir kere daha tabloyu görmek açısından da kendimizdeki eksiklikleri ve zorlukları da görmeme sebep olduğun için teşekkür ediyorum sana...”

Tartışma

Bireyin doğum anından itibaren ebeveynleri ile arasındaki bağ, bireyin yaşamı boyunca etkilerini sürekli göstermektedir. Bu süreçte ebeveyn özellikleri değişiklikler göstermektedir. Ebeveynlerin kişilik özellikleri çocukların kişilik gelişiminde olumlu veya olumsuz etkilere sebep olmaktadır (Kandır ve Alpan, 2008; Korkut, 2012). Ülkemizde ebeveyn tutumları ile ilgili çalışmalar bulunmakla birlikte bu tutumlar geniş başlıklar altında ele alınmış ve detaylı bir incelemeye gidilmemiştir. Özellikle Türkiye’de Davranım Bozukluğu tanısı ve ebeveynlerin disiplin uygulamaları arasındaki ilişkinin derinlemesine incelendiği bir araştırma bulunmamaktadır.

Davranım Bozukluğunun en belirgin özelliği, diğer insanların temel hak ve sınırlarının, toplumsal kuralların ve normların yineleyici olarak saldırıya uğratılmasıdır. Ülkemiz adına çok önemli bir konu olan Davranım Bozukluğu hastalığının etiyolojisinde önemli bir yeri olan ebeveyn disiplin uygulamaları, bu tezde derinlemesine incelenmiştir.

Davranım Bozukluğu tanılı ergenlerin ebeveynlerinin disiplin algıları; “kural, düzen, ödenetim ve sınırlarını bilme, ödül ceza yöntemi, saygı, otorite, sorumluluk, eğitim” alt temaları üzerinde tanımlanmıştır. Disiplin algısı temasını incelediğimizde katılımcılar tarafından farklı şekillerde yorumlanması bu kavramın derinliğini ortaya koymaktadır. Bu kavramın farklılıklarını eğitim düzeyinde incelemek istediğimizde dört farklı eğitim kategorisine göre algının değiştiği görülmüştür. Disiplin algısını ilköğretim eğitim düzeyine sahip katılımcılar yoğun olarak düzen, saygı ve kural bağlamında düşünürken, lisansüstü eğitime sahip olan katılımcı ise disiplin algısını “öz denetim ve sınırlarını bilme” olarak ifade etmiştir. Yapılan çalışmalar, Türk kültüründe, ebeveyn kontrolünün genellikle olumlu olarak algılandığını ve ilgi olarak yorumlandığı göstermektedir (Fişek, 1982; Kağıtçıbaşı, 1990).

Ebeveynlerin, çocuklarını yetiştirirken önem verdikleri bazı değerler bulunmaktadır. Erdem (2003) için “değer” kavramının tanımı, “bir konuyla ilgili durumu başka bir duruma tercih etme eğilimi” olarak tanımlamaktadır. Araştırmamızın ikinci temasında araştırmaya katılan ebeveynlere önem verdikleri değerler sorulmuştur. Araştırmaya katılan ebeveynlerin soyut bir kavram olan “değer” kavramına ilişkin fikirlerini ifade ederken zorlandıkları gözlenmiştir. Bu temada; Ahlaki Değerler, Topluma Uyum ve Yararlılık, Öz bakım ve Sağlık, Dini Değerler, Eğitim,

Özdenetim-Öz yeterlilik, Sınır Duygusu, İtaat Etme, Mükemmelliyetçilik, Görgü Kuralları, Vatani Değerler ve Bağımlılıktan Koruma başlıklı alt temaları oluşmuştur. Katılımcılar için önem verilen değerler yoğun olarak “Ahlaki Değerler” alt teması çevresinde toplanmıştır. Bu alt tema; Saygı, Sevgi, Empati, Doğruluk-Dürüstlük, Merhamet, Güvenilirlik kategorilerinden oluşmaktadır. 2018 yılında Ezgin ve Dilmaç tarafından 30 ebeveynle yapılan bir nitel çalışmada; ebeveynlere göre değer kavramının tanımı ve ebeveynlerin öncelikli değerleri sorulmuştur. Bu çalışmadaki ebeveynlerin değer kavramları; Evlat, Aile, Vefa, Sevgi ve Saygı, Din ve İnanç, Yaşam Tarzı, Özveri, Beden Sağlığı, Ahlak, Doğruluk ve Dürüstlük, İyilik ve Merhamet, Arkadaşlık ve Diğer Algılar alt temalarından oluşmaktadır. Bizim araştırmamızla bu araştırma arasında benzer olarak ebeveynlerin, “değer” kavramını; Sevgi, Saygı, Ahlak, Doğruluk, Dürüstlük, Merhamet, Beden Sağlığı, Merhamet şeklinde yorumladıkları dikkat çekmektedir. Ezgin ve Dilmaç’ın araştırmasında bu alt temalardan Sevgi ve Saygı alt temasıyla ilgili 15 numaralı ebeveyn *“Sevgi, saygı ve bence fedakarlığın karşılığıdır değer”* şeklinde görüşlerini ifade ederken; bizim çalışmamıza katılan K7 kodlu ebeveyn ise *“...Ufaktan itibaren doğruyu yanlış ebeveynler versinler çocuklarına. Zaten bu aile sevgisi, en başta Allah sevgisi diyeyim ben...”* diyerek sevgiye verdiği önemi açıklamıştır. K2 kodlu ebeveynin “Saygı” alt teması ile ilgili ifadeleri ise şu şekildedir: *“Saygısızlık etmemek. Saygıya çok önem veririm. Büyüklere saygısız olmamak gibi...”*

Ezgin ve Dilmaç’ın araştırmasına katılan ebeveynlerin öncelik verdiği değerler ise; “Sosyal Değerler, Entelektüel ve Kariyer Değerleri, Maddi Değerler, Evrensel Değerler(Sevgi), Din ve İnanç Değerleri, Ahlaki Değerler ve İnsan Onuru” alt temalarından oluşmaktadır. “Sosyal Değerler” alt teması ise; Saygı, Doğruluk, Dürüstlük, Şefkat, Merhamet, Tevazu, İyilik, Paylaşma ve Hoşgörü” gibi değerlerinden oluşmaktadır. Çalışmaya katılan 11 numaralı ebeveyn saygı ve sevgiye verdiği önemi şu şekilde ifade etmiştir: *“Saygı ve sevgi önemli. Çocuklarım da öyle olsun. Büyüğü küçüğü bilmeyeceklerse, anne babaya hayrı yoksa trilyonları olsa ne olur, büyük yerlere gelse ne olur.”* “Entelektüel ve Kariyer Değerleri” alt temasında Kariyer Değerleri; kalite kariyer, eğitim gibi değerlerden; Entelektüel Değerler ise beden sağlığı, akıl sağlığı, bilgi, başarı vb. değerlerden oluşmuştur. Bizim çalışmamızla bu çalışma arasındaki birçok benzer alt temanın yanı sıra, bizim

çalışmamızda Topluma Uyum ve Yararlılık, Özdenetim-Öz yeterlilik, Sınır Duygusu, İtaat Etme, Mükemmelliyetçilik, Görgü Kuralları, Vatani Değerler, Bağımlılıktan Koruma ve Empati gibi alt temalar bulunmasına rağmen Ezgin ve Dilmaç'ın araştırmasında bu alt temaların bulunmaması dikkat çekmektedir.

Bu temada ebeveynlerin önem verdiği değerler belirlenmeye çalışılmıştır. Çünkü ebeveynlerin önem verdiği değerlerin bilinmesinin, çocuklardaki davranım bozukluğunun etiyojisini anlamada önemli bir rol oynadığı düşünülmektedir. Yapılan bir araştırmada, ebeveynlerin sahip olduğu değerlerin, çocuğun gelecekteki inançları için nelerin önemli olduğu şekillendirdiği ifade edilmektedir (Gerris, J. R. M., Dekovic, M., Janssens, J. M.A.M., 1997).

Araştırmamızda ebeveynlere çocuklarını yetiştirirken kullandıkları disiplin uygulamaları sorulmuştur. Ebeveynlerden alınan cevaplara göre; Pozitif Etkili Disiplin Uygulamaları ve Negatif Etkili Disiplin Uygulamaları olmak üzere iki farklı alt tema tanımlanmıştır.

Pozitif Disiplin, beklenen davranışı kazandırmak amacıyla bireyin özdenetimi geliştirmesini, davranışlarında hakimiyet sağlayabilmesini ve sorunlarıyla baş edebilmesini amaçlayan bir yöntemdir. Araştırmamıza katılan ebeveynlerin kullandıkları Pozitif Disiplin Uygulamaları alt teması; Hikayeleştirme, Erteleme, Kural Koyma, Sevdiği Kişilerle Çocuğa Ulaşmaya Çalışma, Davranış Değişikliği Oluşturma, Kabullenme, Uzman Desteği Alma, Telkin Verme, Sorumluluk Verme,

Dikkati Başka Yöne Çekme, Derinlemesine Dinleme, Hoşgörü, Tutarlılık, Eğitim, Açıklama Yapma, Sosyalleştirme, Yönlendirme, Destekleme, Rol Model Olma, Kaliteli Zaman Geçirme, Sevgiyi Gösterme, Seçim Hakkı Verme ve Sözel Teşvik kategorilerinden oluşmaktadır. Yapılan araştırmalarda genellikle ebeveynlerin kullandıkları negatif disiplin uygulamaları üzerinde durulmuştur. Bu nedenle bu alt tema ile ilgili elimizde yeterince kaynak bulunmamaktadır. Tahiroğlu, Bahalı, Avcı, Seydaoğlu ve Uzel'in 2009 yılında 442 ebeveynle yaptığı araştırmada; annelerin %47.5'inin babaların ise %32'sinin çocuklarına her gün düzenli olarak zaman ayırdığı görülmüştür. Ebeveynlerin %27.6'sı çocukları ile gezdiğini, %38.9'u çocuklarına sevgi gösterdiğini ve %29.2'si kalite zaman geçirmek için etkinlikler yaptığını ifade etmiştir. Bir diğer kategori olan Rol model olma, beklenen

davranışın kazandırılmasında oldukça etkili bir yöntemdir. Ezgin ve Dilmaç'ın araştırmasında ebeveynlerin Rol Model olması ile ilgili 10 numaralı katılımcı *“Sevgiyi saygıyı anne babadan alacak çocuk. Anne baba örnek olmalı. Bizde o yok ki. Evde oğlum eşine değer vermeyen bir baba görüyor. O yüzden bence ilerde o da kadınlara değer vermeyecek. Çünkü büyüdükçe tavırlarında babasını taklit ediyor. Bundan çok korkuyorum. Bana yardım edecek olsa erkek adam yemek mi hazırlar diyor. Büyüyünce ha bire zengin olacağım deyip duruyor”* şeklinde görüşlerini ifade ederken, araştırmamıza katılan ve bu konu ile ilgili görüş bildiren tek ebeveyn olan K2 kodlu ebeveyn de aynı görüşe sahip olmakla beraber görüşlerini *“...Dediğim gibi örnek, rol model olmaya çalışarak ben daha fazla şey yaptım yani. Ben “oğlum bak ne yapıyorum, kitap okuyorum, hadi siz de okuyun...”* şeklinde ifade etmiştir. Araştırmamızda, “Kural Koyma” kategorisi Pozitif Etkili Disiplin uygulamaları alt temasında olmasına karşın, Aslan (1992) çocuğa nedenini anlayamadığı kuralların koyulmasının çocuğun gelişimi için negatif etkiye sebep olduğunu ifade etmiştir. Buradan, çocuğa kural koyarken nedenini anlayabileceği şekilde açıklanması gerektiği ve gerek olmadığı sürece aşırı kural koymaktan kaçınılması gerektiği sonucuna varılmaktadır.

Araştırmamızdaki bir diğer alt tema olan Negatif Disiplin Uygulamaları ise; İhmal-İstismar-Şiddet, Ödül-Ceza Yöntemi, Çocuğa Bağımlılık, Fiziksel Engelleme, Ebeveyn Çatışması, Görmezden Gelme, Tutarsız Davranışlar, Dengesiz Disiplin, Otoriter Tutum, İzin Verici Ebeveyn, Sorumluluk Vermeme, İzolasyon, Kısıtlama, Mahrum Bırakma ve Öğüt Verme kategorilerinden oluşmaktadır. İhmal-İstismar-Şiddet kategorisi ise; Sözel Şiddet, Psikolojik Şiddet, Fiziksel Şiddet, Ebeveynlerden Birinin İlgisiz Olması, Dışlama/Ayrımcılık alt kategorilerinden oluşmaktadır. Bu konu ile ilgili çok fazla araştırma bulunması, araştırmacıların özellikle negatif disiplin uygulamaları üzerine yoğunlaştığını göstermektedir. Özellikle İhmal-İstismar-Şiddet kategorisi birçok araştırmacı tarafından çalışılmış ve şiddetin her türünün DB tanısı üzerinde oldukça önemli bir faktör olduğu görülmüştür. Yapılan bir araştırmada, cinsel istismara uğrayan çocukların diğer tüm faktörlerin kontrolü sağlansa bile DB gösterme ihtimalinin 12 kat daha fazla olduğu ifade edilmiştir (Rogers ve Terry, 1984). Ebeveynler problemleri çocuğa katı tutum ve şiddet uygulayarak çözmeye çalıştığında, çocukların da sosyal ilişkilerinde bu davranışları gösterdiği belirtilmektedir. Bu tip ebeveynlerle büyüyen çocuklar,

sorunlarını çözüme mekanizması olarak ebeveynlerinden gördükleri şiddeti rol model almaktadır. Ezgin ve Dilmaç'ın araştırmasında, 15 numaralı ebeveyn çocuğuna uyguladığı yöntemi, *"Olumsuz durumlarda baba bağıırır ben döverim. Mesela alışveriş merkezine götürdüm yere düşen sakız alınır mı hiç? Aldı ve attı ağzına. Çıldırdım. Çok dövdüm. Biliyorsunuz özel gereksinimli başka çocuğum da var. Zaten hastalıklardan bıkmışım. Hasta olacaklar diye ödüm kopuyor. Hasta olursan seni hastaneye yatırırım ve bakmam dedim."* şeklinde ifade ederken; bizim araştırmamıza katılan K2 kodlu ebeveyn uyguladığı yöntemi, *"...Elektrik süpürgesinin demir sapı var ya. Onunla O***'a vuruyor. Kafasına vuruyor, sırtına vuruyor... Ama anne giriyordu. Anne bacaklarına falan çocuğun böyle çimdik izleri falan görüyordum. Hatta bir defasında şeyle kollarını delmiş. 0.7 0.5 kalemle. Delik delik çocuğun kollarına baktım. İlkokula giderken..."* şeklinde ifade etmiştir.

Bir başka kategori olan Ödül-Ceza yöntemi ile ilgili değişken görüşler bulunmakla birlikte bu yöntem Negatif Disiplin Uygulamaları alt teması içinde işlenmiştir. Baltaş'a (2014) göre, ceza vermek bazen problemin çözülmesinde etkili olabilmektedir. Ancak ceza, çocuğun beklenen davranış üstüne yoğunlaşmasını engellemektedir. Ceza gören çocuk, bu esnada veya sonrasında ebeveynin haksız olduğunu düşünür ve sonrasında aynı hataları yapmamaya değil, nasıl ceza almaktan kurtulabileceği üzerine yoğunlaşır. Çocuk ile ebeveyn arasındaki etkileşime zarar verir (Kohn, 2006). Ölçek'in 2010 yılında 46'sı örneklem grubu, 46'sı kontrol grubu olmak üzere toplam 92 ergen ve bu ergenlerin anne ve babaları ile yaptığı araştırmada, anne babaların son zamanlarda fiziksel cezalandırma yöntemini daha az uygulamasına rağmen, fiziksel olmayan cezalandırmanın da çocuklarda ruhsal bozukluk yaşanmasında etkili olduğu bulunmuştur. Ödüllendirme yönteminde ise her ne kadar amaç olumlu davranışların tekrarını sağlamak olsa da araştırmalara göre çocuğun ahlaki gelişimi bakımından negatif bir uygulama olarak görülmektedir (Çaplı, 1993; Kohn, 1997). Çocuğa verilen her türlü ödül, onun davranışı üzerine düşüp çıkarımlar yapamamasına neden olmaktadır (Bolat, 2016). Yapılan araştırmalar, ödül yönteminin çocuğa değer kazandırma konusunda yetersiz kaldığını ve hatta çocuğa ahlaklı bir birey olmamayı öğrettiğini ifade etmektedir. Çünkü çocuk, en kısa zamanda ve zahmetsiz şekilde ödüle ulaşma amacı uğruna etik olmayan davranışlara başvurabilir (Kohn, 1997; Kohn, 2006).

Çocuğa Bağımlılık, İzin verici Ebeveyn ve Sorumluluk Vermeme kategorilerinde çocuklarına aşırı odaklanan, çocuğun gereksiniminden daha fazla yardım eden, çocuğun hayatını yönetmeye çalışan ve sürekli müdahale eden mükemmelliyetçi ebeveyn tutumları görülmektedir. Bu tutuma “Helikopter Ebeveynlik” denmektedir (Lee ve Kang, 2018). 549 öğrenci ile yapılan bir çalışmada, annelerin temel yaşam becerileri konusunda, babaların ise etik-ahlaki konulardaki helikopter yaklaşımı çocukların yaşamdan aldıkları doyumunu en çok negatif şekilde etkileyen değişkenler olmuştur (Yılmaz ve Büyükcebeci, 2019). Yapılan diğer çalışmalarda da araştırmamızla paralel olarak, Türkiye’de DB tanısı alan ergenlerin genellikle geniş aile ortamında büyüdüğü ve anne-baba dışındaki aile üyelerinin çocuğa aşırı ilgili davrandığı görülmüştür. Bu çalışmalarda çocukların hiçbir engelle karşılaşmadığı ve isteklerini gereğinden fazla şekilde yapıldığı görülmektedir (Erden ve Kargı, 2005; Çam ve Ünal, 2016). Bu tutumla büyüyen çocuklar benmerkezci olmakta, asi ve saldırgan davranışlar göstermektedirler. Sınır kavramını bilmedikleri için çevresindeki insanlarla takım halinde çalışırken uyum sağlayamamakta ve sosyal ilişkilerinde başarılı olamamaktadırlar (Yavuzer, 2013).

Çocuğun hatalı davranışı sonrasında ona küsmek veya çocuğu görmezden gelmek de ebeveynlerin sıklıkla kullandıkları negatif disiplin uygulamalarından biridir. Çocuk olumsuz bir davranışta bulunduğunda, çocuğa kayıtsız kalmak veya küsmek, çocuğu olumsuz duyguları ile yalnız bırakacak cezalar vermek çocuğun bir kayıp endişesi yaşamasına neden olmaktadır. Bu durumda çocuk olumsuz duygular içinde boğulmakta ve burada yapılandırıcı bir ebeveynlik uygulamasından bahsedilememektedir (Zabcı, 2018). Ferro (2009), çocuk için olabilecek en büyük tehditlerden birinin terk edilme tehdidi olduğunu, çocuğun bu durumu ölüm gibi yaşantıladığını ifade etmiştir. Bu durumda kalan çocuk, terk edilme veya ebeveyni kaybetme korkusuyla diğerlerinin isteğine uygun davranmaya mecbur kalacak ve bu durumdaki çocuk öfkesini yönetmekte oldukça zorlanacaktır (Zabcı, 2018).

Tutarsız Davranışlar ve Dengesiz Disiplin ise, çocuğun psikososyal gelişiminde oldukça negatif bir etkiye sahiptir. Çağdaş (2003), bir ebeveynin bir olaya bir gün hoşgörü ile yaklaşıp bir diğer gün cezalandırarak yaklaşması veya bir ebeveynin bir olaya hoşgörülü yaklaşırken diğer ebeveynin aynı olaya cezalandırarak yaklaşmasının yanlış bir tutum olduğunu ifade etmektedir. Sürekli tutarsız ve dengesiz disiplin içinde olan ebeveynlerin çocukları neyin doğru neyin yanlış olduğu

ayrımına varamamakta, korkular, kuruntular ve ilgiyi üzerine çekmek için problemler yaratmaktadırlar (Yörükoğlu, 1992). Araştırmamızla paralel olarak Çubukçu (2004) ise, ebeveynlerin tutarsız davranışlarının çocukta huzursuzluğa, bocalamaya ve olumsuz davranışlar sergilemelerine neden olduğunu ifade etmiştir.

“Otorite” kavramı Latince “auctoria” kelimesinden gelmekte, Eski Roma’da kişinin toplumdaki itibarının, gücünün etkililiği ve etrafında insan toplayabilme kabiliyeti ile ilişkilendirilmektedir (Fruhauf, 20019). Winnicott (1956), çocuklardaki davranım bozukluğunu anlatırken, çocuklar için güvenilir bir nesne ve sabit bir ortam gerektiğini vurgulamaktadır. Winnicott’a göre, çocukların ihtiyacı bir sınırdır. Yıkıcı davranışları ile çocuk çerçeve arayışını diğerlerine geçirmeye çalışır. İlk olarak annenin kollarını çerçeveye benzetmiş, sonra ise ebeveynleri ile arasındaki ilişkiler, ailesindeki yakın kişiler, sonrasında dış dünyadan okul, toplum ve en sonunda da yasalar bulunmaktadır. Çocuk, öncelikle evdeki sınırları zorlamaktadır ve ebeveynlerinden bir sınır aramaktadır. Fakat çocuğun beklediği bu sınır duygusu ebeveynlerden gelmezse bu arayış okul, arkadaşlar gibi evin dışındaki bölgelere taşmaktadır. Ebeveynler çocuğundan gelen mesajları alıp, saldırgan eylemlere dayanabildiği ve çocuktaki bu duyguları sakinleştirebildiği takdirde onarım yaşanır ve antisosyal davranışlar düzelmeye başlar (Özen, 2010). Fakat ebeveynler çoğunlukla saldırgan davranışları önlemek için otoriter bir tutum sergileyerek çocuğun söz dinlemesine, koşulsuz itaat etmesine önem vermektedirler (Kohn, 2006). Otoriter ebeveynler, sürekli bir kontrol içerisinde hareket eder ve çocuğun her şeyine karışır. Çocuğun hata yapmasına müsaade etmezler ve her duruma müdahil olmaktadır. Bu şekilde büyütülen çocukların genellikle uslu ve sessiz bir çocuk oldukları görülse de yapılan araştırmalarda otoriter tutumla büyütülen çocukların özellikle ergenlik döneminde aşırı isyankar, kavgacı ve kindar bireyler olduğu görülmektedir. Ayrıca bu çocukların özgüven ve olması beklenen özdenetim bakımından yoksun oldukları görülmüştür (Sayar ve Bağlan, 2014; Yavuzer, 2014a). Gülenay’ın 2019 yılında İstanbul’da sözel ya da fiziksel şiddet eylemlerine sıklıkla başvurma gibi DB belirtileriyle kliniğe başvuran veya okuldaki öğretmenlerinden bu belirtileri gösterdiği ifade edilen 30 erkek çocuk ile DB semptomları göstermeyen, herhangi bir psikiyatrik/psikolojik olay yüzünden kliniğe gelmemiş, normal gelişim gösteren 30 erkek çocukla yapılan araştırmada; DB

belirtileri olan grup ile DB belirtileri olmayan grup, katı kuralcı ilişki alt ölçeğinden alınan puanlara göre gruplar karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. DB belirtileri gösteren gruptaki çocukların annelerinin katı kuralcı ilişki puanları, DB belirtileri göstermeyen gruptaki çocukların annelerinin katı kuralcı ilişki puanlarından anlamlı derecede yüksek bulunmuştur.

Araştırmamızda aynı zamanda ebeveynlerin kullandıkları disiplin uygulamalarının çocuk üzerindeki etkileri de araştırılmış ve “Disiplin Uygulamalarının Çocuğa Etkisi” ana teması; Pasif Davranışlar, Agresif Davranışlar, Girişken Davranışlar, Manipülatif Davranışlar, Uyumsuz Davranışlar, Duyarsız Davranışlar, Özdenetim Eksikliği ve Doyumsuzluk alt temalarından oluşmuştur. Bu çocuklarda; ebeveyne bağımlılık, özgüven eksikliği, sosyal geri çekilme, ebeveyne kaybetme korkusu, kendisine ve çevresine karşı saldırganlık, çok konuşma, yalan söyleme, manipülasyon, sınırları zorlama ve başına buyruklu gibi olumsuz davranışların yanı sıra; özdenetim, dürüstlük, şefkat, yaşama sevinci ve yardımlaşma gibi olumlu davranışlar da görülmektedir. Araştırmalar da bizim araştırmamızla paralel şekilde, negatif disiplin uygulamasına maruz kalan çocukların özellikle ergenlik döneminde aşırı isyankar, huzursuz, saldırgan, kindar, asosyal, ebeveyne bağımlı, sınır duyguları gelişmemiş bireyler oldukları ve olması beklenen özdenetim bakımından yoksun oldukları görülmüştür (Winnicott, 1956; Çubukçu, 2004; Yavuzer, 2013; Sayar ve Bağlan, 2014; Yavuzer, 2014a; Zabcı, 2018). Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği alanında yapılan, Davranım Bozukluğu Tanılı Ergenlere Verilen Psikoeğitimin Öfke Yönetimine Etkisi adlı araştırmada Manisa Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesi Çocuk ve Ergen Psikiyatri servisinde yatarak tedavi edilen DB tanılı 12-18 yaş arası ergen bireylerle çalışılmıştır. Araştırmada, çocuk ve ergen psikiyatri yataklı biriminde tedavi görmüş davranım bozukluğu tanılı ergenlerin, klinikte tedavi gördükleri süreçte öfkelenedikleri zaman verdikleri tepkiler incelenmiştir. Ergenlerden, öfke tepkilerini en çok kullandıkları yöntemden en az kullandıkları yönetime doğru numaralandırmaları istenmiştir. Uygulama grubunda bulunan ergenlerin “Herkesten uzakta sessiz kaldım” tepkisini %25’i ilk sırada öfke tepkisi olarak kullandıklarını belirtmişlerdir. “Ağladım” tepkisini uygulama grubunda bulunan ergenlerin %12,5’i ilk sırada öfke tepkisi olarak kullandıklarını, %37,5’inin “Bağırarak küfür ettim” tepkisini üçüncü seçenek olarak kullandığını, yarısının ise bu tepkiyi hiç kullanmadığı görülmüştür. “Kendime zarar verdim”

tepkisini deney grubunda bulunan ergenlerin %25'i ikinci sırada öfke tepkisi olarak kullandıklarını, %12,5'i ise bu yöntemi öfke tepkisi olarak kullanmadığını belirtmişlerdir. Uygulama grubundaki ergenlerin yarısı "Başkalarına zarar verdim" tepkisini ilk sırada, %37,5'i ise bu yöntemi öfke tepkisi olarak kullanmadıklarını ifade etmişlerdir. "Eşyalara zarar verdim" tepkisini ise deney grubunda bulunan ergenlerin %12,5'i ilk sırada öfke tepkisi olarak kullandıklarını, %37,5'i ise öfke tepkisi olarak bu yöntemi kullanmadıklarını ifade etmişlerdir (Uzunoğlu ve Arabacı, 2017). Buradan da araştırmamızla paralel olarak DB tanılı ergenlerin öfkelerini; ağlama, bağırma, küfür etme, kendine, başkalarına veya eşyalara zarar verme şeklinde ifade ettiği görülürken, araştırmamızdan farklı olarak DB tanılı ergenlerin öfkeleri karşısında ilk seçenek olarak sessiz kaldıkları görülmüştür.

Ebeveynlerden geçmiş ile ilgili bir değerlendirme yapmaları istendiğinde ise "Pişmanlık, Gelecek Kaygısı, Sorgulama/Kararsızlık, Kendinden Memnuniyet ve Olumlu Duygular, Baş Etme Güçlüğü" gibi duygular karşımıza çıkmaktadır. Bazı ebeveynlerin çocuklarının durumuyla baş etmekte oldukça zorlandığı, bazı ebeveynlerin çocuklarının şu anki durumunun onların geleceğine nasıl yansıtacağı konusunda endişeli olduğu, bazı ebeveynlerin yaptığı negatif disiplin uygulamalarından ötürü pişmanlık yaşadığı ve bu konuda kendini suçladığı, bazılarının ise nerede hata yapıldığına dair kendilerini sorguladıkları ve bir çıkarım yapamadıkları görülmüştür. Bunlara zıt olarak, bazı ebeveynler ise kullandıkları disiplin uygulamalarından ve çocuklarına yaklaşım tarzlarından memnun olduklarını ve ellerinden geleni yaptıklarını ifade etmişlerdir. Ebeveynlerin bazıları, bu araştırmaya katıldığı için çok memnun olduğunu, kendisi ve çocuğuyla ilgili böyle çalışmaların olmasından çok mutluluk duyduğunu ve kendini değerli hissettiğini ifade etmiştir. Buradan da yola çıkarak ebeveynlerin çocuklarını yetiştirirken ne kadar zorlandıkları ve kendilerini çaresiz hissettikleri sonucuna varılmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

DB, çocukluk ve ergenlik çağında görülen önemli bir psikiyatrik bozukluktur. Toplum için oldukça önemli bir problem olan DB'nin etiyolojisine bakıldığında özellikle aile içi ilişkiler üzerinde durulmaktadır.

Ülkemizde ebeveyn tutumları ve disiplin uygulamaları üzerine oldukça fazla nicel araştırmalar bulunmaktadır. Nicel araştırmalar ebeveyn disiplin uygulamalarına ışık tutması açısından oldukça önemli bir rol oynasa da ebeveynlere belli seçenekler sunulması, ebeveynleri hem yönlendirmekte hem de sadece seçenekleri işaretleyebildikleri için cevapların olduğu gibi yansıtılmasında yetersiz kalmaktadır. Bu açıdan ele alındığında nitel araştırmaların yeri oldukça önemlidir. Ebeveynlerin çocuklarını yetiştirirken kullandıkları disiplin uygulamalarını derinlemesine inceleyerek, konuya daha derin bir bakış açısı sağlamaktadır. Hemşirelik alanında nitel araştırma türü çok tercih edilmemesine rağmen araştırmamız, DB tanılı çocukları ve ebeveyn disiplin uygulamalarını incelemeye hemşirelik alanında yapılan ilk nitel araştırmalardan biridir.

Araştırmalarda DB tanılı ergenlerin ebeveynlerinin kullandıkları negatif etkili disiplin uygulamaları üzerinde durulmuş, pozitif etkili disiplin uygulamalarından yeterince bahsedilmemiştir. Araştırmamızda bu açıdan da diğer araştırmacılara farklı bir bakış açısı sunarak ebeveynlerin kullandıkları pozitif etkili disiplin uygulamaları da incelenmiştir. Ancak ebeveynlerin kullandıkları pozitif etkili disiplin uygulamalarının yetersiz kaldığı veya negatif disiplin uygulamalarının olumsuz yönde daha etkili olmuş olduğu düşünülmüştür.

Disiplin uygulamalarından biri olan pozitif disiplin tekniğinin çocuk gelişiminde birçok faydası olduğu görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında geleneksel disiplin yerine pozitif disiplin tekniği kullanılmalı; evlerde, okullarda ve diğer ilgililer tarafından ana yöntem olarak ele alınmalı ve uygulanmalıdır.

Ülkemizde “Hemşire” kavramı genellikle hasta bakımından ve tedavisinden sorumlu kişi olarak algılanmaktadır. Oysaki hemşirelerin birçok rol, görev ve sorumlulukları vardır. Bakım verici rolü, Eğitici rolü, Araştırmacı rolü, Savunucu rolü ve Danışmanlık rolü bu rollerden sadece birkaç tanesidir. Ülkemizde psikolojik gelişimin desteklenmesi için, sağlık sisteminin bebeklik ve erken çocukluk döneminde ebeveynlere ve çocuklara ulaşabilecek tek sistem olmasından ötürü, sağlık alanında hizmet verenlerin eğitim alanında da bulunması gerektiği (psikiyatri hemşirelerinin ilgi ve çalışma alanına girebilecek bir alan olduğu) göz önüne

alınmalıdır. Bu kapsamda, ruh sağlığı alanında önemli bir yere sahip olan psikiyatri hemşirelerinin de birçok işlevi bulunmaktadır. Psikiyatri hemşireleri, sorunlu davranışlar ortaya çıkmadan önce bilgilendirme, farkındalık yaratma, eğitim verme, uygun şekilde yönlendirme, yaşadıkları problemlerde de danışmanlık yapma gibi hizmetlerle ruh sağlığı alanında koruyucu müdahalelerde bulunabilirler.

Çocuklara ve ergenlere ulaşımın kolay olduğu bir diğer sistem olan eğitim sistemi ele alındığında da okul sağlığı hemşireleri ile ruh sağlığı alanında çalışan hemşireler iş birliği yapabilirler.

Ayrıca araştırmamızda ebeveynlerin DB tanılı çocuklarıyla sağlıklı bir iletişim kurmakta oldukça zorlandığı ve kendilerini çaresiz hissettikleri görülmüştür. Bu bağlamda ebeveynler için de destek programları oluşturulabilir.

Kaynaklar

- Abalı, O., Onur, M. Gürkan, K., Çelik, Ö., Tüzün, Ü. (2006). İlköğretim çağı çocuklarındaki davranım bozukluğu semptomlarının sosyodemografik verilere göre değerlendirilmesi. *Düşünen Adam*, 19(1), (s. 14-19).
- Akduman, G. G. (2010). Okul öncesi dönem çocuğu olan annelerin uyguladıkları disiplin yöntemlerinin çocuk istismarı açısından değerlendirilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi*, (s. 27).
- Altinköprü, T. (1979). Okul öncesinde, okulda, sosyal yaşamda çocuğun başarısı nasıl sağlanır?. İstanbul: Altinköprü.
- American Academy of Child and Adolescent Psychiatry. (2013). Conduct Disorder Facts for Families, 33, (p. 8-13).
- American Psychiatric Association. (2013). Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, 5th ed rev. (DSM-V-TR). Washington, DC: American Psychiatric Association.
- Amont, S., Wang, S. (2016). Beyninize Hoş Geldiniz. B. Erkan (Çev.). İstanbul: NTV.
- Apaydınlı, K. (2012). Ergenlik dönemi sorunlarının çözümünde müzik eğitiminin rolü ve önemi, *Journal of New World Sciences Academy*, 7(2), (s. 123-130).
- Arabacı, N. (2011). Anne Baba Çocuk iletişimini değerlendirme aracının (ABÇİDA) geliştirilmesi ve anne baba çocuk iletişiminin bazı değişkenler açısından incelenmesi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aras, Ş., Ünlü, G., Taş, F. (2007). Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Polikliniğine başvuran hastalarda belirtiler, tanılar ve tanıya yönelik incelemeler. *Klinik Psikiyatri*, 10, (s. 28-37).
- Arıkan, D., Çelebioğlu, A., Güdücü Tüfekçi, F. (2013). Çocukluk dönemlerinde büyüme ve gelişme: Pediatri Hemşireliği. Z. Conk, Z. Başbakkal, H. B. Yılmaz, B. Bolışık (Ed), (s. 53-101), Ankara: Akademisyen Tıp.
- Arkun, F. (2011). Annelerin Okul-Öncesi dönemdeki çocuklarına uyguladıkları disiplin yöntemleri: çocuğun mizacı ve davranış sorunları arasındaki ilişkinin incelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aslan, E. (1992). Benlik kavramı ve bireyin yaşamındaki etkileri. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri*, 4, (s. 7-14).

- Avcı, M. (2006). Ergenlikte toplumsal uyum sorunları. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 7(1), (s. 39-64).
- Balaguru, S. (2004). Acculturation and its impact on child rearing and child behavioral problems: A study of Asian-Indian immigrant families. Unpublished PhD Dissertation, The Faculty of the Curry School of Education University of Virginia. Virginia, US.
- Baltaş, A. (2014). Eğitim Başarısını Yükseltmede, Sağlıklı ve Mutlu İnsanlar Yetiştirmede Ailenin Rolü. H. Yavuzer içinde (s. 285-324). İstanbul: Remzi.
- Bardone, A., Moffitt, T., Caspi, A., Dickson, N., Stanton, W., Silva, P. (1998). Adult physical health outcomes of adolescent girls with conduct disorder, depression, and anxiety. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*, 37, (p. 594-601).
- Barkley, R., Fischer, M., Smallish, L., Fletcher, K. (2004). Young adult followup of hyperactive children: Antisocial activities and drug use. *J Child Psychol Psychiatry*, 45, (p. 195-211).
- Barret, P., Alison, S., Lara, H. (2002). Do Parents and Children Behaviors Differentiate Families Whose Children have Obsessive-Compulsive Disorder from Other Clinic and Non-Clinic Families? *J Child Psychol Psychiatry*, 43, (p. 597-607).
- Bassarath, M. D. L. (2001). Conduct Disorder: A Biopsychosocial Review. *The Canadian Journal of Psychiatry*, 46(7), (p. 609-616).
- Blazei, R. W., Iacono, W. G., McGue, M. (2008). Father-Child transmission of antisocial behaviour: the moderating role of father's presence in the home. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*, 47(4), (p. 406-415).
- Bolat, Ö. (2016). Beni Ödülle Cezalandırma: Mutlu ve Başarılı Çocuk Yetiştirmek İçin Rehber (s. 13-161). İstanbul: Doğan Egmont.
- Bor, W., Sanders, M. R. (2004). Correlates of self-reported coercive parenting of preschool-aged children at high risk for the development of conduct problems. *Aust N Z J Psychiatry*, 38, (p. 738-745).
- Butchart, A., Phinney, H. A., Mian, M., Furriss, T. (2006). Preventing child maltreatment: a guide to taking action and generating evidence. Geneva: WHO and International Society for the Prevention of Child Abuse and Neglect.
- Bülbül, H. S. (2004). Ergen Etiği. *STED*, 13(6), (p. 206).
- Camadan, F., Karataş, Z., Bozali, S. (2017). Aile içinde yaşanan anlaşmazlıklar. *Elektronik Sosyal Bilimler*, 16(64), Ek Sayı(s. 1510-1530).

- Canadian Pediatric Society. (2004). Effective discipline for children. *Pediatrics & Child Health*, 9(1), (p. 37-41).
- Clement, M. E., Chamberland, C. (2007). Physical violence and psychological aggression towards children: Five year trends in practices and attitudes from two population surveys. *Child Abuse & Neglect*, 31, (p. 1001-1011).
- Costello, J., Mustillo, S., Erkanli, A., Keeler, G. (2003). Prevalence and development of psychiatric disorders in childhood and adolescence. *Archgeneticpsychiatry*, 60, (p. 837-844).
- Çağdaş, A. (2003). Anne-Baba-Çocuk İletişimi. Konya:Eğitim.
- Çağdaş, A., Şahin, S. Z. (2011). Anne Baba Eğitimi. Ankara: Eğiten Kitap.
- Çam, S., Ünal, H. (2016). Davranım Bozukluğu tanısı alan ilköğretim öğrencilerine okullarda sunulan psikolojik danışmanlık hizmetlerinin incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 25(1), (s. 165-182).
- Çaplı, O. (1993). Çocukların Gençlerin Eğitimi. Ankara: Bilgi.
- Çubukçu, H., Sivaslıgil, P. (2007). 7. sınıf İngilizce ders kitaplarında cinsiyet kavramı. *Dil*, 137, (s. 7-17).
- Çubukçu, Z. (2004). Eğitim kurumlarında yaşanan şiddet olaylarının çocuk gelişimine etkisi-çocuk ve şiddet dosyası. *Çoluk-Çocuk*, 43, (s. 25-27).
- Çuhadaroglu, F. (2000). Ergenlik döneminde psikolojik gelişim özellikleri. *Katkı Pediatri, Adolesan Sayısı*, 21(6), (s. 863-868).
- Dallar, B. Y., Taşar, M. A., Kılınçoğlu, B., Özmen, S., Tıraş, Ü. (2013). Alt sosyoekonomik düzeye sahip anne-babaların çocuk istismarı ve ihmali hakkındaki bilgi düzeyleri, deneyimleri ve kullandıkları disiplin yöntemleri. *Anadolu Psikiyatri*, 14, (s. 27-35).
- Derman, M. T., Başal, H. A. (2013). Okulöncesi çocuklarına gözlenen davranış problemleri ile ailelerin Anne-Baba tutumları arasındaki ilişki. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi*, 2(1), (s. 115-144).
- Derman, O. (2008). Ergenlerde Psikososyal Gelişim. "Adolesan Sağlığı, II. İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri" Sempozyum Dizisi, 63, (s. 9-21).
- Desmond, K., Shankar, V., Hassan, F., Hunter, W. M., Jain, D., Paula, C. S., Bordin, I. A. (2010). International variations in harsh child discipline. *Pediatrics*, 126(3), (p. 701-711).
- Dinçer, Ç. (2003). Pozitif Disiplin Tekniği. *Çoluk Çocuk*, (s. 14-16).

- Direktör, C., Çakıcı, M. (2012). Ergenlerde algılanan ebeveyn kabul ve reddin psikolojik sorunlar üzerine etkisi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Özel Sayı, (s. 132-144).
- Earls, F. (1994). Oppositional-defiant and conduct disorders. In: Rutter M, Taylor E, Hersov L, editors. Child and adolescent psychiatry. 3rd ed. Oxford: Blackwell Science, (p. 308-329).
- Ercan, E. S. (2008). Davranım Bozukluğu. F. Ç. Çetin, B. Pehlivan Türk, F. Ünal, R. Uslu, E. İşeri, T. Türkbay, A. Coşkun, S. Miral, N. Motavallı (Eds.). Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Temel Kitabı, Ankara: Hekimler Yayın Birliği, (s. 312-315).
- Erdem, A. R. (2003). Üniversite Kültüründe Önemli Bir Unsur: Değerler. Değerler Eğitimi, 1(4), (s. 55-72).
- Erden, G., Kargı E. (2005) Davranım bozukluklarında çevresel etkenlerin rolü. Okul Öncesi Ve Özel Eğitim Rehberi (s. 58-61). Ankara: Kumpanya.
- Ersoy, Ö., Şahin, F. (1999). 0-6 yaş döneminde anne-baba eğitiminin önemi. Mesleki Eğitim, 1(1), (s. 58-62).
- Esser, G., Schmidt, M, T., Woerner, W. (1990). Epidemiology and Course of Psychiatric Disorders in School-age Children-results of a Longitudinal Study. J Child Psychol Psychiatry, 31(2), (p. 243-263).
- Ezgin, F., Dilmaç, B. (2018). Uyum ve davranış problemi gösteren çocukların ebeveynlerinin değer algılarının ilişkin görüşleri. Uluslararası Toplum Araştırmaları, 8(15), (s. 719-774).
- Fischer, M., Barkley, R., Smallish, L., Fletcher, K. (2002). Young adult followup of hyperactive children: Self-reported psychiatric disorders, comorbidity, and the role of children conduct problems and teen CD. J Abnormal Child Psychol, 30, (p. 463-475).
- Fişek, G. O. (1982) Psychopathology and the Turkish family: a family systems theory analysis. Ç. Kağıtçıbaşı (Ed.) içinde Sex roles, family and community in Turkey. Bloomington, Indiana: Indiana University Press.
- Fombonne, E., Wostear, G., Cooper, V., Harrington, R., Rutter, M. (2001). The Maudsley long-term follow-up of child and adolescent depression. 1. Psychiatric outcomes in adulthood. Br J Psychiatry, 179, (p. 201-217).
- Fruhauf, T. (2019). Günümüz ergenini anlamaya psikanalitik gözlem ve düşünce ne katabilir? Hangi Otorite, (s. 9-47).

- Gerris, J. R. M., Dekovic, M., Janssens, J. M. A. M. (1997). The Relationship Between Social and Childrearing Behaviors: Parents' Perspective Taking and Value Orientations. *Journal of Marriage and Family*, 59(4), (p. 834-847).
- Gershoff, E. T., Grogan-Kaylor, A., Lansford, J. E., Chang, L., Zelli, A., Deater-Deckard, K., Dodge, K. A. (2010). Parental Discipline Practices in an International Sample: Associations With Child Behaviors and Moderation by Perceived Normativeness. *Child Development*, 81(2), (p. 487-502).
- Greene, R. W., Biederman, J., Zerwas, S., Monuteaux, M. C., Goring, J. C., Faraone, S. V. (2002). Psychiatric comorbidity, family dysfunction, and social impairment in referred youth with oppositional defiant disorder. *Am J Psychiatry*, 59, (p. 1214-1224).
- Guzey, M., Başbuğ, S. (2016). Ergenlerde zihinsel ve gelişimsel değerlendirmede çoklu bileşenlerin rolü üzerine bir gözden geçirme. *Türkiye Klinikleri J Psychol Special Topics*, 1(1), (s. 44-54).
- Gül, N., Tiryaki, A., Çengel Kültür, S. E., Topbaş, E., Ak, İ. (2010). Prevalance of Attention Deficit Hyperactivity Disorder and Comorbid Distructive Behavior Disorders Among School Age Children in Trabzon. *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni*, 20, (p. 50-56).
- Gül, S. K., Güneş, Ğ. D. (2009). Ergenlik Dönemi Sorunları ve Şiddet. *Sosyal Bilimler*, 11(1), (s. 80).
- Gülay, H., Önder, A. (2011). Annelerin Tutumlarına Göre 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal-Duygusal Uyum Düzeyleri. *Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Fakültesi*, (1)1, (s. 89-104).
- Gülenay, N. S. (2019). Davranım Bozukluğu belirtileri gösteren çocuklarda annenin kapsayıcı işlevi ve babasal işlevlerin değerlendirilmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Güney, M. (1998). Ergenlik Dönemi Depresyonları. *Psikiyatri Dünyası*, 2, (s. 41-44).
- Halis, İ. (2002). Demokratik Sınıf Ortamı için Profesyonel Sınıf Yönetimi (2. Baskı). Konya: Mikro.
- Henggeller, S. W., Schoenwald, S. K., Bourdin, C. M. (1998). Multisystemic treatment of antisocial behaviour in children and adolescents. New York: Guilford Press.

- Herpertz, S. C., Vloet, T., Mueller, B., Domes, G., Willmes, K., Herpertz-Dahlmann, B. (2007). Similar autonomic responsivity in boys with conduct disorder and their fathers. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*, 46(4), (p. 535-544).
- Hill, J., Maugham, B. (2001). *Conduct disorders in childhood and adolescence*. Cambridge UK: Cambridge University Press.
- Hirshfeld-Becker, D. R., Petty, C., Micco, J. A. (2008). Disruptive behaviour disorders in offspring of parents with major depression: associations with parental behaviour disorders. *J Affect Disord*, 111(2-3), (p. 176-184).
- Hujibregts, S. C. J., Warren, A. J., de Sonnevile, L. M. J., Swaab-Barneveld, H. (2008). Hot and cool forms of inhibitory control and externalizing behaviour in children of mothers who smoked during pregnancy: an exploratory study. *J Abnorm Child Psychol*, 36, (p. 323-333).
- Hunter, W. M., Jain, D., Sadowski, L. S., Sanhueza, A. I.(2000). Risk factors for severe child discipline practices in rural India. *J Pediatr Psychol*, 25(6), (p. 435-447).
- Jaffe, S. (2002). Pathways to adversity in young adulthood among earlychildbearers. *J Family Psychol*, 16, (p. 38-49).
- Jewell, J. D., Stark, K. D. (2003). Comparing the family environments of adolescents with conduct disorder or depression. *Journal of Child and Family Studies*, 12(1), (p. 77-89).
- Johnston, J. (2001). *Evidence Based Practices for Children and Adolescents with Conduct Disorder*. Children's Mental Health Ontario.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1990). *İnsan, Aile, Kültür*. İstanbul: Remzi.
- Kandır, A., Alpan, Y. (2008). Okul öncesi dönemde sosyal-duygusal gelişime Anne-Baba davranışlarının etkisi. *Aile ve Toplum*, 10(4), (s. 33-38).
- Kazdin, A. (1995). *Conduct disorders in childhood and adolescence*. 2nd ed. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Kim-Cohen, J., Moffitt, T., Taylor, A., Pawlby, S., Casby, A. (2005). Maternal depression and children's antisocial behavior. *Archgenetic psychiatry*, 62, (p. 173-181).
- Koç, M. (2004). Gelişim Psikolojisi Açısından Ergenlik Dönemi ve Genel Özellikleri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 17, (s. 231-256).
- Kohn, A. (1997). *Punished by Rewards: The Trouble with Gold Stars, Incentive Plans, A's, Praise, and Other Bribers*. Boston: Houghton Mifflin, (p. 71).

Kohn, A. (2006). Unconditional Parenting: Moving from Rewards and Punishments to Love and Reason. Boston:Atria Books.

Korkut, Ş. (2012). Lise öğrencilerinde çocukluk örselenme yaşantıları ve öfke ifade biçimleri ile benlik saygısı ve yaşam doyumu arasındaki ilişkilerin incelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Köroğlu, E. (2015). DSM-5-TR Tanı Ölçütleri El Kitabı. Amerikan Psikiyatri Birliği, Ankara.

Küçükahmet, L. (1986). Öğretim İlke ve Yöntemleri. Ankara: AÜ Eğitim Bilimleri Fakültesi.

Lalonde, J., Turgay, A., Hudson, J. (1998). Attention-deficit/hyperactivity disorder subtypes and comorbid disruptive behaviour disorder in a child and adolescent mental health clinic. Can J psychiatry, 43, (p. 623-628).

Larkby, C. A., Goldschmidt, L., Hanusa, B. H., Day, N. L. (2011). Prenatal alcohol exposure is associated with conduct disorder in adolescence: findings from a birth cohort. J Am Acad Child Adolesc Psychiatry, 50(3), (p. 262-271).

Latimer, K., Wilson, P., Kemp, J., Thompson, L., Sim, F., Gillberg C., Puckering, C., Minnis, H. (2012) Disruptive behaviour disorders: a systematic review of environmental antenatal and early years risk factors. Child: Care, Health, Development, 38(5), (p. 611-628).

Lee. J., Kang, S. (2018). Perceived Helicopter Parenting and Korean Emerging Adults' Psychological Adjustment: The Mediational Role of Parent–Child Affection and Pressure from Parental Career Expectations. Journal of Child and Family Studies, 27(11), (p. 3672–3686).

Loeber, R., Burke, J. D., Lahey, B., B. (2000). Oppositional Defiant and Conduct Disorder: A Review of the Past 10 Years, Part I. J Am Acad Child Adolesc Psychiatry, 39(12), (p. 1468-1482).

Loeber, R., Farrington, D. P., Stouthamer-Loeber, M., Van, Kamen, WB. (1998). Antisocial behavior and mental health problems: explanatory factors in childhood and adolescence. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates

Loeber, R., Green, S. M., Keenan, K., Lahey, B. B. (1995). Which boys will fare worse? Early predictors of the onset of conduct disorder in a six-year longitudinal study. J Am Acad Child Adolesc Psychiatry, 34, (p. 499-509).

- Maughan, B., Rowe, R., Messer, J., Goodman, R., Meltzer, H. (2004). Conduct disorder and oppositional defiant disorder in a national sample: developmental epidemiology. *J Child Psychol Psychiatry*, 45, (p. 609-621).
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel Araştırma: Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*. S. Turan (Çev. Ed.). Ankara: Nobel.
- Miech, R., Caspi, A., Moffitt, T., Entner, W. B., Silva, P. (1999). Low socioeconomic status and mental disorders: A longitudinal study of selection and causation during young adulthood. *Am J Sociol*, 104, (p. 1096-1131).
- Miles, M. B., Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook* (2nd ed). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Moffitt, T., Caspi, A., Rutter, M., Silva, P. (2001). Sex differences in antisocial behaviour. Conduct disorder, delinquency, and violence in the Dunedin longitudinal study. Cambridge: Cambridge University Press.
- Morawska, A., Sanders, M. R. (2007). Concurrent predictors of dysfunctional parenting and parental confidence: implications for parenting interventions. *Child Care Health Dev*, 33, (p. 757-767).
- Murray, J., Farrington, D. P. (2010). Risk factors for conduct disorder and delinquency: key findings from longitudinal studies. *The Canadian Journal of Psychiatry*, 55(10), (p. 633-642).
- Nicholson, J. M., Phillips, M., Whitton, S., Halford, W. K., Sanders, M. R. (2008). Promoting healthy stepfamilies: Reasons for seeking help and perceived benefits from intervention. *Fam Matters*, 77, (p. 48-56).
- Offord, D. (1989). Conduct disorder: risk factors and prevention. In: Shaffer D, Philips I, Enzer N, editors. *Prevention of mental disorders, alcohol and other drug use in children and adolescents*. Rockville (MD): US Department of Health and Human Services, (p. 273-307).
- Olsson, M., Hansson, K., Cederblad, M. (2006). A long-term follow-up of conduct disorder adolescents into adulthood. *Nord J Psychiatry*, 60, (p. 469-479).
- Onur, B. (1979). Disiplin Kavramı. *Eğitim ve Bilim*, 3(17), (s. 25-26).
- Ögel, K. (2010). *Sigara, Alkol ve Madde Kullanım Bozuklukları: Tanı, Tedavi ve Önleme*. İstanbul: Yeniden.
- Ölçek, N. (2010). *Davranım Bozukluğu tanısı alan hastaların ailesel değerlendirilmesi ve ebeveynlerinin psikiyatrik tanı dağılımı*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sağlık Bakanlığı Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh

Sağlığı Ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, 13.Psikiyatri Kliniği, İstanbul.

Özen, G. (2010). Karşıt Olma Karşı Gelme Bozukluğu olan çocukların ruhsal işleyişlerinin projektif testlerle değerlendirilmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Öztürk, M. O. (2002). Ruh Sağlığı ve Bozuklukları (9. Baskı). Ankara: Feryal.

Patton, D. D., Harris, J. R. (2007). Ergenlik Gelişimi ve Tarama. Kut, A., Tokalak, İ., Eminsoy, M. G.(Çev. Ed.). Current Aile Hekimliği Tanı ve Tedavi içinde (s. 129-138). Ankara: Güneş Tıp.

Patton, M. Q. (2002). Qualitative Research and Evaluation Methods (3rd Ed.). London: Sage Publications, Inc.

Pektaş, D., Demircioğlu, H. (2017). Almanya’da yaşayan Türk kökenli ailelerin ebeveynlik tutumları. Uluslararası Sosyal Araştırmalar, 10(54), (s. 150-157).

Ponzetti, J. J., Dulin, W. (1997). Parent education in Washington State even start family literacy programs. Early Childhood Education Journal, 25(1), (p. 23-38).

Pritchett, R., Kemp, J., Wilson, P., Minnis, H., Bryce, G., Gillberg, C. (2011). Qick, simple measures of family relationships for use in clinical practice and research. A systematic review. Family Practice, 28(2), (p. 172-187).

Ralph, A., Toumbourou, J. W., Grigg, M., Mulcahy, R., Carr-Gregg, M., Sanders, M. R. (2003). Early intervention to help parents manage behavioural and emotional problems in early adolescents: what parents want. Australian e-Journal for the Advancement of Mental Health, 2, (p. 1).

Rao, N., Mc Hale, J. P., Pearson, E. (2003). Links between socialization goals and child-rearing practices in Chinese and Indian mothers. Infant and Child Development, 12, (p. 475-492).

Reed, R. R., Solile, D. L. (1992). Conduct disordered children: familial characteristics and family interventions. Family Relations, 41, (p. 352-358).

Rhule, D. M., Mc Mahon, R. J., Spieker, S. J. (2004). Relation of adolescent mothers’ history of antisocial behaviour to child conduct problems and social competence. Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology, 33(3), (p. 524-535).

Robins, L. (1991). Conduct disorder. J Child Psychol Psychiatry, 32, (p. 193-212).

- Rogers, C. N., Terry, T. (1984). Clinical Interventions with Boy Victims of Sexual Abuse. Stuart IR and Greer J. R. (ed.). Victims of Sexual Aggression: Treatment of Children, Women and Men. Newyork: Van Nostrand Reinhold Press.
- Sadock, B. J., Sadock, V. A. (2012b). Yıkıcı Davranış Bozuklukları (1. Baskı). Türkbay T (Ed.). Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Kısaltılmış El Kitabı içinde (s. 92-100). Ankara: Güneş Tıp.
- Salari, R., Wells, M. B., Sarkadi, A. (2014). Child behaviour problems, parenting behaviours and parental adjustment in mothers and fathers in Sweden. Scandinavian Journal of Public Health, 42, (p. 547-553).
- Sanders, M. R., Markie-Dadds, C., Rinaldis, M., Firman, D., Baig, N. (2007). Using household survey data to inform policy decisions regarding the delivery of evidencebased parenting interventions. Child Care Health Dev, 33, (p. 768-783).
- Sanders, M. R., Woolley, M. L. (2005). The relationship between maternal self-efficacy and parenting practices: implications for parent training. Child Care Health Dev, 31, (p. 65-73).
- Sayar, K., Bağlan, F. (2014). Koruyucu Psikoloji: Çocuk Eğitiminde Duygusal Rehberlik. İstanbul: Timaş.
- Saydam, R. B., Gençöz, T. (2005) The association of family functioning, parental attitudes, and self-esteem with the adolescents' self rated behavioral problems. J Turkish Psychology, 20, (p. 75-77).
- Simonoff, E., Elander, J., Holmshav, J. (2004). Predictors of antisocial personality. British Journal of Psychiatry, 184, (p. 118).
- Susman, E. J., Rogol, A. (2004). Puberty and Psychological Development. In: "Handbook of Adolescent Psychology". (eds) Lerner RM, Steinberg L. 2th ed. Hoboken, New Jersey. John Wiley&Sons, Inc., (p. 15-44).
- Şahin, Ş., Özçelik, Ç. Ç. (2016). Ergenlik Dönemi ve Sosyalleşme. Cumhuriyet Hemşirelik, 5(1), (s. 42-49).
- Tahiroğlu, A., Bahalı, K., Avcı, A., Seydaoğlu, G., Uzel, M. (2009). Ailedeki Disiplin Yöntemleri, Demografik Özellikler ve Çocuklardaki Davranış Sorunları arasındaki İlişki. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı, 16:(2), (s. 67-81).
- Tamam, L., Döngel, B.D. (2018). Yıkıcı Bozuklukları, Dürtü Kontrol ve Davranım Bozuklukları (1. Baskı). Karamustafaloğlu, O. K. (Ed.), Temel ve Klinik Psikiyatri içinde (s. 5-7). Ankara: Güneş Tıp.

- Tazeoğlu, S. (2011). Çocukların benlik algıları, davranış sorunları ve ana-babaların kullandıkları disiplin yöntemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Terr LC. (1991). Childhood traumas : an outline and overview. *Am J Psychiatry*, 148, (p. 10).
- Tuncer, O. (1980). “Çocuk Aile ve Çevresi”. Çocuk ve Eğitim içinde (s. 3-33). Ankara: TED.
- Uzunoglu, G., Arabacı, L. B. (2017). Davranım Bozukluğu tanılı ergenlere verilen psikoeğitimin öfke yönetimine etkisi. *Düşünen Adam:Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler*, 30(4), (s. 344-353).
- Webster-Stratton, C., Hammond, M. (1998). Conduct problems and level of social competence in head start children: Prevalence, pervasiveness, and associated risk factors. *Clin Child Fam Psychol Rev*, 1, (p. 101–123).
- Webster-Stratton, C., Hammond, M. (1999). Marital conflict management skills, parenting style, and early-onset conduct problems: Processes and pathways. *J Clin Child Psychol*, 40, (p. 917–927).
- Webster-Stratton, C., Reid, J. M., Hammond, M. (2001). Preventing conduct problems, promoting social competence: A parent and teacher training partnership in head start. *J Clin Child Adolesc Psychol*, 30, (p. 283–302).
- Wender, P., Wolf, L., Wassertein, J. (2001). Adults with ADHD: An overview. In J.Wasserstein, L.Wolf, &F.F.LeFever (Eds.), *Adult attention deficit disorder: Brain mechanism and life outcomes*. New York Academy of Science Annals, 931, (p. 1-16).
- White, J. M., Klein, D. M. (2002). *Family Theories*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Winnicott, D. W. (1956). Primary Maternal Preoccupation. *Through Paediatrics to Psychoanalysis: Collected papers içinde* (s. 300-305). Melbourne: Routledge Press.
- Yavaş, İ. (1996). Davranım Bozukluğu tanısı alan çocuk ve ergenlerin demografik özellikleri. *Çocuk ve Genç Ruh Sağlığı*, 3(2), (s. 81-87).
- Yavuzer, H. (1998). *Çocuk Psikolojisi* (16. Baskı). İstanbul: Remzi.
- Yavuzer, H. (2013). *Ana-Baba-Çocuk* (24. Baskı). İstanbul: Remzi.
- Yavuzer, H. (2014a). *Ana-Baba ve Çocuk*. İstanbul: Remzi.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin.

Yılmaz, H., Büyükcebeci, A. (2019). Bazı pozitif psikoloji kavramları açısından helikopter ebeveyn tutumlarının sonuçları. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik, 9(54), (s. 707-744).

Yörükoğlu, A. (1992). Çocuk ruh sağlığı, çocuğun kişilik gelişimi eğitimi ve ruhsal sorunları (25. Baskı). İstanbul: Özgür Yayın.

Zabcı, N. (2018). Psikanaliz Defterleri 1: Çocuk ve Ergenle Çalışmak. İstanbul: Yapı Kredi.

Ekler

EKI: Katılımcı Bilgilendirme ve Yazılı Onam Formu

KATILIMCI BİLGİLENDİRME VE YAZILI ONAM FORMU

Merhaba, adım Kübra ÇENTELİ. Ege Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı'nda Psikiyatri Hemşireliği programında yüksek lisans öğrencisiyim. Hocam Dr. Öğretim Üyesi Satı Doğan danışmanlığında **“Davranım Bozukluğu Olan Ergenlerin Ailelerinde Disiplin Uygulamaları: Fenomenolojik Bir Çalışma”** adlı bir yüksek lisans tezi hazırlamaktayım ve konum ile ilgili bir görüşme yapmak üzere burada bulunmaktayım.

Bu araştırmanın genel amacı; davranım bozukluğu olan 12-17 yaş çocuğa sahip ebeveynlerin disiplin uygulamalarını değerlendirmektir. Yapılan bu çalışmada siz katılımcıların görüşleri bizim için değerlidir. Vereceğiniz yanıtlarda doğru veya yanlış diye bir şey yoktur, tamamen deneyimlerinizle ilişkilidir. Araştırma ile elde edilecek sonuçlar, sağlık profesyonellerinin disiplin uygulamaları konusunda verecekleri eğitimleri planlamalarında yol gösterici olacaktır.

Yapılacak görüşmede kişisel bilgi ve görüşleriniz gizli tutulacaktır. Araştırma verilerini yalnızca araştırmacı ve tez danışmanı görebilecektir. Kişisel bilgiler hiçbir şekilde üçüncü şahıslarla paylaşılmayacaktır (kişisel bilgileriniz çalışmada verilmeyecek olup, hiç bir şekilde konuşulanlar, tedavi aldığınız kurum çalışanları tarafından okunamayacak ve bilinmeyecektir). Gerçek adınız yerine katılımcı numaranız kullanılacaktır. Araştırma sonunda elde edilecek bilgiler bilimsel amaçlı değerlendirilecek ve bu araştırma haricinde erişime açık hiç bir yerde kullanılmayacaktır.

Görüşme genel olarak kişisel rahatsızlık uyandıracak sorular içermemektedir. Ancak araştırma sırasında herhangi bir nedenden dolayı rahatsızlık hissederseniz, katılımınızı sonlandırabilirsiniz.

Araştırma hakkında daha fazla bilgi almak için Kübra Çenteli'ye ulaşabilirsiniz.

Katılımınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Bu araştırmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum ve istediğim zaman katılımımı sonlandırabileceğimi biliyorum. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı kullanımını kabul ediyorum.

Evet ()

Hayır ()

Tarih:

Katılımcının Adı Soyadı:

İmza:

(Faint signature watermark)

EK II: Bilgi Formu

BİLGİ FORMU

Olgu No:

A. AİLEYE İLİŞKİN TANITICI BİLGİLER

1. Yaş:_____

2.Cinsiyet: 1) Erkek() 2) Kadın ()

3 Eğitim Durumu:

1)Okuma/yazma bilmiyor() 2)İlkokul() 3)Ortaokul() 4)Lise ()
5)Üniversite/Lisans() 6)Lisans üstü ()

4. Medeni durumu: 1)Evli() 2)Bekar()

5. Mesleği:

1)Ev Hanımı() 2)İşçi() 3)Memur () 4)Emekli ()
5)Diğer(Lütfen belirtiniz):

6.Aile Tipi:

1)Çekirdek Aile() 2)Geniş Aile() 3)Parçalanmış Aile()

7.Gelir Durumu:

1)Gelir giderden az() 2)Gelir gidere denk() 3)Gelir giderden fazla()

8. Çocuk sayısı: _____

9. Çocuğunuz öz mü: 1)Evet () 2) Hayır (Belirtiniz).....

10. Davranım Bozukluğu olan çocuğunuzun yaşı:

11. Davranım Bozukluğu olan çocuğunuzun cinsiyeti: 1)Erkek() 2)Kız()

12. Kaç yıldır tedavi alıyor? _____

13. Çocuğunuzun davranışlarını yönetme konusunda tedavi gördüğünüz hekim dışında farklı profesyonellerden destek alıyor musunuz?

1) Evet(Belirtiniz)_____a)Pedagog

b)Psikolog

c) Psikoterapist

d)PDR uzmanı

e) Eğitim danışmanı

f) Aile danışmanı

g)Diğer (Lütfen belirtiniz).....

2)Hayır ()

EK III: Görüşme Formu

DİSİPLİN UYGULAMALARINA İLİŞKİN YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME SORULARI

..... Bey/ Hanım

Sizinle tarihinde, saat:, **“Davranım Bozukluğu Olan Ergenlerin Ailelerinde Disiplin Uygulamaları: Fenomenolojik Bir Çalışma”** konulu çalışmam için bir görüşme yapmak üzere burada bulunmaktayım.

Az önce size yönelttiğim katılımcı bilgilendirme ve yazılı izin formunu okudunuz ve araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul ettiniz. Yapacağımız görüşmenin ses kayıt cihazına kaydedilmesinde sizin için bir sakınca var mı?
(Onaylıyorum)

Eğer siz de uygun görürseniz, görüşmeyi ses kayıt cihazına kaydetmek istiyorum. Bu durum görüşmeyi daha net ve doğru hatırlamak adına kolaylaştırıcı bir unsur olacaktır. Görüşme sonlandıktan sonra dilerseniz dinleyebilirsiniz, istemediğiniz bilgileri çıkarabilirsiniz. Görüşmemizin yaklaşık bir saat sürmesi düşünülmektedir.

Teşekkür ederim. İzin verirseniz görüşmeye geçmek istiyorum.

DISİPLİN UYGULAMALARINA İLİŞKİN YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME SORULARI

1. Çocuğunuzu yetiştirirken disiplin uygulamalarınızda nelere önem verdiniz?

Alternatif sorular:

- Çocuğunuzu yetiştirirken hangi değerlere önem verdiniz?
- Çocuğunuzu yetiştirirken sizin için önemli olan disiplin uygulamaları nelerdir?
- Size göre disiplin ne demek?

Sondaj sorular:

- Bunun için nasıl bir yol izlediniz?
- Önem verdiğiniz konularda genel bir uygulamanız var mı, her bir beklentiniz için ayrı bir uygulama mı yapıyorsunuz?
- Disiplin uygulamaları konusunda eşinizle paylaşımınız nasıldır?
- Çocuğunuzun yetiştirilmesi konusunda siz ve eşiniz dışında disiplin uygulamalarınıza dahil olan (aile büyükleri, eğitimci vb.) var mı? Varsa, onların yaklaşımı nasıl?

2. Kullandığınız disiplin uygulamaları nasıl sonuçlar verdi?

Alternatif sorular:

- Disiplin uygulamalarınız sonucunda nelerle karşılaştınız?
- Disiplin uygulamalarınız sonucunda çocuğunuz nasıl tepkiler verdi?

Sondaj sorular:

- Disiplin uygulamalarınız sonucunda karşılaştığınız istediğiniz/istemediğiniz sonuçlarla ilgili ayrıntı verir misiniz?

3. Disiplin uygulamalarınız sonucunda istediğiniz/istemediğiniz sonuçlarla karşılaştığınızda nasıl davrandınız?

Alternatif sorular:

- Disiplin uygulamalarınız sonucunda çocuğunuz istediğiniz veya istemediğiniz bir uygulamada bulunduğunda, siz nasıl tepki verdiniz?
- Karşılaştığınız bu sonuçlar karşısında siz neler yaptınız?

Sondaj sorular:

- Yaşadığınız bir örnek üzerinden bunu konuşabilir miyiz?
- Sorunun azaldığı veya sorunu kötüleştiren durumlar nelerdir?

4. Geçmişteki disiplin uygulamalarınızı değerlendirdiğinizde ebeveyn olarak neler düşünüyor ve hissediyorsunuz?

Alternatif sorular:

- Şu an, geçmişteki disiplin uygulamalarınıza baktığınızda bu durum size nasıl hissettiriyor ve neler düşünüyorsunuz?

Sondaj sorular:

- İyi ki şunu yapmışım / keşke şunu da yapsaydım / keşke şunu yapmasaydım dediğiniz durumlar var mı? Örnek vererek açıkla mısınız?

5. Çocuğunuz Davranım Bozukluğu tanısı aldıktan sonraki süreçte disiplin uygulamalarınız konusunda neler söyleyebilirsiniz?

Alternatif sorular:

- Şu an ki disiplin uygulamalarınız nelerdir?

Sondaj sorular:

- Çocuğunuzun Davranım Bozukluğu tanısı almasından sonraki süreç ile geçmiş arasında kıyaslama yaptığınızda disiplin uygulamalarınızda bir farklılık oldu mu, örnek vererek açıkla mısınız?
- Sizinle aynı durumda olan bir arkadaşınız olsaydı, ona ne söylemek isterdiniz?

6. Bu konuda son olarak duygu ve düşüncelerinizi toparlayacak olursak neler söylemek istersiniz?

Alternatif sorular:

- Konu ile ilgili benim atlamış olabileceğim, sizin ilave etmek istediğiniz bir şey var mı?
- Bu görüşme ile ilgili geribildirimleriniz nelerdir?

T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Tıp Fakültesi Dekanlığı
Tıbbi Araştırmalar Etik Kurulu

Sayı : 99166796-050.06.04
Konu : Etik Kurul Onayı 19-10.1T/17

Sayın, Dr. Öğretim Üyesi Satı DOĞAN
Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi
Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı

Kurulumuza başvurusunu yaptığımız " **Davranım Bozukluğu Olan Ergenlerin Ailelerinde Disiplin Uygulamaları: Fenomenolojik Bir Çalışma** " konulu araştırmanıza ilişkin Kurulumuz Onay kararı ekte sunulmaktadır.

Ayrıca ilgili mevzuat gereği araştırmaya başlama bildiriminin, bir yıllık süreyi aşması durumunda Yıllık Bildirimlerin, Ciddi Advers Olay Bildirimlerinin, bitirme tarihinin ve Sonuç Raporunun Kurulumuza sunulması ve her türlü yazışmanın araştırma tam adı/kodu, karar tarih ve sayısı bildirilerek (Etik Kurul Bilgilendirme Formu ekinde) yapılması gerekmektedir.

Başvuru dosyasının araştırmanın yürütüleceği kuruma iletilerek **kurum iznini gösterir belgenin** alınmasından sonra çalışmaya başlanması ve süreç içinde bu belgenin Kurulumuza iletilmesi gerekmektedir.

Varsa **Biyolojik Materyal Transfer Formu'nun** imzaları tamamlanarak Kurulumuza iletilmesi gerekmektedir. 10.04.2016 tarih ve 29680 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Tıbbi Laboratuvarlar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliğin 34. maddesinde "**yurtdışına tetkik amaçlı numune gönderme yetkisi sadece ruhsatlı tıbbi laboratuvarlara aittir**" ifadesi yer almakta olup bu madde Klinik Araştırmalar için de yürürlüğe girmiştir. Gönderilen insan kaynaklı biyolojik materyal klinik araştırma için gönderilse bile ruhsatlı bir tıbbi laboratuvar aracılığı ile <http://numunetransfer.saglik.gov.tr> adresindeki numune transfer yazılımı kullanılarak gönderilmesi konusuna dikkat edilmelidir.

Yazımızın bir örneğinin varsa diğer araştırma merkezlerine ve destekleyiciye iletilmesi hususunda bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

e-imzalıdır

Prof. Dr. Aliye MANDIRACIOĞLU
Kurul Başkanı

Ek: İlgili Etik Kurul Kararı (1 Adet aslı gibidir
örneği elden gönderilecektir)

EGE ÜNİVERSİTESİ
TIBBİ ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU
Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekanlığı 2.Kat. Erzene Ankara Cad. 35100 Bornova / İZMİR
Tel : 0 232 390 2134 e-mail: tibbietik@yahoo.com.
ARAŞTIRMA BAŞVURUSU ONAY BELGESİ

BAŞVURU BİLGİLERİ	ARAŞTIRMANIN AÇIK ADI	Davranım Bozukluğu Olan Ergenlerin Ailelerinde Disiplin Uygulamaları Fenomenolojik Bir Çalışma				
	ARAŞTIRMA PROTOKOL KODU	-				
	KOORDİNATÖR/SORUMLU ARAŞTIRMACI UNVANI/ADI/SOYADI	Dr. Öğretim Üyesi Satı DOĞAN				
	KOORDİNATÖR/SORUMLU ARAŞTIRMACI UZMANLIK ALANI					
	KOORDİNATÖR/SORUMLU ARAŞTIRMACININ BULUNDUĞU MERKEZ	Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı				
	DESTEKLEYİCİ	-				
	PROJE YÜRÜTÜCÜSÜ UNVANI/ADI/SOYADI (TÜBİTAK vb. kaynaklardan destek alanlar için)	-				
	DESTEKLEYİCİNİN YASAL TEMSİLCİSİ	-				
DEĞERLENDİRİLEN BELGELER	Belge Adı	Tarihi				
	ARAŞTIRMA BAŞVURU FORMU	-				
	BİLGİLENDİRME FORMU	-				
	VERİ İZLEME FORMU/ ANKET	☐				
	ARAŞTIRMA BÜTÇESİ	☒				
	DİĞER	☐				
KARAR BİLGİLERİ	Karar Nu: 19-10.17/17	Tarih: 16.10.2019				
	Yukarıda başvuru bilgileri verilen araştırma başvuru dosyası ve ilgili belgeler araştırmanın gereke, amaç, yaklaşım yöntemleri dikkate alınarak Kurulumuzca incelenmiş, araştırma giderlerinin gönüllüye ve/veya bağlı bulunduğu sosyal güvenlik kurumuna ödenmediği koşullarda araştırmaya başlanmasının etik açıdan uygun bulunduğu toplantıya katılan etik kurul üye tam sayısının salt çoğunluğu ile karar verilmiştir.					
EGE ÜNİVERSİTESİ TIBBİ ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU						
ÇALIŞMA ESASI		Ege Üniversitesi Tıbbi Araştırmalar Etik Kurul Yönergesi, İyi Klinik Uygulamaları Kılavuzu				
BAŞKANIN UNVANI / ADI / SOYADI:		Prof. Dr. Aliye MANDIRACIOĞLU				
Unvanı / Adı / Soyadı EK Üyeliği	Uzmanlık Dalı	Kurumu	Cinsiyeti	İlişki (*)	Katılım (**)	
Prof. Dr. Aliye MANDIRACIOĞLU Başkan	Halk Sağlığı AD	Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD	K	☐ E ☒ H	☒ E ☐ H	
Prof. Dr. Şafak DAĞHAN Başkan Yardımcısı	Halk Sağlığı Hemşireliği AD.	Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Halk Sağlığı Hemşireliği AD	K	☐ E ☒ H	☒ E ☐ H	
Prof. Dr. Sadık AKŞİT Üye	Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları	Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı Ve Hastalıkları AD	E	☐ E ☒ H	☒ E ☐ H	

Etik Kurul Başkanının
Unvanı/Adı/Soyadı:

Araştırma Başvurusu Onay Belgesi

Sayfa

T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Tıp Fakültesi Dekanlığı
Dahili Tıp Bilimleri Bölüm Başkanlığı
Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı
Başkanlığı

Sayı : 84279242-044

Konu : Kübra ÇENTEL'in Tez Çalışması

EGE ÜNİVERSİTESİ HASTANESİ BAŞHEKİMLİĞİNE

İlgi : Hemşirelik Hizmetleri Müdürlüğünün 18/11/2019 tarihli ve 360262 sayılı yazısı

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Kübra ÇENTEL'in "Davranım Bozukluğu olan Ergenlerin Ailelerinde Disiplin Uygulamaları: Fenomenolojik Bir Çalışma" konulu tez çalışmasını ekte belirtilen tarihler arasında Anabilim Dalımızda yapması uygun görülmüştür.
Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

e-İmzalıdır
Prof. Dr. Tezan BİLDİK
Anabilim Dalı Başkanı

Teşekkür

İlk olarak, araştırmayı kabul eden, gönüllü bir şekilde yaşadıkları süreci ve deneyimlerini benimle içtenlikle paylaşan ebeveynlere çok teşekkür eder, zorlandıkları bu sürecin en kısa zamanda çözülmesini ve ülkemiz adına faydalı, sağlıklı, başarılı, pırıl pırıl gençler yetiştirmelerini tüm kalbimle dilerim.

Araştırmamın her aşamasında bilgilerini benimle paylaşan, tezimi en donanımlı şekilde bitirmemi sağlayan, yoğun çalışma temposunun içinde bile desteğini hep arkamda hissettiğim tez danışmanım ve yol göstericim Doç. Dr. Satı DOĞAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmamın veri toplama aşamasında bana destek olan Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ABD çalışanlarından Prof. Dr. Nazlı Burcu ÖZBARAN'a Başhemşire Bilgi ALGÜL'e, Dr. İlayda BARANKOĞLU'na ve Ergen Psikiyatri sekreterliğinde çalışan Berrin PEKER'e çok teşekkür ederim.

Son olarak, yaşantım boyunca maddi ve manevi tüm zorluklarda en büyük destekçim ve moral kaynağım olan aileme bana kattıkları her şey için minnettarım.

İzmir, 12.07.2021

Kübra ÇENTELİ

Özgeçmiş

1. Adı Soyadı: Kübra ÇENTELİ

2. Doğum Tarihi:

3. Unvanı: Hemşire

4. Öğrenim Durumu: Lisans: Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi (2013-2018)

Yüksek Lisans: Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı Psikiyatri Hemşireliği Tezli Yüksek Lisans Tez Dönemi Öğrencisi (2018-2020)

5. Çalışma Deneyimi:

Stajyer: Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi (02.2016/05.2018)

17.04.21- Devam etmekte: SBÜ Bozyaka Eğitim ve Araştırma Hastanesi (Genel Cerrahi Klinik Hemşireliği)

6. Lisans Bitirme Tezi: Hemodiyaliz Hastalarının Üremik Kaşıntı İle Baş Etmede Kullandıkları Non-Farmakolojik Yöntemlerin Belirlenmesi (2017-2018)

7. Yayınlar:

7.1. Uluslararası hakemli dergilerde yayınlanan makaleler: --

7.2. Uluslararası bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitabında (Proceeding) basılan bildiriler: “Hemodiyaliz Hastalarının Üremik Kaşıntı İle Baş Etmede Kullandıkları Non-Farmakolojik Yöntemler” isimli sözel bildiri 2. Uluslararası 4. Ulusal Tamamlayıcı Terapiler ve Destekleyici Bakım Uygulamaları Kongresi’nde sunulmuştur (28 Eylül 2019).

7.3. Yazılan uluslararası kitaplar veya kitaplarda bölümler: --

7.4. Ulusal hakemli dergilerde yayınlanan makaleler: --

7.5. Ulusal bilimsel toplantılarda sunulan bildiri kitabında basılan bildiriler: --

7.6. Diğer Yayınlar: --

8. Projeler: --

9. İdari Görevler: --

10. Bilimsel Kuruluşlara Üyelikleri:

10.1. Öğrenci Hemşireler Derneği Üyeliği

11. Katıldığı Eğitim ve Sertifikalar:

11.1. Liderlik Seminerleri. (2015). Seminer Konuları; Stres, Kaygı ve Öfke Yönetimi, Kalbin Fethi: Güven, Teknoloji ve İnternet Bağımlılığı, Haz ve Hız, Empati Yoksunluğu, İçimdeki Büyük Hazine: Vicdan, Merhamet, Sadakat ve Tevazu. TC. Gençlik ve Spor Bakanlığı Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu.

11.2. Hemşirelik Öğrencileri Kariyer Sempozyumu. (2018). Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi.

11.3. Çocuk Beslenmesinde Güncel Yaklaşımlar Sempozyumu. (2018). Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi.

11.4. Mutlu Çocuk Yetiştirme Sanatı Semineri. (2018). Yeni Yüksektepe Kültür Derneği.

11.5. İzmir Psikodrama Günleri. (2019). İzmir Psikodrama Derneği.

11.6. Ruhsal İyiliğe Giden Yol: Affetme Eğitimi. (2019). Ege Üniversitesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği AD.

11.7. Oyun Terapisi Eğitimi. (2019). Mesleki Yetkilendirme Kuruluşu.

11.8. Montessori Eğitimci Eğitimi. (2019). Mesleki Yetkilendirme Kuruluşu.

11.9. 44. Grup Psikoterapileri Kongresi. (2019). Denizli Psikodrama Derneği.

11.10. Sosyal Bilimlerde Araştırma Eğitimi. (2019). Udeemy Akademi.

11.11. Maxquda İle Nitel Veri Analizi Eğitimi. (2020). İstar Akademi.

12. Ödüller: --

13. İletişim Bilgileri:

E-posta adresi:

Telefon: